

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL SAĞLIK MÜZESİ'NİN
SANAT YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Aysun KAYNAK

Anabilim Dalı: Sanat Yönetimi
Programı: Sanat Yönetimi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fethiye ERBAY

KASIM 2012

ÖNSÖZ

“İstanbul Sağlık Müzesi'nin Sanat Yönetimi Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışmamda beni destekleyen, tezimin oluşmasında ve gelişmesinde bana rehber olan sevgili hocam Prof. Dr. Fethiye ERBAY'a sonsuz teşekkür ederim.

Bu süreçte tüm kahrımı çeken ve benimle ilgilenen sevgili dostum Emine KÜÇÜK'e, hatalarımı düzeltmeme yardımcı olan mesai arkadaşım Cihan Çolak'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca, her zaman yanımda olan maddi ve manevi desteğini sunan ağabeyim Ali KAYNAK ve kardeşim Aytekin KAYNAK'a, yaşamımı anlamlı kılan canım aileme yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Kasım 2012

Aysun KAYNAK

KISALTMALAR

ICOM: Uluslararası Müzeler Konseyi

ATM: Alman Tıp Tarihi Müzesi

AH-MD: Alman Hijyen Müzesi Dresden

Bkz : Bakınız

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ	İ
KISALTMALAR	İİ
RESİMLER DİZİNİ	V
ÖZET	X
ABSTRACT	Xİ
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1. TERMİNOLOJİ	3
1.1. Sağlık Tanımı	3
1.2. Sanat Tanımı	4
1.3. Sanat ve Sağlık İlişkisinin Tanımlanması	7
1.3.1 Sanat Ve Müze İlişkisi	18
1.4. Bilim Müzeleri İçinde Tıp Müzelerinin Değişim Süreci	20
2. AB HAYATBOYU ÖĞRENME PROGRAMI LEONARDO DA VİNCİ VETPRO HAREKETLİLİK PROJESİ "AVRUPA'DA HALK SAĞLIĞI VE TIP BİLİMLERİ MÜZELERİ" PROJESİ	24
2.1. Alman Hijyen-Müzesi Dresden (Deutsches Higiene Museum Dresden) Örneğinin İncelenmesi	37
2.1.1. Alman Hijyen-Müzesi Dresden Tarihçesi	37
2.1.2. Alman Hijyen-Müzesi Dresden Koleksiyon ve Sergileme Yaklaşımı	45
2.1.3. Alman Hijyen-Müzesi Dresden Halkla İlişkiler ve Pazarlama Yaklaşımı	53
2.1.4. Alman Hijyen-Müzesi Dresden Eğitim Etkinlikleri	54
2.1.5. Alman Hijyen-Müzesi Dresden Çocuk Müzesi Bölümü	57
2.2. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt (Deutsches Medizin Historisches Ingolstadt) Örneğinin İncelenmesi	59
2.2.1. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Tarihçesi	59
2.2.2. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Koleksiyon ve Sergileme Yaklaşımı	61
2.2.3. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Halkla İlişkiler ve Pazarlama Yaklaşımı	71
2.2.4. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Eğitim Etkinlikleri	71
2.2.5. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Tıbbi Bitkiler Bahçesi	71

İKİNCİ BÖLÜM

1. İSTANBUL SAĞLIK MÜZESİ'NİN DEĞİŞİM SÜRECİNİN SANAT YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	73
1.1. Sıhhi Müze/Sağlık Müzesi Bina Tarihçesi	73
1.2. Sıhhi Müze/Sağlık Müzesi Tarihçesi	79
1.3. İstanbul Sağlık Müzesi Yeniden Kuruluş Süreci	87
1.4. İstanbul Sağlık Müzesi'nin Restorasyon Süreci	88
1.5. İstanbul Sağlık Müzesi İnsan Kaynakları Yönetimi	91
1.6. İstanbul Sağlık Müzesi Koleksiyon Yönetimi	92
2. İSTANBUL SAĞLIK MÜZESİ'NİN YENİDEN KURULUŞ AŞAMASININ SANAT YÖNETİMİ AÇISINDAN ARAŞTIRILMASI	104
2.1. İstanbul Sağlık Müzesi'nin Sanat Yönetimi Açısından Konsept Tanım Çalışmalarına Öneriler	104
2.2. İstanbul Sağlık Müzesi'nin Sanat Yönetimi Ve Küratörlük İlişkisinin İncelenmesi	106
2.3. Sıhhi Müze/Sağlık Müzesi Sanat Atölyelerinin Sanat Yönetimi Açısından İncelenmesi	115
2.3.1. Sağlık Müzesi Resim Atölyesi	115
2.3.2. Sağlık Müzesi Mulaj Atölyesi	141
2.4. İstanbul Sağlık Müzesi'nin Sanat Yönetimi Açısından Eğitim İlişkisinin İncelenmesi	152
SONUÇ	158
KAYNAKÇA	160

RESİMLER DİZİNİ	Sayfa No
Resim 1: Atlar, M.Ö. 15.000-10.000 dolayları, Mağara resmi, Lascaux, Fransa.	8
Resim 2: Galenos'un Salgıların Mizaç Üzerine Etkisi Kavramı Tıp ve Sanat Dergisi.	9
Resim 3: Fildişi Hamile Kadın Heykelciği, Wellcomecollection, Londra.	10
Resim 4: Londra Fildişi Kadın Heykelciği, Wellcomecollection, Londra.	10
Resim 5: Yunan Hekim Dioskorides'in Atölyesi, Avusturya Milli Kütüphanesi, Viyana.	11
Resim 6: Dağlama Tedavisi Cerrahiyyetü'l Haniyye, Şerefeddin Sabuncuoğlu. Fatih Millet Kütüphanesi, İstanbul.	11
Resim 7: Dr Tulp'un Anatomi Dersi, Rembrandt, Mauritshuis Müzesi, Hollanda.	12
Resim 8: Anne Rahminde Cenin Pozisyon, Leonardo Da Vinci.	13
Resim 9: Leonardo da Vinci. The Great Masters Michelangelo, Leonardo, Raphael Sergisi, Tophane-i Amire, İstanbul, 2012.	14
Resim10: Kırık Sütun (The Broken Column), Frida Kahlo.	16
Resim 11: Acıyı Çizmek Adlı Kitaptan Desen Örneği, Abidin Dino, 1967.	17
Resim 12: Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri Projesinin Kolaj Çalışması, 2011.	33
Resim 13: Almanya Çalışma Grubu, AH-M Dresden Almanya, 2011.	34
Resim 14: İnsan Macerası Temalı Daimi Sergi Salonu, AH-M Dresden Almanya, 2011.	34
Resim 15: AH-MD Çocuk Müzesi Afiş Çalışması, AH-M Dresden Almanya, 2011.	35
Resim 16: Çalışma Grubunun "Adli Tıp" Sergi Ziyareti, Lokales Gazetesi Ingolstadt Almanya, 2011.	36
Resim 17: "Bize kim bakıyor?" Geçici Sergi, Berlin Tıp Tarihi Müzesi, Almanya 2011.	36
Resim 18: Alman Hijyen Müzesi Dresden Ön Cepheden Görünüş, Almanya, 2011.	37
Resim 19: 1911 Alman Hijyen Sergisi, Almanya, 1911.	38
Resim 20: I. Uluslararası Hijyen Sergi Afişi, Almanya, 1911.	38

Resim 21: Karl August Lingner Uluslararası Hijyen Sergisinde, Almanya 1911.	39
Resim 22: I. Uluslararası Hijyen Sergisi, Dresden Almanya, 1911.	39
Resim 23: AM-H Dresden'in Üstten Görünüşü, Almanya, 1930.	40
Resim 24: Şeffaf İnsan Modeli, AH-M Dresden Almanya, 1958.	41
Resim 25: Nazi Kontrolünde Sağlık Fuarı, AH-MD, Almanya, 1935.	41
Resim 26: 1945 Yılında Yıkılan Müze Binası, AH-MD Almanya, 2011.	43
Resim 27: Afrikalı İnsan Modeli, AH-MD Almanya, 2011.	43
Resim 28: Daimi Sergi Salonu, AH-M Dresden Almanya, 2011.	45
Resim 29: Daimi Sergi Salonunda Ana Rahminde Fetüs, AH-M Dresden Almanya, 2011.	47
Resim 30: Hücre ve DNA Modelleri, AH-M Dresden Almanya, 2011.	48
Resim 31: Besin Zincirinin Anlatıldığı "Yeme İçme Bölümü Şeffaf İnek Heykeli" AH-M Dresden Almanya, 2011.	49
Resim 32: Besin zincirinin anlatıldığı "Yeme İçme Bölümü, AH-M Dresden Almanya, 2011.	49
Resim 33: Çıplak insan poster ve heykellerinin yer aldığı "Cinsellik ve Sex" Bölümü, AH-M Dresden Almanya, 2011.	50
Resim 34: Büyütülmüş İşitme Organı, AH-M Dresden Almanya, 2011.	50
Resim 35: İnsan Bedeninin Beynimizde Algılanma Şeklini Gösteren Heykel, AH-M Dresden Almanya, 2011.	51
Resim 36: Din Sergisi, AH-M Dresden Almanya, 2011.	52
Resim 37: Spor Sergisi'nde Giriş Düzenlemesi, AH-M Dresden Almanya, 2011.	53
Resim 38: Daimi Sergi Salonunda Eğitim Etkinlikleri, AH-M Dresden Almanya.	55
Resim 39: Çocuk Müzesi'nde Beş Duyu Organının Kullanıldığı İnteraktif Düzenleme, AH-M Dresden Almanya.	57
Resim 40: Çocuk Müzesi'nde Beş Duyu Organının Kullanıldığı İnteraktif Düzenleme, AH-M Dresden Almanya.	58
Resim 41: Çocuk Müzesi İşitme Organı Maketi, AH-M Dresden Almanya, 2011.	58
Resim 42: ATTM Ingolstadt'ın Tıbbi Bitkiler Bahçesi'nden Görünüşü, Almanya, 2011.	59
Resim 43: Adli Tıp Sergisi, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	61
Resim 44: Geleneksel Hekimlikte Kullanılan Muskalar, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	63
Resim 45: Daimi Sergi Salonu, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	63
Resim 46: Doğum Masaları, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	64

Resim 47: Doğum Eğitiminde Kullanılan Kadın Modeli, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	65
Resim 48: Salgınlarda Korunmak İçin Kullanılan Maske, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	66
Resim 49: Christina Halbrik Sergisi, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	67
Resim 50: Anatomi Salonu, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.	68
Resim 51: Kitap Konservasyon Çalışması, ATTM Ingolstadt Almanya.	69
Resim 52: Kitap Konservasyon Çalışması, ATTM Ingolstadt Almanya.	70
Resim 53 : Thaddeus Sondermeyr Tarafından Yapılan "Hortus Medicus“ Adlı Gravür, ATTM Ingolstadt Almanya.	72
Resim 54: 1921Sağlık Müzesi Binası, Mimar Sinan Üniversitesi Fotoğraf Arşivi.	73
Resim 55: Şair Nigar (BİNTİ) Osman.	74
Resim 56: 1905 İstanbul'da Bir Kahvehane.	76
Resim 57: Osmanlı Kahvehanesinde Bir Meddah.	76
Resim 58: Salih Efendi Konağı Taş Konsol Ayrıntısı, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul.	77
Resim 59: Bina iç Avlu Sütunları, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul.	78
Resim 60: Şömine 1, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.	78
Resim 61: Şömine 2, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.	79
Resim 62: İstanbul Birinci Dünya Savaşı Yılları.	79
Resim 63: Balkanlardan İstanbul'a Göç1.	80
Resim 64: Muhtemelen, Balkan Savaşı ve 1. Dünya Harbi'ndeki Göç Dalgası Sırasında Çekilmiş Bir Sultanahmet Meydanı Fotoğrafı.	80
Resim 65: Dr. Ahmet Adnan (Adivar).	81
Resim 66: Dr. Hikmet Hamdi Portresi, İstanbul Sağlık Müzesi Kütüphane Koleksiyonu.	81
Resim 67: Dr. Ziya Hüznü, Sağlık Müzesi Kütüphane Koleksiyonu.	85
Resim 68: Esrar İçen Hippi, Milliyet Gazetesi, 05.04.1969.	86
Resim 69: Salih Efendi Konağının Sağlık Müzesi Olarak Kullanıldığını Gösteren Kayıt.	88
Resim 70: İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Ek Hizmet Binası, İstanbul, 2009.	89
Resim 71: İstanbul Sağlık Müzesi Restorasyonu, İstanbul, 2012.	90
Resim 72: İstanbul Sağlık Müzesi Restorasyon Projesi 3D Görseli.	90
Resim 73: Heybeliada Sanatoryumu'na Ait Laboratuvar Dolapları ve Kütüphane Masası (1946-1967), İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul.	94

Resim 74: Film Makarası, Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	96
Resim 75: Mihran Anaçay'a Ait Etüv, 1940, Takuhi Anaçay Bağışı, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.	96
Resim 76: AH-M Dresden'den Gelen Anatomik Model, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.	97
Resim 77: AH-M Dresden'den Gelen Anatomik Baş Modeli, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.	97
Resim 78: Laboratuvar Malzemeleri, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul,2011.	98
Resim 79: Tansiyon Aleti, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	99
Resim 80: 1926 tarihinde Yayınlanan Sağlık Müzesi Atlası'ndan “ Koleraya Yakalanmış Ailenin Evinden Görünüm”, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	99
Resim 81: Şerfe Özcengiz'e Ait İstanbul Darülfünunu Tıp Medresesi Ebe Şahadetnamesi 1926, Güzin Karamanoğlu Bağışı. İstanbul Sağlık Müzesi, 2011..	100
Resim 82: Diş Eğitim Modeli, İstanbul Sağlık Müzesi. İstanbul, 2011.	100
Resim 83: Sağlık Müzesi Anatomi Atlası'ndan Ayrıntı, İstanbul Sağlık Müzesi.	101
Resim 84: Sağlık Müzesi İnsan İskeleti, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fak. Anatomi A.B.D. 2012.	103
Resim 85: Hikmet Hamdi Yeşil Hilal Merkez Heyeti İle Birlikte, Tıp Dünyası Dergisi,1931.	120
Resim 86: Hasta Muayenehanesi, Dr. Hikmet Hamdi, Yağlı Boya Tablo, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.	123
Resim 87: “Sağlıklı Adam” Tablosu, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, 2012.	123
Resim 88: “Sağlıksız Adam”, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.	124
Resim 89: “Hasta Adam”, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müzesi. 2011.	125
Resim 90: “Lepralı Adam”, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	126
Resim 91: “Kolera”Adlı Yağlı Boya Tablo, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.	127
Resim 92: Kızıl Hastalığı, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul.	128
Resim 93: Dr. Hikmet Hamdi Portresi, Dr. Ziya Hüznü 1931, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.	129
Resim 94: “Tüküren Adam” Dr. Hikmet Hamdi 1925, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	130
Resim 95: Kumsal, Dr. Ziya Hüznü, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.	131
Resim 96: Sokak Çocukları, Dr. Ziya Hüznü 1932, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.	131
Resim 97: “Güneş Banyosu”, Dr. Ziya Hüznü, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.	132

Resim 98: “Emziren Anne” Dr. Ziya Hüzni, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, 2012.	133
Resim 99: “Çocuğunuz Kör Olmasın”, Dr. Ziya Hüzni, İstanbul Sağlık Müzesi.	134
Resim 100: “Emzik Cinayettir”, Dr. Ziya Hüzni, İstanbul Sağlık Müzesi.	135
Resim 101: “Sıtmalı Bir Köy”, Dr. Hikmet Hamdi, Poliklinik Tıbbi Mecmua Neşriyatından 1935.	136
Resim 102: “Kirli ve Tozlu Bir Odada Oynayan Çocuk”, Dr. Hikmet Hamdi, Poliklinik Tıbbi Mecmua Neşriyatından 1935.	137
Resim 103: “Hasta Odası”, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	138
Resim 104: ”Sihhat Hayat Bahşeder”, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	139
Resim 105: “Kız Kulesi Önünde Balıkçılar”, Dr. Hikmet Hamdi.	139
Resim 106: “Kış Manzarası”, Dr.Hikmet Hamdi.	140
Resim 107: ”Yelkenli” Mdf Üzerine Yağlı Boya, 36,5x15 cm, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul, 2012.	141
Resim 108: Çocuk Mulajı.	142
Resim 109: Anatomik Mulaj Modeli.	143
Resim 110: Halit Hakkı Bey. Hebdomon’dan Bakırköy’e, Adlı Kitaptan, 2000.	144
Resim 111: Halit Hakkı Beyin Eşi Münevver Hanım, Hebdomon’dan Bakırköy’e, Adlı Kitaptan, 2000.	145
Resim 112: Dr. Hikmet Hamdi (sağda), Halit Hakkı Bey (ortada), Dr. Ziya Hüzni (solda) Müze Mulâj Atölyesi, Muhsin Kut Koleksiyonu.	146
Resim 113: Ziya Gökalp’in Ölümünden Sonra Çıkartılan Mask, Müze Mulaj Atölyesinde Çalışırken, Halit Hakkı Bey (solda), Dr. Hikmet Hamdi (sağda), Muhsin Kut Koleksiyonu.	147
Resim 114: Yüz Mulajı, Eski Sağlık Müzesi Koleksiyonu.	147
Resim 115: Sindirim Sistemini Mulajı, İstanbul Sağlık Müzesi	148
Resim 116: İç Organların Gösterildiği Dikey Kesitli Rölyef, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.	149
Resim 117 V. Mehmet Reşat’ın Resminin Olduğu Yıldız Tarzı Bir Renkli Klişe, Muhsin Kut Koleksiyonu.	150
Resim 118 Hastalık Bilgisi Veren Mulajlar, AH-MD Almanya.	151
Resim 119 Mulaj Kitapçığı, AH-MD Almanya.	152

Üniversite	:	TC İstanbul Üniversitesi
Enstitüsü	:	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	:	Sanat Yönetimi
Programı	:	Sanat Yönetimi
Tez Danışmanı	:	Prof. Dr. Fethiye ERBAY
Tez Türü ve Tarihi	:	Yüksek Lisans-Kasım 2012

ÖZET

İSTANBUL SAĞLIK MÜZESİ'NİN SANAT YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Aysun KAYNAK

19. yüzyılın başlarında kurulan Sıhhi Müze /Sağlık Müzesi, halkın hijyen hakkında bilgilendirilmesi, bulaşıcı hastalıklara karşı korunması ve sağlık bilincinin geliştirilmesi amacıyla İstanbul'da kurulmuştur. Sağlık Müzesi, yaygın eğitim anlayışını merkezine alarak müze atölyelerinde bilgilendirme amaçlı üretilen resim, mulaj ve çeşitli canlandırmalar ile sergilemeler gerçekleştirmiştir. 1988-89 yıllarında gördüğü tadilat sonrasında kapatılmıştır. İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü 2007 yılından itibaren yeniden kurulması için çalışma başlatmıştır. İstanbul Sağlık Müzesi'nin sanat yönetimi açısından incelendiği bu çalışmada sağlık ve sanat kavramları, bilim müzeleri içerisinde sağlık müzelerinin tarihsel gelişim süreci, sağlık ve sanat ilişkisi ele alınmıştır. Avrupa'daki halk sağlığı ve tıp tarihi müze örneklerinin başında gelen Alman Hijyen Müzesi Dresden ve Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt örnekleri incelenmiştir. Sağlık Müzesi'nin tarihi, koleksiyonu ve sergileme yaklaşımı araştırılmıştır. Kuruluş çalışmaları devam eden İstanbul Sağlık Müzesi'nin konsept tanım çalışmalarına, küratörlük yaklaşımlarına, eğitim program ve etkinliklerine çok disiplinli sanat yönetimi yaklaşımıyla öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sağlık, Sanat, Müze, Sağlık Müzesi, Müze Eğitimi, Konsept, Küratörlük

University : **TR Istanbul University**
Institute : **Institute of Social Sciences**
Major : **Arts Management**
Programme : **Arts Management**
Thesis Advisor : **Prof. Dr. Fethiye ERBAY**
Thesis Type and Date : **Master's Degree-November 2012**

ABSTRACT

EXAMINATION OF ISTANBUL HEALTH MUSEUM IN TERMS OF ART MANAGEMENT

Aysun KAYNAK

Sanitary Museum/ Health Museum established at the beginning of 19th century, has been instituted in Istanbul in order to inform people of hygiene, to protect them against contagious diseases and to raise sanitary consciousness. Health Museum carried out many exhibitions with drawings, moulages and various animations generated in museum's workshops for information purposes based on mass education understanding. It was closed in years 1988-89 following repairs undergone. Istanbul Provincial Health Directorate initiated works for its re-establishment as of year 2007. This present study which examines Istanbul Health Museum in terms of art management handles health and art concepts, historical development process of health museums among science museums, relationship between health and art. Examples of German Hygiene Museum Dresden and German Medical History Museum Ingolstadt being among leading public health and medical history museums in Europe have been examined. History, collection and exhibition approach of the Health Museum have been explored. Suggestions have been offered in terms of multi-disciplinary art management for concept identification works, curatorship approaches, educational programs and activities of Istanbul Health Museum whose establishment works still continue.

Keywords: Health, Art, Museum, Health Museum, Museum Education, Concept, Curatorship

GİRİŞ

İstanbul Sağlık Müdürlüğü, 1918-1988 yılları arasında hizmet veren Sıhhiye Müzesi/Sağlık Müzesi'ni, Sağlık Bakanlığı'nın 06.08.2000 tarihinde yayınladığı Halkın Sağlık Eğitimi Yönetmeliği'ne dayanarak yeniden açma sürecini başlatmıştır. Bu çalışmada, "Eski Sağlık Müzesi" sadece tarihsel süreci ile ele alınmamış, yeniden kuruluş çalışmaları disiplinler arası yaklaşım gerektiren sanat yönetiminin bilimsel yaklaşımıyla detaylandırılmıştır.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde tarih boyunca birbirine paralel gelişim göstermiş olan sağlık ve sanat kavramlarının tanımları, bilim müzeleri içerisinde sağlık müzelerinin tarihsel gelişim süreci, sağlık ve sanat ilişkisi anlatılarak çalışmaya başlanmıştır. AB Hayatboyu Öğrenme Programı Leonardo da Vinci Vetpro Hareketlilik Projesi, GEÇMİŞTEN GELECEĞE "Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri" adlı proje çalışması oluşturmaktadır. Bu bölümde, Alman Hijyen Müzesi Dresden ve Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt müzelerinin tarihi, organizasyon yapıları, yönetim modelleri, koleksiyon , arşiv yönetimi, sergileme, koruma çalışmaları, eğitim ve halkla ilişkiler alanındaki yaklaşımları, pazarlama stratejileri, bilgi işlem teknolojilerini kullanma kapasiteleri, kurum kültürüne katkıları, engellilere yönelik sosyal sorumluluk yaklaşımları ve müze erişimi konuları irdelenmiştir.

İkinci bölümde ise Osmanlı'dan Cumhuriyet'e sağlık alanında çağının ötesinde olan Sağlık Müzesi'nin tarihi incelenerek binanın çok kimlikli yapısı, koleksiyon ve sergileme yaklaşımı incelenmiştir. İstanbul Sağlık Müzesi'nin yeniden kuruluş süreci, bina restorasyon aşaması, İnsan kaynakları ve müze koleksiyon yönetimi hakkında bilgi verilmiştir. İstanbul Sağlık Müzesi'nin yeniden kuruluş aşamasının sanat yönetimi açısından araştırılması; konsept tanım çalışmaları, küratörlük yaklaşımı ve eğitim ilişkisi incelenerek öneriler sunulmuştur. Yeni kurulacak müzenin eğitim atölye çalışmalarına katkı sağlaması bakımından geçmişte Sağlık Müzesi'nin kalbini oluşturan ve halk sağlığı açısından önemli bir eğitim aracı olan resim ve mulaj atölyeleri incelenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, toplumsal kültür kurumu olan İstanbul Sağlık Müzesi'nin yeniden kuruluş sürecinde toplumun gelişiminin hizmetinde olan, sağlık konusunda eğitimi temel amaç edinen, bu alanda koleksiyon sergileme, eğitim etkinlikleri ve kütüphanesiyle farklı bir müzecilik anlayışının hedeflendiği çalışmaların sanat yönetimi yaklaşımıyla anlatılmasıdır.

Sağlık Müzesi, 20. yüzyılın başında bu alanda kurulan ilk müze olarak 72 yıl hizmet vermesine rağmen koleksiyonu yok edilerek kapatılmıştır. Yakın tarihimizde yaşanan bu döneme ait kaynaklar bulunmamaktadır. Çalışmanın önemi, bu araştırmanın ülkemizde yapılan ve detaylı bilgi edinilebilecek bir örnek olmasıdır.

Tezde literatür tarama, internet tarama ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Türkçe kaynaklar yanında yabancı kaynaklardan da faydalanılmıştır. İşleyişin kronolojik süreç esas alınarak kurgulandığı çalışmada, bilim müzeleri içerisinde yer alan sağlık müzelerinin gelişiminden başlanarak, kültür kurumu olan İstanbul Sağlık Müzesi'nin eğitsel açıdan sergileme ve eğitim etkinlikleri planlama öneri sürecine ulaşılmıştır.

I. BÖLÜM

1. TERMİNOLOJİ

1.1. Sağlık Tanımı

Sağlık tanımı insanlık tarihi boyunca önce bireyin sonra da toplumun sağlıklı olması açısından önemini korumuştur. Her bireyin kendi sağlık tanımı olduğu gibi çevresindeki değişkenlere uyum göstermesini sağlayan uygulamalar bütünüdür.¹

Türk Dil Kurumu sağlığı bireyin fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik durumunda olması, vücut esnekliği, esenlik, sıhhat, afiyet içinde olması şeklinde tanımlamaktadır.²

Birleşmiş Milletlere bağlı olarak toplumun sağlığıyla ilgili küresel anlamda uluslararası çalışmaları Dünya Sağlık Örgütü yapmaktadır. Örgüt Dünya’da halk sağlığı konusunda koordinatör otorite olarak, dünyada sağlıklı bir yaşamın sürmesini amaçlamakta; bu amaçla meydana gelen veya gelebilecek olan istenmeyen durumlara karşı uyarılar yaparak önlemler almaktadır³.

Dünya Sağlık Örgütü, 1974’te çok boyutlu olarak “*Sağlık, sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil, bedence, ruhça ve sosyal yönden tam iyilik halidir*” şeklinde sağlığın ilk modern tanımını yapmıştır. Bu tanımda fiziksel ve ruhsal iyilik hali sağlığın bilinen yönüdür. “*Sosyal yönden tam iyilik hali*” yeni ve açıklanması gereken bir kavramdır. Bu kavramı açıklayabilmek için sağlığın sadece kişisel bir olgu olmadığını, toplumsal yönünün de bulunduğunu belirtmek gerekir. Kişinin sosyal yönden tam iyilik halinde olmasının ön koşulu sosyal yaşantısının da sağlıklı olmasıdır.⁴ Sağlığı geliştirme ve sürdürme, bireylerin fiziksel ve ruhsal yönden yüksek sağlık düzeyine ve sosyal çevreye

¹ Nurten Kaya, Hemşirelikte Bakım Teknolojisi, İ.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi Ders Notları, 2010, s:15.

² www.tdk.gov.tr (14.03.2012).

³ http://ansiklopedika.org/D%C3%BCnya_Sa%C4%9Flık_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC (10.03.2012).

⁴ http://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_2/index.html (20.03.2012).

erişebilmeleri için davranışlarını değiştirmelerini sağlayan yolları ve değişim sürecini etkileyen faktörleri tanımlayan bir süreçtir.⁵

Sosyal bilimlerin sağlık anlayışı ise bireyin sosyal rollerini yerine getirmedeki yeterliliği olarak tanımlanırken; davranış bilimlerinde sağlık, bireyin çevresiyle uyumu ve beklemediği bir olay karşısındaki savunma potansiyeli olarak algılanmaktadır.

Yaşadığımız çağa göre ise; duygusal, ruhsal, entelektüel, toplumsal, mesleki ve fiziksel olarak sağlıklı olma hali olarak açıklanabilir. Sağlık inancını ve sağlık davranışını etkileyen çeşitli faktörler vardır. Sağlık inançları, bireyin sosyal, kültürel, eğitsel düzeyi ile değişebilen sağlık ile ilgili düşünce ve tutumlarıdır. Sağlık davranışı ise, bireyin sağlık inanç ve değerlerinin sonucu, sağlığa yönelik davranış, eylem biçimi olarak tanımlanmaktadır.⁶

Günümüzde sağlık ve sanat disiplinlerinin ortak paydası olan yaratıcılık, özgün düşünme ve karşılıklı etkileşim bireylerin sağlıklı yaşam uygulamalarında çeşitli sanatsal aktivitelere yer vermesini sağlamıştır.

1.2. Sanat Tanımı

Sanat, tarihsel, toplumsal ve kişisel tanımlara göre değişim göstererek ortaya konulmaktadır. Sanat tarihi yazımında, çoğu kuramın sanata temelde dinsel/tinsel ya da politik olarak yaklaştığını görüyoruz; yorumlar genelde sanatın ya temel bir hakikat ya da toplumsal açıdan değeri olduğu üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁷

Sanat, kelimesinin Türk Dil Kurumu'nun tanımında karşılığı “Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık” olarak verilmektedir.⁸

Modern estetikçilerden Alain Badiou, sanatın gerçeklik ile ilişkisi konusunda tarih boyunca üç ana yaklaşım olduğunu ileri sürmüştür.⁹ Bunlar klasik, romantik ve didaktik yaklaşımlardır. Platon'un temsil ettiği didaktik yaklaşıma göre sanat ancak bir kopyadır.

⁵ www.deu.edu.tr/userweb/iibf_kongre/dosyalar/yeginboy.pdf (02.02.2012).

⁶http://tr.wikipedia.org/wiki/Sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n_tan%C4%B1m%C4%B1 (12.02.2012).

⁷ Jale Nejdet Erzen, Çoğul Estetik, İstanbul, Metis Yayınları, 2011, s: 75.

⁸ http://www.tdk.gov.tr (10.02.2012).

⁹ Jale Erzen, Çoğul Estetik, İstanbul, Metis Yayınları, 2011, s: 31.

Gerçeğe yaklaşamaz ve aracı mimesistir. Sanat gerçeği temsil edemez, yalnızca bir kopyadır. Klasik düşünceye göre sanat iyileştiricidir. Arzuyu eğitir ve bu bakımdan yararlıdır. Romantiklere ve 20. yüzyıl başında Alman hermeneutik ekolü temsil eden Heidegger'e göre ise gerçeği ancak sanat açığa çıkarabilir. Jale Nejdet Erzen, Alain Badiou'nun "Sanat ve Felsefe" adlı yazısında bunu şu şekilde açıklamıştır;

"Platon'dan bu yana felsefe ve sanatın gerçeği ifade etmek için bir araç olarak görüldüğünü, bu şekilde bakıldığında sanatın rolünün anlaşılmadığını, aslında gerçeği sanatın yarattığını, sanatta tam da gerçeğin kendisinin bulunduğunu savunur. Bunun ötesinde felsefenin sanatı kontrol etmeye çalıştığını ve felsefenin sanatı gerçeğin dışına yerleştirdiğini söyler. Badiou'ya göre gerçeklik bilimsel, sanatsal, aşkla, vb. olabilir ama sanat bir gerçeklik felsefesi değildir."

S.Moissey Kagan'ın sanat tanımı ise *"Bize doğrudan doğruya olgular ile nesnel yasallıkların bilgisini ilettiği ölçüde değil, varlığın taşıdığı anlam'ın, varlığın bilinişi'nin ve değer'inin bilgisini, dünya ile insan arasındaki gerçek ilişkiler'in bilinişini bize ilettiği ölçüde, bizim dünyaya belirli bir bakış açısından bakmayı isteyip istemeyişimize yön verir, yani bizim dünyayla olan estetik, etik, siyasal değer ilintimizi yönlendirir."*¹⁰ şeklindedir.

Sanat tanımları incelenirken, sanatın tüm tarihini, gelişen teknik yetkinleşmelerin değil, değişen düşünce kurallarının tarihi olarak betimleyen Ernest Hans Josef Gombrich'nde bu tanımlamaya *"Sanat diye bir şey yoktur aslında. Yalnızca sanatçılar vardır."*¹¹ diyerek katıldığı görülmektedir.

Eugene Delacroix sanatı önce bilim, bilgi olarak; sonra araç, yöntem olarak tanımlar. Büyük sanatçılarda yaratı adı verilen şey her birinin doğayı kendine özgü görme, düzenleme ve görme biçiminden başka bir şey olmadığı şeklinde tanımlamaktadır.¹²

Teber Serol, sanatın toplumsal bilincin en eski biçimlerinden biri olduğunu belirten Frederik Engels'in sanatın gelişim sürecini şöyle açıkladığını belirtir;¹³

¹⁰ S.Moissey Kagan Estetik ve Sanat Dersleri, çev: Aziz Çalışır, Ankara, İmge Kitabevi,1993, s: 478.

¹¹ Jale Erzen, Çoğul Estetik, İstanbul, Metis Yayınları, 2011, s: 31.

¹² Herman Braun-Vega, Bedenin Ve Ruhun Besinleri, çev: Kubilay Aktulum, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergi ART-E, 2009, s: 4.

¹³ Serol Teber, Doğanın İnsanlaşması, İstanbul, Say Yayınları, 2003, s: 291.

“İlk toplulukların kültürleri üzerinde yapılan incelemeler, insanların paleolitik çağdan başlayarak, yavaş yavaş yalnızca gereksinim duydukları aletleri nasıl yapacaklarını değil, bunun yanı sıra bunları bir sanat yapıtı kadar güzel nasıl yapacaklarını da öğrendiklerini göstermektedir. Çalışma, insanların yaratıcı yeteneklerini yetkinleştirmiş düşünme yeteneğini geliştirmiş, elin kullanımı ve insan duygularının farklılaşmasını sağlamış, daha iyi bir iş, ritim ve simetri yaratma arzularını geliştirmiştir. Yine çalışma, nesnelere ve fenomenlere imgeler biçiminde genelleştirme ve yeniden üretme yeteneğini doğurmuştur. Binlerce yıllık çalışma faaliyetinin sonucunda, sanat, dünyanın estetik düzeyde kavranılmasının bir biçimi olarak, toprağı işlemeye ya da hayvanları avlamaya değil, insanların yaratıcı imgelemine, düşünce ve duygularını somutlaştırmaya yönelik nesnelere yaratma faaliyeti olarak da ortaya çıkmıştır. Sanatın karşıladığı gereksinim, güzellik gereksinimi, insanlara mutluluk veren nesnelere yaratılması gereksinimidir. Bu gereksinimin kendisi de, insanın yaratıcı faaliyet biçimlerinden biri olarak sanatsal yaratıcılığın gelişmesiyle birlikte gelişmiştir. Sanatsal yaratıcılık dünyanın insan tarafından yansıtılmasının özgül bir biçimi olan özgül estetik yetenekleri, işlenmiş estetik duyguları, beğenileri, değerlendirmeleri, deneyimleri ve fikirleri gerektirmektedir.”

Amerikalı düşünür Joseph Margolis’e göre *“insan diğer canlılara göre birinci derecede bir varlık değildir; insanın doğası kültürüdür. İnsanlık tarihiyle başlayan sanatı, insanın da bir sanat eseri gibi olduğundan yola çıkarak; insanın kendini anlamak için bütün algıladığını kendine, kendi diliyle sunduğu bir şey olarak görmektedir.”*¹⁴ Morgolis, bu tanımlamayla yaşamın kendisini sanat olarak değerlendirmektedir.

Tomur Atagök, uygarlık tarihinde sanatsal değerlerin yükselmesini, Maslow’un “insan ihtiyaçları hiyerarşisi”ndeki insanın temel fiziki ihtiyaçlarının karşılanması, güvence, toplumsal beraberlik, kişisel başarı, kişisel doyum basamaklarından ilk ikisinin gerçekleşmesinden sonra başladığını belirtmektedir.¹⁵ Bu yaklaşım günümüzde geçerliliğini korusa da tartışma konusu olmaktan kaçamamaktadır. Sanatın bireyin hayatındaki yeri ve önemi hep bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

¹⁴ Jale Erzen, Çoğul Estetik, İstanbul, Metis Yayınları, 2011, s: 35.

¹⁵ Tomur Atagök, Bildiklerim Gördüklerimdir, Gördüklerim Bildiklerimdir, İstanbul, Yky, 2011, s:173.

Sanat Sezer Tansuğ için de bir biçim yaratma eylemi, görmenin yanı sıra, insanların barınak, besin gibi ihtiyaçlarından pek de geride kalmayan bir düşünce ve duyarlık ürünüdür.¹⁶

Aydınlanmayla gelen toplumsal değişimler sanatı, din adamı, yönetici ve zengin iş adamının korumasından ve kullanımından çıkartarak, halka yakınlaştırmış, onların yaşamlarını gösteren çoğunlukla popüler estetik endişesi taşıyan anlayışı var etmiştir.¹⁷

Leon Tolstoy'un sanatı da bir haz, bir avuntu ya da eğlence değildir. Sanatı yücelterek, insanların bilincini ve aklını, duygu alanına aktaran yaşamsal bir organ olarak tanımlamaktadır.¹⁸

Donald Kuspit ise “*sanat ve sanatçı kavramına sanatın ne olduğunu, sanatçının kim olduğunu tam olarak tanımlamanın, belirlemenin özellikle Marcel Duchamp'dan beri bir yolu olmadığını belirtir. Düşünceleri sırasında kendini sanatı tanımlamaya çalışırken yakalarsa şunu aklına getirmelidir. Sanat tanımlandıkça sanatçılar o tanımın dışına çıkmaya çalışacak ve o tanım geçersiz olacaktır; bu yüzden sanatı tanımlamanın mümkün olamayacağını*” belirtmektedir.¹⁹

1.3. Sanat Ve Sağlık İlişkisinin Tanımlanması

Uygarlık tarihi boyunca tıp alanındaki gelişmeler tıpkı sanatta olduğu gibi eklektik bir yapıyla günümüze kadar gelmiştir. Primitif dönemlerde hastalık insanın içindeki kötü ruh olarak yorumlanmış ve tedavide sihir, büyü uygulayan sihirbaz hekimler, şamanlar söz sahibi olmuşlardır.

Sanatın mağara duvarları ile başlayan tarihsel serüveninde duvarlara çizilen av sahneleri, ortaçağ el yazmalarındaki tedavi yöntemlerini gösteren resimler ve Rönesans'la başlayan aydınlanma ile felsefe, bilim ve sanattaki gelişmeler insanlık tarihindeki helezonik ilerleyişin bir göstergesi olmuştur (Bkz. resim 1).²⁰

¹⁶Sezer Tansuğ, Görsel Sanatın Dili, İstanbul, Remzi, 1993, s: 12.

¹⁷Tomur Atagök, Bildiklerim Gördüklerimdir, Gördüklerim Bildiklerimdir, İstanbul, Yky, 2011, s:104.

¹⁸Leon Tolsto, ”Sanat Nedir? Modernizm Serüveni, çev. Enis Batur, İstanbul, Yky, 2002, s:152.

¹⁹Donald Kuspit, Sanatın Sonu, çev. Yasemin Tezgiden, İstanbul, Metis, 2006, s: 34.

²⁰Ernest Hans Josef Gombrich, Sanatın Öyküsü Remzi, İstanbul, 1999, s: 40.

Resim 1: Atlar, M.Ö. 15.000-10.000 Dolayları, Mağara Resmi, Lascaux, Fransa.
R: <http://www.arkeo.org/arkeoloji/270-uest-paleolitikte-sanatn-dogusu> (13.01.2012).

İnsanoğlu, bilgi aktarma aracı olarak primitif üretimlerinden, günümüzdeki teknolojik gelişmelerin olanak sağladığı tüm üretilere kadar görsel olanı hep kullanmıştır. Böylece sanatçılar bilgiyi aktarırken doğanın ve insanın yaşamsal döngüsüne ait; anları, olayları ve duyguları yeniden yorumlamışlardır.²¹

Tıp, bilim ve sanat disiplinlerinin özü yaratıcılığa, özgün düşünmeye ve karşılıklı etkileşime dayanmıştır. Sanatçı üretimleriyle hekimin, bilim insanının çalışmalarına değer katarken, bilim ve tıpla uğraşanlar da insan anatomisi, psikolojisi gibi alanlarda yaratıcıya yepyeni ufuklar açmış, bambaşka olanaklar sağlamıştır. Tarih boyunca sanatçıyla tıp insanını buluşturan üretimler sanat kaygısından uzak, işlevsel niteliklerden yola çıkılarak yapılmıştır. Bilimsel metinler ve görselliğin birlikte kullanıldığı el yazmaları, anatomi atlasları, renkli levhalar, taş baskılar vb. bunların başında gelmektedir. Bu üretimler günümüzde tıp insanının bilgisi ile sanatçıların ustalığını buluşturan hem bilim hem de sanat yapıtı olarak değerlendirilmektedir.²²

²¹Celal Üster, Tıp ve Sanat, P Sanat Kültür Antika, Güz, Sayı: 27, 2002, s:13.

²²Celal Üster, Tıp ve Sanat, P Sanat Kültür Antika, Güz, Sayı: 27, 2002, s:13.

Resim 2: Galenos'un Salgıların Mizaç Üzerine Etkisi Kavramı, Tıp ve Sanat Dergisi.
R: Tıp ve Sanat, P Sanat Kültür Antika, Güz, Sayı: 27, 2002, s: 13.

İlk spor hekimi ve deneysel fizyolojinin kurucusu Bergamalı Galenos, gözleme dayalı araştırmalar sonucunda dört temel vücut sıvısına dayanan daha eski bir fizyolojik kuramdan “mizaç“ kavramını geliştirmiştir. Ona göre kan, “sıcak ve heyecanlı” , balgam “kayıtsız” sarı safra “fevri, sıcakkanlı”, kara safra “melankolik” mizaca neden olmaktadır. Galenos'un bu kuramı görsel olarak resimlerle desteklenmiştir (Bkz. resim 2). Resimlere bakıldığında bilimsel bilginin aktarılmasının yanında estetik kaygı güdülenerek yapıldığı görülmektedir.²³

²³Celal Üster, Tıp ve Sanat, P Sanat Kültür Antika, Güz, Sayı: 27, 2002, s:13.

Resim 3: Fildişi Hamile Kadın Heykelciği, Wellcomecollection, Londra.
R: <http://www.wellcomecollection.org/press/press-images/medicine-man-press-images.aspx>
(08.03.2012).

Plastik sanatlar alanında yer alan heykel sanatının sağlık alanında kullanımına örnek olarak 17. yüzyılda hekim ve ebelerin eğitimlerinde kullanılan “Fildişi Hamile Kadın Heykelciği” verilmektedir (Bkz. resim 3). 18. yüzyılda Çin’de hekimler, aristokrat sınıfa mensup kadınları çıplak muayene edememektedir. Bu nedenle “Fildişi Kadın Heykelciği” gibi heykelcikler kullanılarak hastanın, hekime vücudundaki ağrıyan yeri göstermesi sonucunda tedavi olabilmektedir (Bkz. resim 4).²⁴

Resim 4: Londra Fildişi Kadın Heykelciği, Wellcomecollection, Londra.
R: <http://www.wellcomecollection.org/press/press-images/medicine-man-press-images.aspx>
(08.03.2012).

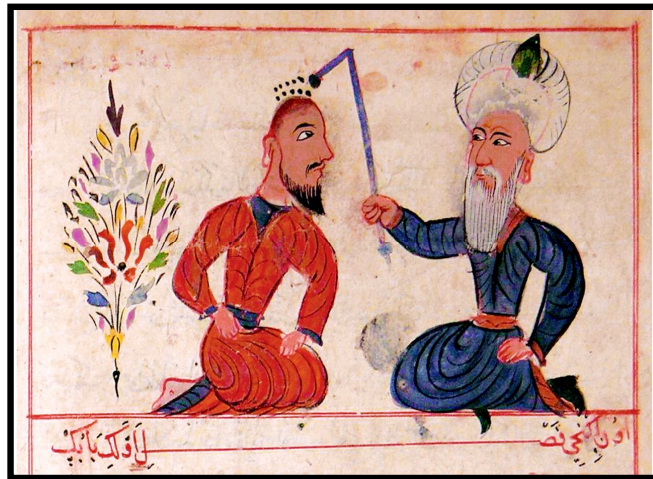
²⁴Celal Üster, Tıp ve Sanat, P Sanat Kültür Antika, Güz, Sayı: 27, 2002, s: 38.

Resim 5: Yunan Hekim Dioskorides'in atölyesi, Avusturya Milli Kütüphanesi, Viyana.
R: P Sanat Kültür Antika, Güz, Sayı: 27, 2002, s: 46.

Avusturya Milli Kütüphanesi Viyana koleksiyonlarında bulunan ve 6.yüzyıla tarihlenen bu yazma eserde ilaçbiliminin babası olarak kabul edilen Yunanlı hekim Diaskorides'in atölyesi ve bitkilerin resimleri yapılarak tanımlanmıştır (Bkz. resim 5).²⁵

Tıp ve sanat ilişkisi 16. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin dönem şair ve hekimlerinden Nida-i'nin *Dürrü'l Manzum* adlı eserin de kronikleşmiş migren ağrılarının tedavisi için uygulanan dağlama tedavisi minyatür tekniği kullanılarak resmedilmiştir (Bkz. resim 6).²⁶

Resim 6: Dağlama tedavisi Cerrahiyyetü'l Haniyye,
R: Şerefeddin Sabuncuoğlu. Fatih Millet Kütüphanesi, İstanbul.

²⁵ Alain Touwaide, Tıp ve Sanat, Çev: Celal Üster, P Sanat Kültür Antika, Güz, sayı: 27, 2002, s: 46.

²⁶ Nurten Çankaya, Tıp ve Sanat P Sanat Kültür Antika, Güz, sayı: 27, 2002, s: 82.

Tıp ve yağlı boya resimler düşünüldüğünde ilk akla gelen Rembrandt'ın “Anatomy of Dr. Tulp” adlı yağlıboya tablosudur. Tulp, grup portresini sipariş ederken, doğal ortamında, yani bir anatomi dersinde betimlenmeyi istemiştir. Rembrandt'ın bu resmi sanat tarihi açısından ne kadar önemli ise dönemin tıp bilgisinin aktarılmasında da bilgi kaynağı durumundadır. Amsterdam Cerrahlar Locası'nın yılda bir kez izin verdiği otopsi anının tasvir edilmiş olması resmin sanatsal değerinin yanı sıra tarihi belge niteliğini de ön plana çıkarmıştır (Bkz. resim 7).

Resim 7: Dr Tulp'un Anatomi Dersi, Rembrandt, Mauritshuis Müzesi, Hollanda.
R: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Mauritshuis> (10.03.2012).

Grup portrelerinin oldukça yaygın olduğu 17. yüzyıl Flemenk resim sanatının örnek gösterilebileceği bu tabloda figürler oldukça katı bir simetriyle yerleştirilmiştir. Bu dönemde ticaretle zenginleşen orta sınıf burjuvalar hayatlarının sanat eserlerine yansıtılması için sanatçıları ve sanatı destekliyorlardı. Zengin kişiler, lonca yöneticileri ve devlet görevlileri çok sayıda grup portreleri sipariş ediyorlar, çok sayıda ressam geçimini bu siparişlerden sağlıyorlardı. Bu tür resimlerde devletin saygın ve seçkin kişileriyle birlikte görünmesi oldukça modaymış. Önde gelen yurttaşlar, resmi grup portrelerinde yer almak için büyük paralar ödüyorlardı. Sanat tarihi ve resim sanatı açısından önemi tartışılmayacak bu resimler belge niteliği de taşımaktadır. Resmin yapılış amacı ve kompozisyonu incelendiğinde dönemin tıp adamlarının sosyal statüsünün önemi vurgulanmaktadır.²⁷

Leonardo Da Vinci, sanat biliminin ve bilim sanatın öğrenilmesi gerektiğini savunmuştur. Bilimsel çalışmaları için yaptığı çizimler sanat başyapıtları olarak görülmektedir. İnsan ve

²⁷Celal Üster, Tıp ve Sanat, P Sanat Kültür Antika, Güz, sayı: 27, 2002, s: 95-98.

hayvan sağlığına dair pek çok çizim, resim ve heykeli sanatsal değerlerinin yanı sıra bilimsel bilgi kaynağı olarak da görülmektedir.²⁸

Resim 8: Anne Rahminde Cenin Pozisyonu, Leonardo Da Vinci.
R: www.kucukmucit.com (20.04.2012).

Leonardo Da Vinci, referansını bilimden alarak büyük bir merakla gerçekleştirdiği gözlemler, deneyler, kuram ve buluşlar sayesinde anatomi sanatı, akustik, mühendislik, jeoloji ve fizik alanlarında çalışmalar yapmıştır. Haritalar, matematik notları, geometri, hidrodinamik, potansiyel enerji ve kinetik enerji, silah ve balistik hesaplamalar yaparak, hidrolik cihazlar tasarlamış, mobil ve uçan makine tasarımları gerçekleştirmiştir. 1506'da otopsiler yaparak karşılaştırmalı anatomi çalışmaları gerçekleştirmiştir. Hayvan uzuvları, kalp çizimleri, akciğer anatomisi, organ ve damar sistemi hareket mekaniği üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır.²⁹

Leonardo insan iskeletini ve tendonlarını, aynı zamanda kesme yoluyla bir kurbağanın omuriliğini incelemiştir. Defterlerinde anatomi çizimlerinin yanına "ilikte er suyunun dölleyici erdeminin bulunması gerekiyor" diye yazmaktadır. Aynı zamanda çirkin olanın özelliklerini bulmak için de biçimsiz yüzleri canlandırmaya çalışmış ve böylece fizyognomoninin (yüz okuma sanatı) öncüsü olmuştur.³⁰

²⁸Omnis, Larousse Alfabetik Ansiklopedi, Ansa, İstanbul, Volum 1.1991, s: 1668.

²⁹Omnis, Larousse Alfabetik Ansiklopedi, Ansa, İstanbul, Volum 1.1991, s: 1668.

³⁰Alessandro Vezzosi, Leonardo da Vinci Evren Bilimi ve Sanatı, çev:Nami Başer, İstanbul, YKY, 2006, s: 70.

Resim 9: Leonardo da Vinci. The Great Masters Michelangelo, Leonardo, Raphael Sergisi, Tophane-i Amire, İstanbul, 2012. R: Aysun. KAYNAK.

Alessandro Vezzosi, Leonardo'nun ilk dönem çalışmalarını klasik anatomi yaklaşımı ile çizdiğini, sonraki dönemlerinde ise hayvan kadavraları üzerinde yaptığı araştırmalar sonucunda yalnızca gördüğünü değil, bulmayı beklediğini de çizmeye başladığını belirtmiştir. Bu çalışmaları ile Leonardo'nun *"Böylece ruhun bazılarının sandığı gibi vücudun her yerine yayılmış olmadığını, yalnızca beynin merkezinde bulunabileceğini kanıtlamayı düşünmektedir, çünkü yargı duyuların bir araya geldiği yerde, hayal gücü, akıl ve ortak duyunun beraberce bulunduğu yerde olmalıdır."* şeklinde düşündüğünü belirtmektedir.³¹

İnsan, kelime ve kavramları algılamadan önce diğer pek çok canlı gibi hissederek ve deneyimleyerek gelişmektedir. Beynimizde canlandırdığımız ve gözle görülen görüntü veya resim, bir hissin gerçekliğini bir kelimedenden daha çok yansıtmaktadır. Bazen sözlü anlatım yanlış olabilir ama yaşanan duygu ve his her zaman gerçek ve daha güçlüdür. Bu nedenle duygulara daha yakın olan görüntü ve resim terapi aracı olarak kullanılmaktadır.

20. yüzyılın ortalarında ABD ve Avrupa'da ivme kazanan sanatsal terapi, yeni bir tedavi disiplini olarak görülmektedir. Bu yaklaşımı *"Sanat ve sağlık, bireylerin iyileşme sürecinde bir araya gelmiştir. Sanat terapileri psikiyatrik, psikosomatik ve psikososyal tedavi*

³¹Leonardo da Vinci Evren Bilimi ve Sanatı, çev:Nami Başer, İstanbul, YKY, 2006, s: 71.

uygulamalarında önem kazanmıştır. Atölyelerde grafik, heykel, resim, seramik, fotoğraf ve tiyatro gibi çalışmalar yapılmaktadır. Bu tedavi sürecinde hastaların yaratıcı becerileri ve duygusal algularının geliştirilmesi amaçlanır” şeklinde açıklamaktadırlar.³²

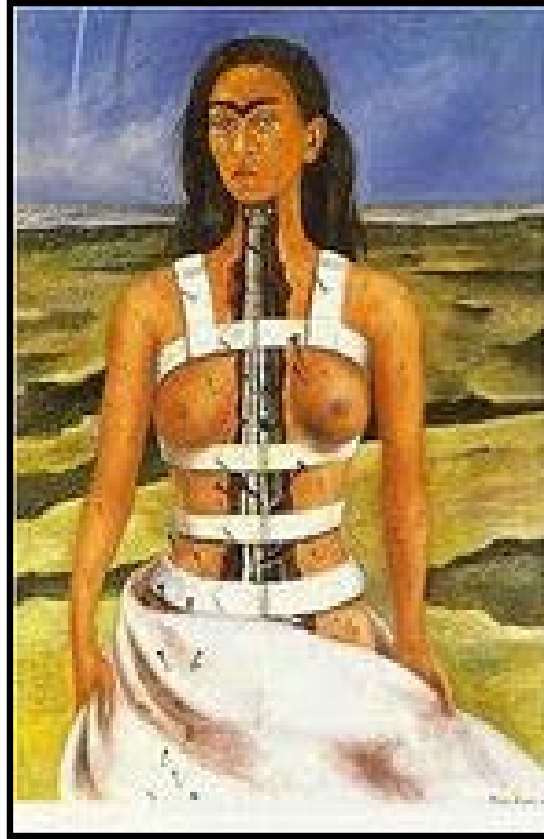
Geçmişte olduğu gibi günümüzde de sanatın iyileştirici gücü bilimsel olarak kabul edilmektedir. Sadece ruhsal hastalıkları olan veya ruhsal olarak kendini iyi hissetmeyen insanlar değil, tüm bireylerin kendilerini ifade edebilme ve rahatlama ihtiyacı olmaktadır. Bu nedenle sanat terapi çalışmaları sanat tarihi, psikoloji ve pedagoji gibi farklı bilim dallarının işbirliğinde teorik ve pratik uygulamalarla gelişme göstermiş, klinik, eğitim ve sosyal alanlarda uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Psikiyatrik, psikosomatik ve psikososyal tedavi uygulamaları yanında sanatta tedavi de yerini almaya başlamıştır.³³

Sanatsal ifadelerden sesler, renkler ve şekiller kişinin hislerini yansıtır. Bir mimik, bir melodi ve bir resim bir kelimedenden daha çok şey anlatabilir. Sanatın iyileştirici etkisi bir resimin görüntüsünden daha ziyade o resmin oluşumunda bulunmaktadır. Sanatsal süreçte, daha kolay söylemek gerekirse yaratıcı süreçte hisler canlı, güçlü ve bunun sonucunda düzenli ve kontrollü olmaktadır.³⁴

³²www.kunsttherapie-schule.at/.../Phronetisch (20.03.2012).

³³<http://de.wikipedia.org/wiki/Kunsttherapie> (22.03.2012).

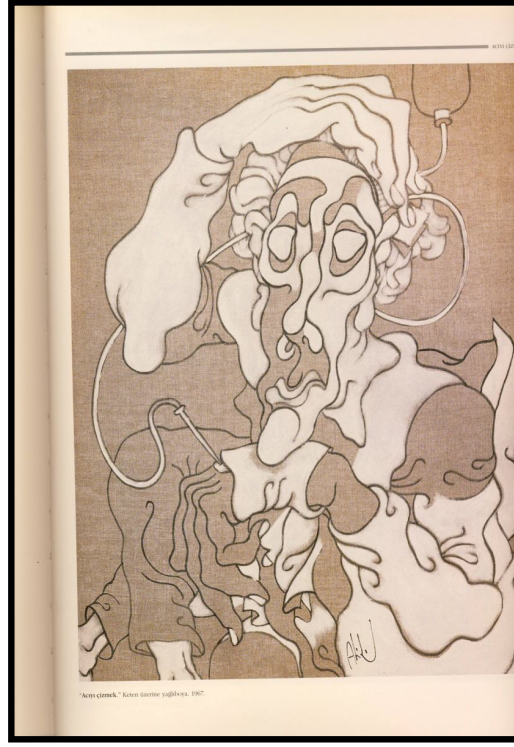
³⁴www.kunsttherapie-schule.at/.../Phronetisch (20.02.2012).

Resim 10: Kırık Sütun (The Broken Column), Frida Kahlo.

R: http://arthistory.about.com/od/from_exhibitions/ig/frida_kahlo/Frida-Kahlo---The-Broken-Column--1944.htm (25.03.2012).

Meksika'lı ressam Frida Kahlo (1907-1954), yaşamında nasıl görüyor ve düşünüyorsa ürettikleri de yaşadıklarının izlerini taşımıştır. Fiziksel ve ruhsal acılarını yaratı sürecine dahil edip, onlarla beslenmiş ve üretimleriyle izleyeni bazen dolaylı bazen de doğrudan etkileyerek kendi dünyasına çekmiştir. Yaşadığı trajik olayları tavana asılan aynaya bakarak resmetmeye başlamış ve sanat yaşamını şekillendiren uzun nekahat dönemlerini bu şekilde geçirmiştir. Sanatçı, çektiği acılara rağmen hayata tutunmayı başarmış, kendi kendinin modeli olarak çözümlenmeler yapmış ve özgün ifade biçimleri yaratmıştır.

Resim 11 : Acıyı Çizmek Adlı Kitaptan Desen Örneği, Abidin Dino, 1967.
R: P Sanat Kültür Antika, Güz, Sayı: 27, 2002, s: 103.

Abidin Dino da üretimleri sayesinde sağlık sorunlarıyla başa çıkmış ve bu deneyimlerini sanat eserlerine yansıtmıştır. 1975'de Ada yayımlarından çıkan "Acıyı çizmek" adlı desen kitabı (Bkz. resim 11), sanatçının 1967 yılında Fransa'nın güneyinde yer alan Montpellier şehrinde yaşadığı dönemde geçirdiği böbrek ameliyatı sonrasında ait desenlerden yola çıkarak yaptığı çalışmaları içermektedir.³⁵ 2003 yılında sanatçının 10. ölüm yıldönümü dolayısıyla Milli Reasürans Sanat Galerisi'nde 'Acıyı Çizmek" adlı sergileme gerçekleştirilmiştir.³⁶

Sağlık ve sanat ilişkisinin irdeleneceği bir diğer alan ise sağlık eğitimidir. Sağlık eğitimi ile beraber alınan sanat eğitimi; sağlıkçının görünen gerçekliğin ardındakini görme çabasını geliştirmektedir. Bu nedenle sanat ve sağlığın ortak paydalarında biri olan gözlem yöntemi kullanılmaktadır. 2001 yılında Aile Hekimliği Bölümü, Cincinnati Üniversitesi, Cincinnati Sanat Müzesi işbirliğinde ikinci sınıf tıp öğrencilerine "Gözlem Sanatı" adıyla seçmeli ders olarak verilmeye başlanmıştır. Bu dersin temel amacı; iletişim ve gözlem becerilerini geliştirmek, hasta-hekim ilişkisindeki görsel sanatlar güdümlü gözlem, açıklama, yorumlama, yansıma eğitimi sayesinde klinik becerilerin artırılmasıdır.³⁷

³⁵Ferid Edgü, P Sanat Kültür Antika, Tıp ve Sanat, Güz, Sayı: 27, 2002, s:100-103.

³⁶<http://v3.arkitera.com/v1/sanat/2003/11/haberler/abidindino.htm> (22.05.2012).

³⁷Medical Student Education The Art of Observation: Impact of a Family Medicine and Art Museum Partnership on Student Education Nancy C. Elder, MD, MSPH; Barbara Tobias, MD; Amber Lucero-

Sağlık ve sanat ilişkisini en iyi sağlık müzelerinde gözlemlemek mümkündür. Sağlık müzeleri tıbbın ve sağlığın geçmişini anlatırken geleceğinin de kurgulandığı, ilgi çekici tasarımlarla ziyaretçilerine anlatıldığı ve kendi bedenlerini keşfetmelerini sağlayan perspektifler sunmaktadır.

1.3.1 Sanat Ve Müze İlişkisi

Kökeni Grekçe olan müze kelimesi, Yunan mitolojisinde Musa'lar (İlhan Perileri) adı verilen tanrıçalara adanan tapınak ve Atina'da Musa'lara ayrılan tepe anlamına geldiği bilgisiyyle "Museum" şeklinde Latinceye geçmiştir. İngilizce Museum, Fransızca'da Musee, Almanca'da Museum olarak kullanılmaktadır.³⁸

Kültür Bakanlığı müze kavramını Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nin 4. maddesinde; "Kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede etkili olan daimi kuruluştur." şeklinde belirtilmektedir.³⁹

ICOM müzeyi, "toplumun ve gelişimin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan kurumdur" şeklinde tanımlamıştır.⁴⁰

Francis Lévy, bilginin geçmişten günümüze aktarımında rol oynayan kurumların başında gelen müzeleri, yaşamın kendisi kadar çeşitli olarak görmüştür. Müzelerin amaçlarını sıralarken birinci olarak, şimdiki ya da gelecek kuşakları bilgilendiren ya da memnun eden izlerin, eserlerin, verilerin korunmasını, ikinci olarak da geçmişin gerçekte ne olduğunu keşfetmek için seçilmiş verilerin toplanması olarak belirtmektedir.⁴¹

Criswell, MA; Linda Goldenhar, PhD, <http://www.stfm.org/fmhub/fm2006/june/nancy393.pdf>. (07.04.2012).

³⁸Ferruh Gerçek, Türk Müzeciliği, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999, s: 1.

³⁹Müze İç Hizmetler Yönetmeliği, <http://www.kultur.gov.tr>. (18.01.2012).

⁴⁰Hale Özkasım, Müzelerde Koleksiyon Yönetimi, Müze Bilimin ABC'si, ed. Nevra Ertürk, Hanzade Uralman, İstanbul, Ege Yayınları, 2012, s: 44.

⁴¹Francis Lévy Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru. Kent, Toplum Müze Deneyimler-Katkılar. İstanbul: Tarih Vakfı 100.Yıl. 2001, s: 5.

Adını ilham perileri musalardan alan müzeler edebiyat, felsefe, tarih ve çeşitli bilim alanlarına ait koleksiyonlar yanında sanat nesnelerini tarihsel gelişim süreci içinde Helenistik dönemlerden itibaren bünyesinde barındırmıştır.

İskenderiye Kütüphanesi ilk müze olarak kabul edilmektedir. Ali Artun, Helenistik dönemdeki müzelerin sanat, edebiyat ve felsefe gibi alanların dışında, büyük olasılıkla bitki ve hayvan türlerinin incelenmesiyle de ilgilenildiğinden bahçelerle çevrili olduğunu ve bir de rasathanesi bulunduğunu belirtir. Müzenin astronomi, matematik ve coğrafya alanlarındaki çalışmaları, deniz ticaretine dayalı İskenderiye ekonomisi için yaşamsal önem taşıdığını belirtmektedir.⁴²

Rönesans'la müze fikri yeniden canlanmaya başlamış, Yunan ve Roma klasiklerinin yeniden keşfi ile birlikte üniversiteler, kütüphaneler ve müzeler kurulmuştur. Avrupa'da özellikle İtalyan ve Alman prensleri tarafından sanat galerileri, madeni para koleksiyonları oluşmaya başlamış; yabancı hayvanların toplanması, botanik bahçeleri ve parkların inşası gerçekleştirilmiştir.⁴³

Rönesans müzelerinin galerilerinin örgütlenmesi ile sanat eserlerinin düzenlenmeye başlaması aynı dönemlerde gerçekleşmiştir. Ali Artun, Francis Haskell'in *Geçici Müzeler* başlığını verdiği, sanat sergilerinin tarihiyle ilgili kitabında, ilk sergilerin Roma ve Floransa'da kutlamalar amacıyla düzenlendiğinden söz ettiğini aktarmaktadır.⁴⁴ Floransalı medici ailesi sanat tarihinde sanatı ve sanatçıyı destekleyerek oldukça saygın bir yer edinmişlerdir. Gombrich'e göre mediciler, soylu olmamalarının açığını modern müze ve koleksiyon çığırını açan girişimleriyle kapatmaktaydılar. 15. yüzyıl İtalyan ve Flemenk sanatının en büyük koleksiyonunu Pallazzo Medici'de kurmuşlardır.⁴⁵ Medicilerden Ferdinand'ın 1706'da hayatta olmayan ressamın eserlerinden oluşan bir sergi düzenlemesi ve sergi kataloğu çıkartması yeni sanatçılara ustalarını öğretme konusunda çığır açmışlardır. Medici ailesinin başlattığı bu yenilikler günümüzdeki müzelerde sürekli sergilerin yanı sıra düzenlenen büyük sergilerin yapılmasının başlangıcı olmuşlardır.⁴⁶

⁴² Ali Artun, *Müze Ve Modernlik*, İstanbul, İletişim, 2006, s: 14.

⁴³ Bruno Gebhard, *Art and Science in a Health Museum*, YTÜ Kütüphane makale, (05. 03.2012).

⁴⁴ Ali Artun, *Müze Ve Modernlik*, İstanbul, İletişim, 2006, s: 68.

⁴⁵ Ali Artun, *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi Estetik Modernizmin Tasfiyesi*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2011, s: 9.

⁴⁶ Ali Artun, *Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi Estetik Modernizmin Tasfiyesi*, İstanbul, İletişim, 2011, s: 11.

1.4. Bilim Müzeleri İçinde Tıp Müzeleri'nin Değişim Süreci

Endüstriyel ve teknolojik gelişimi yansıtan bilim ve endüstri müzeleri, bilim ve teknoloji tarihinin yanında, insanlığın düşünce tarihinin gelişimini sergilediği tarihsel süreç içinde teknolojik problemlerin çözümünün gösterildiği yerlerdir. Bu müzeler; fabrika duvarları arkasına gizlenmiş teknolojinin, teknik ve üretim metotlarının kolayca anlaşılabilceği, izleyicinin uygulamalara katılımıyla gerçekleşen eğitim merkezleri olarak hizmet vermektedirler.⁴⁷

Bilgi biriktirme kavramı antik dönemlere kadar uzanmaktadır. Antik dönemin Aristo ve Platon'un okullarında gerçek, yaratılanın ve bilinenin felsefesini kurarak bilinmeyenleri aydınlatmak ve bunu gelecek nesillere bırakmak çabasında olunmuştur. Helenistik dönemde İskenderiye Kütüphanesi de soyluların koruması altında özgürce araştırmalarını yapan, matematikçi, astronom, coğrafyacı, filozof ve şairlerin oluşturduğu bir bilim ve sanat merkezi olarak anılmaktadır.⁴⁸

Akılcı düşünce ile elde edilen doğru bilgiler ve bu bilgilerin ışığında deney ve gözlem, aklın uygulama araçları olarak bu dönemde bilimsel yöntemin ilkeleri biçiminde ortaya çıkarmıştır. Teknolojik gelişmeler bilimsel bilginin uygulanması ile ivme kazanmıştır. Bu süreçte bilim müzeleri, tıbbın gelişimini sergileme açısından önem kazanmaya başlamıştır. Toplumların belleklerinden gelen bilgilerin geleceğe aktarımında etkin rol oynarken bir yandan kültürel mirası koruma bilincini geliştirip bir yandan da halkın sağlıklı yaşama bilincine erişmesine ve bu bilincin gelişerek sağlıklı bireylerden oluşan toplumlara ulaşılmasına katkı sağlamayı hedeflemişlerdir.

Avrupa'daki gelişmeler pek çok üniversite müzeleri içerisinde bulunan tıp koleksiyonlarının müzeye dönüştürülmesi sürecini hızlandırmıştır. Lourenço, 1793 yılında Lyon Üniversitesi Tıp Fakültesinde Marc Antoine Petit tarafından Anatomi Kabinesi oluşturulduğunu ve bu koleksiyonun 1877 yılında anatomi müzesine dönüştüğünü belirtmiştir. 16 Ekim 1795 tarihinde de Paris Tıp Okulunda çoğunluğu anatomi nesnelere dönüşen kabinlerde açılmaya başlamıştır.⁴⁹

⁴⁷Fethiye Erbay, Sanayi Ve Teknolojik Gelişmelerin Müzelere Yansıması, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009), İstanbul, Mimarlık Vakfı Estitüsü, 2009, s: 162.

⁴⁸Burçak Madran, Müze Türleri, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, (İstanbul, YTÜ Basım Yayın Merkezi 1999, s: 1.

⁴⁹Cihan Çolak, Üniversite Eğitiminde Üniversite Müzeleri ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Sanat Müzesi

Fethiye Erbay 19. yüzyılda bilimsel çalışmaların gelişmesiyle kurumsallaşmaya başlayan ve savaş sonrası tüm dünyada kurulan sağlık kurumlarının, halk sağlığı müzelerinin kurulmasında etkili rol oynamaya başlama sürecini şöyle açıklamaktadır,⁵⁰

“Bu alandaki müzeler; tıbbın tarihine ait verilerin toplumun maddesel ve entelektüel bir parçası olan kamu sağlığı bilincini oluşturarak; korunmasını ve sergilenmesini sağlayan bilimsel araştırma kuruluşlarının gelişimini sağlamıştır. 1930 yılında Amerikan Halk Sağlığı Kurumu tarafından müzelerde hijyen bölümleri kuruldu. 1950 yılına kadar tıp koleksiyonları Bilim, Savaş, Biyoloji ve Yer Bilimleri, Etnografya ve Bölge müzeleri içinde yer almıştır. Bu amaçla çeşitli bilim müzeleri içinde tıp bölümleri oluşmuştur. Bilimsel müzelerin yanında savaş müzeleri içinde tıp bölümleri olmuştur. Londra Bilim Müzesi'nin içinde sağlık kısmı ve Londra Savaş Müzesi'nin içinde tıpla ilgili kısımlar yer almaktadır. Savaş ve bilim müzeleri içinde gelişimini sürdürürken, zamanla tıp koleksiyonlarının zenginleşmesi ile bağımsız müzelere dönüşmüşlerdir. Bu müzeler; izleyici kazanmak ve mesajlarını ulaştıra bilmek için tıp okulları ile bağlantılı çalışmışlardır.”

Tarihsel sürece bakıldığında tıp müzelerinde yer alan koleksiyon nesnelere eğitim aracı olarak doğrudan bilgilendirme amaçlı kullanılmıştır. Müzeler, öğrencilere sağlık ve tedavinin tarihçesini sunarken; toplumun yaşadığı sağlık sorunlarını içeren belgeleri, modernleşmenin sağlık sorunlarını nasıl etkilediğini ve sağlık adına nelere mal olduğu hakkında bilgiler vermişlerdir.⁵¹

Sağlık Müzeleri'nin tarihsel gelişim süreci tıp müzeleri ile paralellikler göstermektedir. Tıp alanındaki gelişmeler farklı alanlarda uzmanlaşmayı beraberinde getirmiştir. Bu durum müzelerin farklı koleksiyon politikaları geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Sanayileşmeyle beraber gelişen şehirleşme, halkın sağlık sorunlarının artmasına neden olmuştur. Sağlık alanındaki müzeler toplumu hastalık ve sağlık konularında bilinçlendirmenin yanı sıra eğitme görevini de yüklenmiştir.

Kurulması İçin Bir Ön Değerlendirme 2008, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Yüksek Lisans Tezi, s: 27.

⁵⁰Fethiye Erbay, Tıp Müzelerinin Gelişimi, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009), Mimarlık Vakfı Estitüsü, İstanbul, 2009, s: 410.

⁵¹Cihan Çolak, Üniversite Eğitiminde Üniversite Müzeleri ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Sanat Müzesi Kurulması İçin Bir Ön Değerlendirme 2008, İstanbul, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Yüksek Lisans Tezi, s: 27.

Fethiye Erbay, dünyada ve Türkiye’de Tıp Müzelerin sınıflandırmasını “*Tıp Müzesi, Tıp Tarihi Müzesi, Tıp Teknoloji Tarihi Müzesi, Tıp Koleksiyonları Müzesi, Halk Sağlığı Müzesi, Sağlık Eğitimi Müzesi, Ulusal Sağlık Müzesi, Veterinerlik Müzesi, Veterinerlik Tarihi Müzesi, Dişçilik Müzesi, Eczacılık Müzesi, Psikiyatri Müzesi, Adli Tıp Müzesi, Radyoloji Müzesi, Hijyen Müzesi, Ulusal Askeri Tıp Müzesi, Doğal Tedavi Yöntemleri Müzesi, Doğa Bilimleri ve Tıp Müzesi, Alternatif Tıp Müzesi, Tıbbi Biyoloji Tarihi Müzesi, Tıbbi Patent Müzesi, Hemşirelik Tarihi Müzesi, Patoloji Müzesi*” şeklinde belirtmiştir.⁵²

Tıp müzelerinin çeşitleri artarken bağlı buldukları kurumlarda farklılaşmıştır. Askeri ve ulusal kurumlar, okullar, üniversiteler, hastaneler, tıp ve sağlık merkezleri, tıp alanında malzeme, araç, gereç üreten şirketler tıp müzeleri kurarak, bu gruplamalarda yerlerini almışlardır. Farklı kurumlara bağlı olsalar da tıp ve sağlık müzelerinin ortak paydaları hep sağlığının korunması, bu konuda koleksiyonların sergilenmesi, araştırmacılar ve toplumu oluşturan tüm bireyler için rehber olmuşlardır. Günümüzde gelişen teknoloji karşısında, tıp müzeleri mimariden, sergilenen esere kadar pek çok alanda değişim göstermişlerdir.⁵³

Mutlu Erbay, Sağlık Müzeleri'nin 1960'lı yıllarda eğitim, kültür kurumu ve aynı zamanda insanların buluşma mekanları olarak öne çıkmaya başladığını ve bu mekanların toplumun tüm kesimlerine hitap eden; toplumun ve bireyin sağlıklı yaşam bilincine erişiminin sağlanması amacıyla kurulan yaşam alanlarına dönüştüğünü belirtmiştir. Ayrıca önleyici ve tedavi edici sağlık hizmetleri açısından sağlık kurumlarıyla bireyler arasında doğal bir köprü görevi de üstlenmişlerdir. Bilimsel, sosyal, ekonomik ve toplumsal dönüşümler sonunda bugün çağdaş müzecilik misyonlarına sahip toplumun tüm kesimleri tarafından erişilebilir olmayı öncelikli hedefleri arasına almışlardır. Bu kavramsal değişim müzenin mimari, yönetim, insan kaynağı ve sergileme anlayışını kökten değiştirmiştir. Çağdaş müzecilik kavramı içinde, koleksiyonların daha etkili tarzda sergilenmesi için geleneksel metotlar yanında teknolojik araçlardan da yararlanılarak etkili gösterimler müze ziyaretçilerine sunulmuştur. Sergi salonları çok amaçlı olarak kullanılmaya başlanırken; durağan sergileme ve sunum teknikler yanında dinamik sergilemeler de uygulanmaya başlanmıştır.⁵⁴

⁵² Fethiye Erbay, *Tıp Müzelerinin Gelişimi, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009)*, Mimarlık Vakfı Estitüsü, İstanbul 2009, s: 412.

⁵³ Fethiye Erbay, *Tıp Müzelerinde Teknolojinin Rolü, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009)*, Mimarlık Vakfı Estitüsü, 2009, s: 175.

⁵⁴ Mutlu Erbay, *Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması* İstanbul, Beta, 2011, s: 89.

Sağlık müzelerinin kurumsallaşma çalışmalarında modern sergileme teknikleri kullanılarak sergilenen eserlerle ziyaretçilerin karşılıklı etkileşimi amaçlanmaktadır.⁵⁵ Bu şekilde durağan sergileme yönteminden ziyaretçi odaklı modern sergileme yöntemlerine geçilmiştir.

Günümüzde müzeler çağdaş müzecilik yöntemlerinin ve kavramlarının benimsendiği yaşayan müze örneği doğrultusunda farklı etkinlikler yapan bir kuruma dönüşmüşlerdir. “Adı üstünde” müzeler olarak değerlendirilen sağlık müzelerinin koleksiyon politikaları ve arşiv yönetimindeki yeni yaklaşımlar, teknolojinin sergileme ve depolamalarda kullanılması müzelerde kurumlar ve disiplinler arası işbirliğinin gelişmesine neden olmuştur.⁵⁶

Günümüzde sağlık müzeleri, sağlık çatısı altında pek çok bilim dalına ait bilginin verildiği, üretildiği, tartışıldığı kültür kurumlarına dönüşmüşlerdir. Mimari, yönetim, insan kaynakları, pazarlama stratejileri, halkla ilişkiler ve teknoloji kullanımında görülen değişimler sonucunda eğitim, kültür ve sanat da içinde yer aldığı sosyal yaşamın vazgeçilmezleri arasına girmişlerdir. Kurumlar arası geliştirilen işbirlikleri sonucunda koleksiyonlar ve geçici sergilerle paralel olarak planlamalar yapılmaya başlanmıştır. İnsan kaynakları yönetiminde çağdaş müzecilik normları gereği müzelerde eğitim, işletme, bilgi teknolojileri, görsel ve fonetik sanatlar alanında tasarımcılar yer almışlardır. Sergileme tasarım çalışmalarında farklı disiplinlerden uzmanların bir araya geldiği geçici çalışma grupları oluşturulmaya başlanmıştır.

Fethiye Erbay'ın, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası adlı kitabında; “Bir müze, ancak ziyaretçileri onu kullanırlarsa anlamlıdır. Kullanmaları ise ancak onu bilirlerse mümkün olur” şeklindeki açıklamasıyla müzelerin tanıtımının profesyonel yönetimdeki önemi belgelemiştir. Günümüzde müzelerin, toplum içindeki diğer bilgi ve eğlence sektöründeki gösterim teknikleri ile rekabet etmek zorunda kaldıklarını ve müzeye daha fazla izleyicinin erişebilmesi, kullanabilmesi için her türlü tanıtım kaynaklarının kullanarak müzeye olan ilginin yönlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.⁵⁷

⁵⁵Fethiye Erbay, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009), Mimarlık Vakfı Estitüsü 2009, a.g.e

⁵⁶Zeynep Rona, Koleksiyon Yönetimi, Müzelerde Koleksiyon Oluşturma ve Geliştirme, Ed: Kadriye Tezcan Akmehmet, İstanbul, YTÜ, 2007, s: 15.

⁵⁷Fethiye Erbay, Müze Erişilebilirliğinde Tanıtım Ve Reklamın Önemi, Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009), Mimarlık Vakfı Estitüsü, 2009, s: 483.

Müzeler, mimari ve sergileme tasarımlarını engelli ziyaretçilerin faydalanabileceği şekilde düzenlemişlerdir. Ziyaretçi geri bildirimlerini sağlamak amacıyla anketler yapılmaktadır. Basın ve halkla ilişkiler bölümleri oluşturularak reklam ve pazarlama çalışmaları sürdürülmektedir. Sadece eserlerin sergilendiği mekanlar olarak değil, müzenin işlev ve amacına göre, eğitim, konferans, eğlence, sinema gibi pek çok farklı etkinliğin düzenlendiği sosyal yaşam alanlarına dönüşmüşlerdir. Müze erişilebilirliği açısından çeşitli web uygulamaları, sosyal medya ağları ve sanal müzecilik alanında uygulamalar yürütülmektedir.

2. AB HAYATBOYU ÖĞRENME PROGRAMI LEONARDO DA VİNCİ VETPRO HAREKETLİLİK PROJESİ “AVRUPA'DA HALK SAĞLIĞI VE TIP BİLİMLERİ MÜZELERİ” PROJESİ

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, Avrupa Komisyonu'nun 2010 Ulusal Genel Teklif Çağrısı üzerine AB Hayatboyu Öğrenme Programı Leonardo da Vinci Vetpro Hareketlilik Projesi kapsamında; 2010-1-TR1 LEO03-15248 nolu “Geçmişten Geleceğe; Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” adlı projesiyle başarı kazanmıştır. Necla Kınık koordinatörlüğünde yürütülen bu projede İstanbul Valiliği, İstanbul Fizik Tedavi Eğitim ve Araştırma Hastanesi Adaptasyon Evi, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat Tasarım Fakültesi Sanat Yönetimi Ana Bilim Dalı ile ortaklık gerçekleştirmiştir. Projenin yurt dışı ortakları ise Wellcome Collection&Welcome Library Londra (İngiltere) ve Almanya'nın Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt ile Alman Hijyen Müzesi Dresden'dir.⁵⁸

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü yayınladığı basın bülteniyle; bir kültür kurumu olan müze çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla Avrupa Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzelerinin yönetim modelleri ve organizasyon yapılarını inceleyerek özel müze statüsünde kurulması planlanan İstanbul Sağlık Müzesi çalışmalarına transfer etmeyi amaçlandığını belirtmişlerdir.⁵⁹ İstanbul Sağlık Müzesi'nin ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının geliştirilmesi yönünde çalışmalar yürütülmesi, müzelerin koleksiyon-arşiv yönetim politikaları, koleksiyonlarının koruma ve sergileme yaklaşımları ile uygulama yöntemlerinin incelenmesi projenin amaçları arasında yer almıştır. Proje sonucunda

⁵⁸http://www.istanbul saglik muzesi.blogspot.com/2011_07_01_archive.html (20.05.2012).

⁵⁹http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/ldv_proje.asp (20.05.2012).

katılımcıların Avrupa müzeciliğinin eğitim politikaları ve programları yanında eğitim araçlarının geliştirilmesi konuları; iletişim yaklaşımları, pazarlama stratejileri, bilgi işlem teknolojilerini kullanma kapasiteleri, kurum kültürüne katkıları, engelli bireylere yönelik sosyal sorumluluk yaklaşımları incelenerek elde edilen deneyimler İstanbul Sağlık Müzesi kuruluş sürecine aktarılması hedeflenmiştir.⁶⁰

Proje 04- 17 Nisan, 02-16 Mayıs 2011 tarihleri arasında Almanya ve İngiltere de gerçekleştirilmiştir. 04- 17 Nisan 2011 İngiltere Wellcome Library&Collection Londra, 02-16 Mayıs 2011 tarihleri arasında Alman Hijyen Müzesi Dresden (Deutsches Hygiene-Museum Dresden), Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt (Deutsches Medizinhistorisches Museum Ingolstadt), Berlin Tıp Tarihi Müzesi (Medizinhistorisches Museum der Charité) ziyaret edilmiştir.

02-16 Mayıs 2011 Almanya Programı;⁶¹

1. Hafta

Pazartesi

Etkinlik adı: Alman Tıp Tarihi Müzesi (ATTM) Ingolstadt'da çalışma program toplantısı, müze tanıtımı ve oryantasyon çalışmaları.

Ziyaret edilen müze ve bölüm: ATTM Ingolstadt sergileme alanları, Tıbbi Bitkiler Bahçesi.

Öğrenme alanları ve konular: ATTM Ingolstadt müdürü Prof. Dr. Marion Maria Russinger tarafından müze tarihi ve kurucu müdür Christina Habrik anısına düzenlenen geçici serginin teması, küratörlük ve sergileme teknikleri hakkında sunum yapılmıştır. Müze yönetim ve organizasyon yaklaşımları, koleksiyon politikaları, sergileme süreçleri hakkında kavramsal ve teknik çalışmalarla ilgili bilgi verildi. Ulm Üniversitesi öğretim görevlisi Prof. Dr. Frank Kressing tarafından üniversite müzesi ve koleksiyonu hakkında bilgi verildi. Ingolstadt Belediyesi Kültür Müdürü Gabriel Engert tarafından şehir ve kültürel çalışmalar hakkında sunum yapılmıştır.

⁶⁰http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/ldv_proje.asp (20.05.2012).

⁶¹Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Günlük Planı, 2011.

Kullanılan eğitim yöntemi ve eğitim teknolojileri: Barkovizyon, sözlü anlatım, tartışma, üç boyutlu obje kullanımı ve workshop yöntemleri kullanılmıştır.

Kazanımlar: Kent ve müze tarihi hakkında bilgi edinilirken müzenin tıp tarihindeki yeri ve önemi konusunda bilgi kazanımı gerçekleştirildi. Koleksiyon politikaları ve yönetimi konularında bilgi edinildi. Sürdürülebilirlik kapsamında yürütülen kurumlar arası ilişkilerin önemi konusunda bilgilenme gerçekleştirildi. Müze organizasyonu ve yönetimi, sergileme teknikleri hakkında bilgi edinildi. Alman Tıp Tarihi Müzesi'nin Ingolstadt şehrindeki tarihsel geçmiş ve geleceğine sağlayacağı katkıları, kurumlar arası işbirlikleri geliştirilerek planlama çalışmaları gözlenmiştir.

Değerlendirme: İstanbul Sağlık Müzesi'nin amaç ve hedefleri doğrultusunda örnek oluşturduğu düşünülen ATTM Ingolstadt'ın tarihsel dönüşüm sürecinde çekirdek kadroyla yürütülen çalışmalarla çağdaş müzecilik standartlarını yakalanmış olduğu görülmüştür.

Salı

Etkinlik adı: ATTM Ingolstadt depo ziyareti.

Ziyaret edilen müze ve bölüm; Koleksiyonların bulunduğu atölyeler mulaj atölyesi, oftalmoloji aletlerinin bulunduğu atölye, grafik atölyesi, fotoğraf stüdyosu, gravür arşiv bölümü, müze deposu.

Öğrenme alanları konular: Koleksiyon politikası ve depolamaları hakkında; taş, linol, ahşap, çinko baskı örneklerinin incelenerek konservasyon ve restorasyon çalışmaları ve başka müzelere sergileme amaçlı verilmesi durumunda uygulanan prosedürler hakkında bilgi alınmıştır. Müze envanter çalışmalarında kullanılan sayısal program hakkında sunum izlenerek bilgi paylaşımı gerçekleştirilmiştir. Müzenin arşiv doküman çalışmaları, müze nesne koleksiyonu envanter sistemi, envanterin dijitalize edilmesinde kullanılan fotoğraflama yöntemleri hakkında her bölümün uzmanı tarafından bilgi verilmiştir. Müze web site, kütüphane envanter programı hakkında sözlü ve barkovizyon sunum yapılmıştır.

Kullanılan eğitim yöntemi ve eğitim teknolojileri: Objeye inceleme, power point sunu, dijital albüm incelenmesi, atölye çalışması, sözlü anlatım ve beyin fırtınası yöntemleri kullanılmıştır.

Katılımcılar beşer kişilik gruplara ayrılarak arşiv ve atölyeler incelenmiştir. Her bölümün uzmanı tarafından sözlü anlatım yapılmıştır. Soru-cevap, tartışma, barkovizyon sunumu kullanılmıştır.

Kazanımlar: Sergileme ve depolama teknikleri, envanter oluşturma, müze depo ve sergileme alanları iklimlendirme konularında bilgi paylaşımı gerçekleştirilmiştir. Çalışma yöntemleri açısından incelemeler yapılmış, arşivleme ve envanter sistemine önem verildiği, koleksiyonun dijitale aktarılmasında koruma ve konservasyon tekniklerinde özenle çalışıldığı gözlenmiştir.

Değerlendirme: Sergileme kadar muhafaza etmenin de büyük önem taşıdığı bir kez daha gözlemlenmiştir.

Çarşamba

Etkinlik adı: Sergi hazırlık programı, ATTM Ingolstadt ve Askeri Müze Ingolstadt ile ortak düzenlenen "Vom Tatort ins Labor" Adli Tıp Sergisi, Modern Sanatlar Müzesi sergileme ve eğitim plan ve programlarının incelenmesi gerçekleştirilmiştir.

Ziyaret Edilen Müze ve Bölümü: Kule Müze, Klenezepark, ATTM Ingolstadt depo alanı, Ingolstadt Şehir Müzesi.

Öğrenme Alanları Konular: Katılımcılar Berlin Tıp Tarihi Müzesi'nin daha önce sergilemiş olduğu "Vom Tatort ins Labor" (Adli Tıp) sergisinin kurulum çalışmalarına eşlik etmiştir. Askeri Müze Ingolstadt ve ATTM Ingolstadt'ın ortaklaşa Kule Müze de yeniden sergileme teknikleri ve mekan çözümlenmeleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bir sergiyi farklı mekanda yeniden kurgulayarak hazırlama, planlama, sergi tasarımı ve engelliler için mekan düzenlemeleri ile çocuk, ergen, yaşlı eğitim etkinlikleri ve örnek materyaller incelenmiştir. Ingolstadt Çağdaş Sanat Müzesi'nin kalıcı ve geçici sergileri Müze Müdürü Tobias Hoffman rehberliğinde incelenmiştir.

Kullanılan Eğitim Yöntemi ve Eğitim Teknolojileri: Görsel-İşitsel uygulamalar, video, slaytlar, uygulamalar, sözlü anlatım ve soru –cevap yöntemleri kullanılmıştır.

Kazanımlar: Müzler arası ortak çalışma koşulları, planlama, sergi adaptasyonu, sürdürülebilirlik konularında bilgi edinilmiştir. Müze eğitim programı ve pedegogların

yaklaşımları; çocuklara yapılan eğitim etkinliklerinde sanatın basit ve pratik materyallerle nasıl anlatılabileceği konusunda kazanımlar gerçekleştirilmiştir.

Değerlendirme: Geçici ve kalıcı sergi planlamaları arasındaki farklı yaklaşımlar, diğer müzelerle işbirliği kültürünün benimsendiği bir serginin farklı mekanlarda sergilenmesinde kullanılan çözümlene yöntemleri görülmüş; çalışma pratiği gözlenerek farklı deneyimler kazanılmıştır. Özellikle çocuklara yönelik atölye çalışmalarında kullanılan yaygın eğitim uygulamaları incelenmiştir.

Perşembe

Etkinlik Adı: Yerel müzelerde gözlem çalışmaları, Ingolstadt Şehir Müzesi sergileme ve eğitim uygulamalarının incelenmesi.

Ziyaret Edilen Müze ve Bölümü: Askeri Müze ve Klenzepark sergileme alanı.

Öğrenme Alanları Konuları: Tarihi konuların ele alındığı müzelerde eğitim politikaları, koleksiyon sunum ve politikaları, geçici ve kalıcı sergi politikaları, engelliler için müzecilik yaklaşımı incelenmiştir.

Kullanılan Eğitim yöntemi ve Eğitim Teknolojileri: Anlatım, sunum, video, sözlü anlatım, soru –cevap.

Kazanımlar: Sergileme teknikleri, mekan kullanımı, konsept tanım yaklaşımları hakkında bilgi edinilmiştir.

Değerlendirme: Sergi planlamaları, koleksiyon yönetimi ve konservasyon konularında çağdaş yaklaşımlar gözlemlenmiştir. Tarihi, askeri, modern gibi farklı konseptte sahip müzelerin ortak paydası olarak eğitim plan ve programlarındaki yaklaşım olduğu görülmüştür. Askeri Müze’de, metne çok ihtiyaç duyulmadan yapılan bir sergilemede nelerden yararlandığı, izleyici üzerindeki etkiyi artırmak için ahşabın, 3 boyutluluk izlenimi veren materyallerin, ve basılı kaynakların kullanımındaki etkileycilik fark edilmiştir. Ingolstadt Şehir Müzesi’ndeki interaktif uygulamalar ve pedagojik eğitim etkinliklerinde çocuklara keşfederek, uygulayarak ve eğlenerek öğretme metotları kullanılmıştır.

Cuma

Değerlendirme toplantısında çalışma programı ve Avrupa müzeciliğine bakış konularında karşılıklı bilgi paylaşımı yapılmıştır.

2. Hafta

Pazartesi

Etkinlik Adı: Müze genel tanıtım ve Oryantasyonu, müze deposu, teknik atölyeler Ziyaret Edilen Müze ve Bölümü; Alman Hijyen Müzesi (AH-M) Dresden genel tanıtımı, depo ve teknik atölyeleri.

Öğrenme Alanları-Konular: Müzenin tarihsel süreci, yönetim stratejileri, özel kurum ve enstitülerle çalışmalar, koleksiyon yönetimi, pazarlama ve halkla ilişkiler konularında genel bilgi verilmiştir. Müze Müdürü Klaus Vogel ve asistanı Stefan Daberkow tarafından müzenin kuruluşu, politikası ve gelişimi, hedefleri, müze binasının mimari yapısı, tarihi; müzenin eğitim alanındaki etkinlikleri, sponsorluk politikaları, basın bölümleri, reklam ve pazarlama çalışmaları, müze yönetimi ve personel yapısı hakkında sunum yapılmıştır. Müze teknik ve sanat atölyeler gezilmiştir. Mulaj, maket ve grafik atölyelerinde inceleme yapılmış uygulamalar gözlemlenmiştir. Müze depo ve konferans salonları incelenmiştir.

Kullanılan Eğitim Yöntemi ve Eğitim Teknolojileri: Anlatım, soru-cevap, sözel anlatım, power point sunu ve örnek inceleme yöntemleri kullanılmıştır.

Kazanımlar; Bir müzenin koleksiyon politikası, koleksiyon gelişimi ve koleksiyon içeriği hakkındaki bilgi kazanımları kurumsal imaj, organizasyon yapısı ve sürdürülebilirlik yaklaşımları hakkında bilgi edinilmiştir.

Değerlendirme: Sağlık müzesi olarak kurulan AH-M Dresden'in tarihsel dönüşüm süreci içerisinde modern çağdaş müzecilik standartlarını yakalanmış olduğu görülmüştür. Müzenin bilim, kültür ve toplumun birleştiği bir platforma dönüşme süreci ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Teknik atölye ve depoları incelendiğinde burada yapılan koleksiyon üretimleri yanında uluslar arası çalışmaların da yapıldığı gözlemlenmiştir.

Salı

Etkinlik Adı: Geçici ve daimi sergi kurulum çalışmaları. Hazırlık planlama ve programı, kalıcı sergi alanı ve geçici sergi salonlarının gezilmesi, AH-M Dresden'in Çocuk Müzesi

bölümünde uygulanan sergileme teknikleri, koleksiyon yönetimi, eğitim etkinlikleri ve müzenin felsefesi hakkında bilgi edinilmesi amaçlanmıştır.

Ziyaret Edilen Müze ve Bölümü: AH-M Desden daimi sergi alanı, AH-M Desden Çocuk Müzesi sergi alanı, geçici Spor ve Din sergilerinin yer aldığı salonlar çalışma alanı olarak kullanılmıştır.

Öğrenme Alanları-Konular: AH-M Desden daimi sergi dizaynı, sergileme planlamaları, engelliler için bina mimarisinde ve sergi mekanında geliştirilen çözümlenmeleri; sergi teması ve çalışma programı hakkında bilgi edinilmiştir. Eğitim politikaları, eğitim programları, engelliler ve gönüllülerle çalışmalar, müze bilgi teknolojileri gibi konularda incelemeler yapılmıştır.

Geçici sergi planlamalarında izlenen yol haritası, sergilere paralel geliştirilen eğitim etkinlikleri ve seminer programları; müze web sitesi kullanımı, erişilebilirlik, rehberlik hizmetleri ile sürdürülebilirlik konularındaki yaklaşımları incelenmiştir. AH-M Desden Çocuk Müzesi'nin sergileme tasarımı ve eğitim programı ve yapılan etkinlikler hakkında bilgi alınmıştır.

Kullanılan Eğitim Yöntemi ve Eğitim Teknolojileri; Görsel-işitsel uygulamalar, slaytlar, power point sunu, sözel anlatım, soru cevap ve örnek inceleme yöntemleri kullanılmıştır.

Kazanımlar: Daimi sergi planlamaları ve geçici sergiye yaklaşımlar, müze teknolojileri, web sitesi, web gruplar, veri tabanı yönetimi, bilgi işlem standartları kütüphane, konservasyon laboratuvar şartları, iklimlendirme ve risk yönetimi konularında bilgilenilmiştir. Bütün bunların yanında AH-M Desden Çocuk Müzesi sergi alanının farklı algılama yaklaşımlarının göz önünde bulundurularak düzenlenmiş olunması anlatım çeşitliliğinin etkisini göstermiştir.

Değerlendirme: AH-M Desden'in, bulunduğu bölgenin sağlık, tarih ve eğitim alanındaki etkisi yanında, sosyal ve kültürel yaşamında da söz sahibi olduğu; toplumun kültür ve sanat hayatına yön veren kurumların başında geldiği görülmüştür.

Halkın ihtiyacını belirlemek için gündemi takip ettikleri, çok iyi ve sistemli programlar yaptıkları; müze içi birimlerin etkileşim ve işbirliği içerisinde çalıştığı, diğer müzelerle

işbirliği kültürünün gelişmiş olduğu ve müzenin tanıtım çalışmalarında yazılı ve görsel basın yanında sanat ve turizm fuarlarını da kullandıkları öğrenilmiştir.

Çarşamba

Etkinlik Adı: Dresden şehrinin kültür ve turistik mekanlarının ziyareti gerçekleştirilmiştir..

Perşembe Değerlendirme toplantısı.

AB Hayatboyu Öğrenme Programı Leonardo da Vinci Vetpro Hareketlilik Projesi kapsamında alınan belgeler şunlardır;

1. Krieg und Frieden in Europa, Bayerisches Armeemuseum,Neues Schloss Ingolstadt.
2. Ordnung und Vernichtung, Deutsch Hochschule der Polizei, DHM, April-Juli 2011.
3. Herzog von Bayern, Bayerisches Armeemuseum.
4. Ein Museum der Stadt Ingolstadt,Deutsches Medizinhistorisches Museum.
5. Halbjahresprogramm der ingolstadter Museen, 1.Halbjahr 2011.
6. Interessant& einzigartig, Ingolstdt Museen.
7. Vom Tatort ins Labor,DHM und Armeemuseum.
8. Internationaler Museumstag, Die Museum der Stadt Ingolstadt.
9. Stadt Ingolstadt Gartenamt, Deutsches Medizinhistorisches Museum.
10. Mit Sinn und Verstand, Deutsches Medizinhistorisches Museum.
11. Wissenschaftlich-Kulturelles Begleitprgramm der Ausstellung “Kraftwerk Religion”.
12. Wie Wollen Wir Leben? DH-MD.
13. Programm Vortrage_esungen_Konzerte Tagungen_Austellunggen, DH-MD.
14. Kinder im Stadtmuseum Aktivprogramm 1. Halbjahr 2011,Stadt Museum Ingolstadt.
15. Auf Die Platze,DH-MD.
16. Das Museum Für die Ganze Famillien, DH-MD.
17. KRAFTWERK RELIGION, DH-MD.
18. 1710-2010 300 Jahre, Charite Universitatmedizin Berlin.
19. Unser Profil, Institut für Geschichte der Medizin.
20. Who Cares?, Charite Universitatmedizin Berlin.
21. Medizinhistorisches Museum, Berliner Medizinhistorisches Museum der Charite.
22. Zentrum Kinder, DH-MD.

23. 5.6 Mai -5.6 Juni 2011. Münchner Stadtmuseum.
24. Museum Kirche in Franken. Im Frankischen Freilandmuseum.
25. Staatliche Museen Ausstellungen zu Berlin. April- Mai 2011.

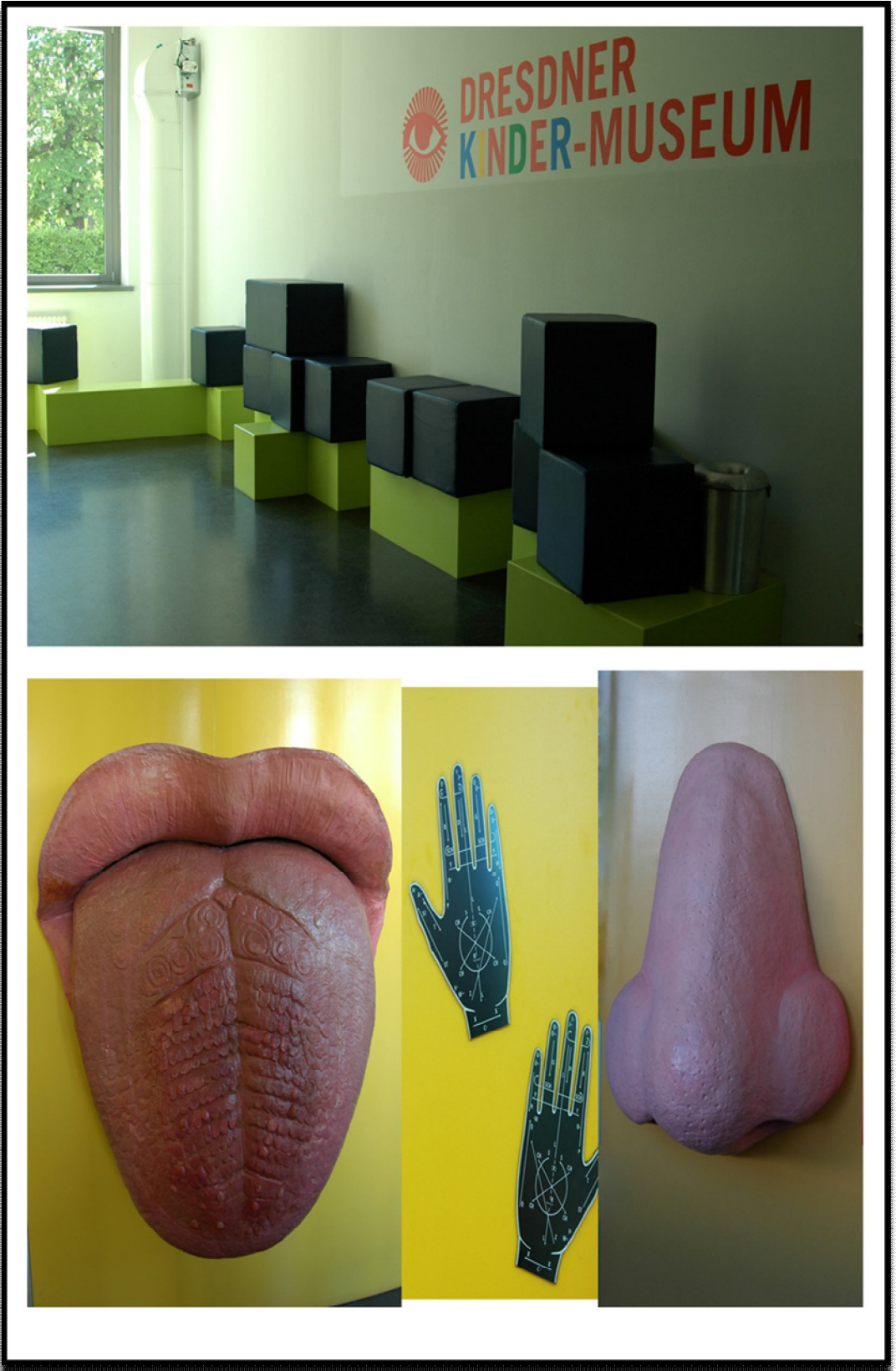
Resim 12: Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri,
Projesinin Kolaj Çalışması, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 13: Almanya Çalışma Grubu, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 14: İnsan Macerası Temalı Daimi Sergi Salonu, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 15: AH-MD Çocuk Müzesi Afiş Çalışması, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Im Auftrag der Wissenschaft

Eine Projektgruppe aus Istanbul sammelt in Ingolstadt Anregungen für ein Gesundheitsmuseum

Von Silvia Oster

Ingolstadt (DK) Eine Delegation aus Istanbul ist diese Woche in der türkischen Metropole ein in den 80er Jahren geschlossenes Gesundheitsmuseum wieder eröffnet werden soll, sammeln die zwölf Frauen und Männer nun Anregungen im Deutschen Medizinhistorischen Museum.

Die Ausstellung „Vom Tatar ins Labor – Rechtsmediziner decken auf“ im Turm Triva öffnet zwei eigentlich erst nächste Woche ihre Türen. Für ihre Gäste machte die Direktorin des Medizinhistorischen Museums, Marion Maria Buisinger, gestern Vormittag aber eine Ausnahme. Mit Erklärungen auf Englisch, die von einer Teilnehmerin in die türkische Sprache übersetzt wurden, führte sie die Gruppe durch die einzelnen Räume. Von

Interesse waren dabei nicht allein die dort präsentierten Gegenstände und Fotos, sondern auch der Eingangsbereich, die Glaskabinen an sich sowie die gesamte Aufmachung der Ausstellung.

Die Delegation besteht aus Experten verschiedener Bereiche, wie der Istanbulischer Gesundheitsbehörde – die das Projekt nach leitet – oder der Universität, Ingolstadt ist nur eine von mehreren Anlaufstellen: Im Rahmen des EU-Förderprogramms „Leonardo da Vinci“, das die berufliche Weiterbildung und den wissenschaftlichen Austausch zwischen den Ländern unterstützt, besucht die Gruppe auch noch Museen in Dresden und London.

In Ingolstadt standen nun drei Tage inklusive Workshop im Medizinhistorischen Museum sowie die Ausstellung im Turm

Am Tatar: Im Turm Triva besichtigte die Delegation aus der Türkei vorab die dort bereits aufgedaunte neue Ausstellung zur Rechtsmedizin. Offiziell wird sie nächste Woche eröffnet. Foto: Heide

Triva auf dem Programm, aber auch Absteiger ins Museum für konkrete Kunst und ins Stadtmuseum unternahm Direktorin Buisinger mit dem Gästen. Gestern Nachmittag wurde die Delegation dann von Bürgermeister Sepp Müllbeck im Rathaus empfangen, der als Vertreter für Stadt anbot, den Besuchern „immer mit Rat und Tat beim Wiegertbelebten des eigenen Museums zur Seite zu stehen.“

Diese waren voll des Lobes: „Ich bin von Ingolstadt sehr überzeugt“, sagte der stellvertretende Leiter der Gesundheitsbehörde Ibrahim Topcu. Da er vor seiner Anreise noch nie etwas von der Stadt gehört habe, sei er anfangs etwas skeptisch gewesen. „Ich finde, dass sie besser bekannt gemacht werden sollte. Sie ist es wert.“ Wie er verkündete, soll sein Bürgermeister bereits über eine Städtepartnerschaft nachdenken.

ANZEIGE

Resim 16: Çalışma Grubunun "Adli Tıp" Sergi Ziyareti, Lokales Gazetesi Ingolstadt, Almanya, 2011. R: Aysun KAYNAK.

Resim 17: "Bize kim bakıyor?" Geçici Sergi, Berlin Tıp Tarihi Müzesi, Almanya 2011. R: Aysun KAYNAK.

2.1 Alman Hijyen Müzesi Dresden (Deutsches Hygiene Museum Dresden) Örneğinin İncelenmesi

2.1.1. Alman Hijyen-Müzesi Dresden Tarihçesi

Alman Hijyen Müzesi, 1911 yılında Dresdner Sanayi ve Odol-Fabrikaları sahibi Karl August Lingner`in girişimi sonucu kurulmuştur. Karl Ağustos Lingner`in (1861-1916) ilaç sektöründe reklama önem vermesi, bilim ve finansı birleştirmesi “Hijyen Sergisi” fikrini doğurmuştur⁶².

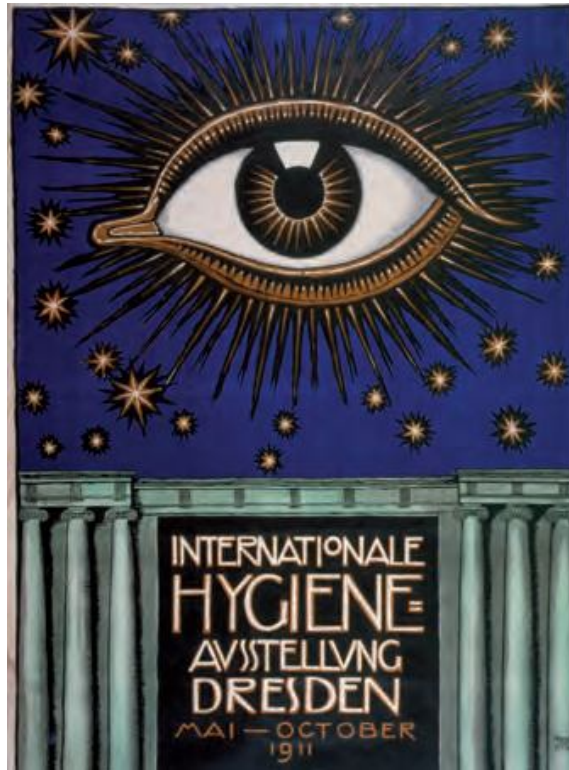
Resim 18: Alman Hijyen Müzesi Dresden Ön Cepheden Görünüş, Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

⁶²Das Deutsches Hygiene-Museum Dresden 1911-1990, Dresden, 2003, s: 16.

Resim 19: 1911 Alman Hijyen Sergisi, Almanya, 1911.

R: <http://www.bsz-gesundheit.de/media/files/Internationale-Hygieneausstellung.pdf>. (18.03.2012).

Resim 20: I. Uluslararası Hijyen Sergi Afişi, Almanya, 1911.

R: <http://www.bsz-gesundheit.de/media/files/Internationale-Hygieneausstellung.pdf>. (18.03.2012)

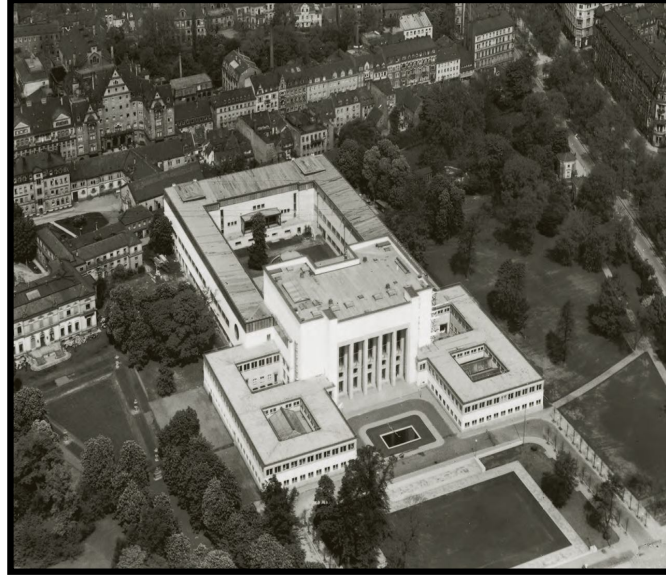
Resim 21: Karl August Lingner Uluslararası Hijyen Sergisinde, Almanya 1911.
R: <http://www.bsz-gesundheit.de/media/files/Internationale-Hygieneausstellung.pdf>.
(22.01.2012).

Resim 22: I. Uluslararası Hijyen Sergisi, Dresden Almanya, 1911.
R: <http://www.bsz-gesundheit.de/media/files/Internationale-Hygieneausstellung.pdf>.
(22.01.2012).

Müzenin hikayesi Weimar Cumhuriyeti döneminde modernitenin laboratuvarı olarak 3200 metre karelik alanda gerçekleştirilen "Hygiene Aufstellung " (Hijyen Sergisi) adlı sergi ile başlamıştır (Bkz. resim 21-22). 5,5 milyon kişinin ziyaret ettiği bu sergide pek çok mikroskop kullanılmış, insan vücudu bilgisine erişim sağlanmış, aynı zamanda halk sağlığına ve bilinçli beslenme konularına değinilmiştir. Serginin kazandığı başarı, müze

olma yolunda çalışmaların başlamasına neden olmuştur.⁶³ 1911'den 1930'a kadar mekan fabrika ve farklı amaçlar için kullanılmıştır. İkinci Uluslararası Hijyen Sergisi Wilhelm Kreis (1873-1955) tarafından 1930 yılında yapılan şimdiki müze binasında gerçekleştirilmiştir.⁶⁴

Resim 23: AM-H Dresden'in Üstten Görünüşü, Almanya, 1930.

R: <http://www.bsz-gesundheit.de/media/files/Internationale-Hygieneausstellung.pdf>.
(22.01.2012).

Müze binası kübist mimariye iyi bir örnek teşkil etmektedir. Ön cephesindeki dört sütun sebebiyle anıtsal bir hava verilmiştir. Müzenin girişi Doğu'ya, şehir merkezine arkası dönük ön cephesi ise ormana dönük bir şekilde inşaa edilmiştir. Binanın üstten görünüşü geometrik aslan şeklindedir (Bkz. resim 23).

⁶³ Wissenschaft im Deutsches Hygiene-Museum, Dresden, 1993 s: 16.

⁶⁴ Wissenschaft im Deutsches Hygiene-Museum, Dresden, 1993 s:17.

Resim 24: Şeffaf İnsan Modeli, AH-M Dresden,Almanya,1958.
R: <http://www.ushmm.org/> (22.02.2012).

Resim 25: Nazi Kontrolünde Sağlık Fuarı, AH-MD, Almanya, 1935.
R: <http://www.ushmm.org/> (22.02.2012).

Sergide çekim merkezi yaratan koleksiyon nesnesi "Şeffaf Adam" olmuştur (Bkz. resim 25). Şeffaf Adam'a, uzun bir ritüel sonun da aslanın kalbi olarak kabul edilen yer de ziyaretçiyi selamlar pozisyonunda ulaşılmaktadır. Bu modelle yüceltilen insan imajı yanında diğer koleksiyonla da yaşamda pek çok hastalığın, sakatlığın ve kötülüklerin olduğu bilgisi verilmiştir.⁶⁵

1933'ten sonra müzenin sağlık eğitimi ve halkla olan etkili iletişim yöntemleri, Nasyonal Sosyalist Parti'nin dikkatini çekerek müzeyi kendi amaçları için kullanmalarına neden olmuştur. Müzenin 1920'lerdeki sosyal haklar üzerine kurulmuş olan anlayışını temelden değiştirip, faşist propaganda doğrultusunda; sağlıklı olanı, zeki olanı yücelterek kendi ideallerine hizmet ettirmeye başlamışlardı (Bkz. resim 25).⁶⁶

II. Dünya Savaşı'nın bitmesine rağmen müzenin savaş süresince özürülere karşı yapılan propagandanın merkezi haline gelmiş olması Amerikalıların Şubat 1945 yılında binayı bombalamalarına neden olmuştur. Müze bu saldırıyla koleksiyonunun büyük bir kısmını kaybetmiştir (Bkz. resim 26).⁶⁷

Müze, Demokratik Alman Cumhuriyeti yıllarında Federal Sağlık Eğitim Merkezi bünyesinde hizmet vermiştir. Müze atölyelerinde savaş sonrası üretilen eğitim materyalleri çeşitli Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Amerika ve Afrika'ya gönderilmiştir (Bkz. resim 27). Berlin duvarının yıkılması ile müzenin yeniden inşasına başlanmıştır. Alman Hijyen Müzesi, Almanya'nın birleşmesinden sonra bilim, kültür ve toplum forumu olma hedefiyle yeniden tasarlanmıştır. Bilimsel konular ve kültürel eğitim, amaçlarının başında gelmiştir.⁶⁸

⁶⁵Das Deutsches Hygiene-Museum Dresden 1911-1990, (Dresden, 2003), s: 77.

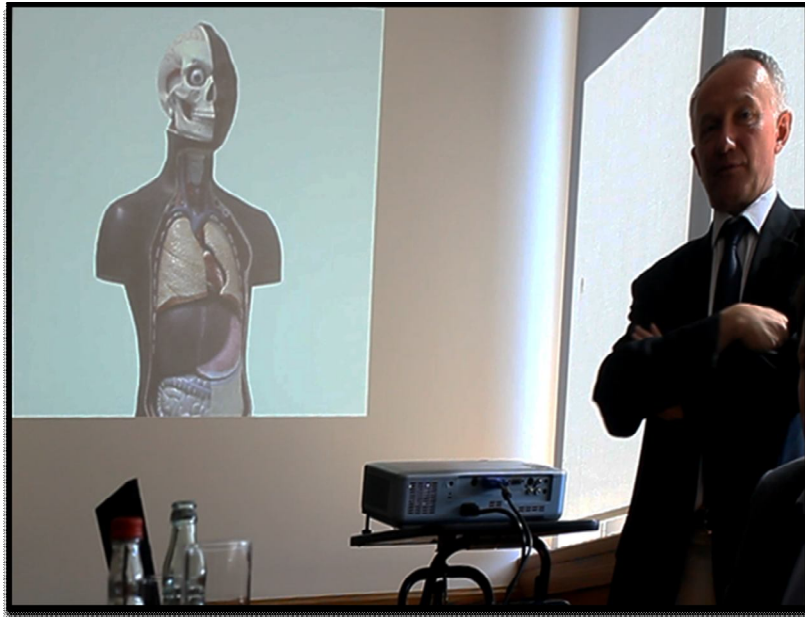
⁶⁶Das Deutsches Hygiene-Museum Dresden 1911-1990. (Dresden, 2003), s: 78.

⁶⁷Das Deutsches Hygiene-Museum Dresden 1911-1990. (Dresden, 2003), s: 78.

⁶⁸Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; "Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri" Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

Resim 26: 1945’de yıkılan Müze Binası, AH-MD Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 27: Afrikalı İnsan Modeli, AH-MD Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Alman Hijyen Müzesi Dresden, kamusal alanda hizmet veren, yerel yönetime bağlı bir vakıf tarafından yönetilmektedir. Vakıf Yönetim Kurulu üç üyeden oluşmaktadır. Yönetim Kurulu Başkanı Alman Hijyen Müzesi Müdürü’dür. Vakıf Yönetim Kurulunun başlıca görevleri arasında müze yönetimi, insan kaynakları yönetimi, işgücü ve mali planlama yer almaktadır. Vakıf üyeleri Mütevelli Heyeti Sosyal İşler ve Tüketiciyi Koruma Sakson Devlet Bakanlığı, Saksonya Maliye Devlet Bakanlığı Saksonya Bilim ve Sanat Devlet

Bakanlığı (Bölüm Başkanı), Dresden Şehir Kültür Bölümü (Başkan Yardımcısı), Dresden Şehir Finans ve Gayri Menkul, Dresden Sosyal İşler Bölümü Belediye Başkanı, Kültür ve Medya İçin Federal Hükümet Komiseri Sanat ve Kültür Tanıtım Müdürü'nden oluşmaktadır.⁶⁹

Alman Hijyen-Müzesi Danışma Kurulu, uluslararası saygın bilim adamları, sergi uzmanları ve medya temsilcilerinden oluşmaktadır. Danışmanlar Saksonya Başbakanı ve Dresden Belediye Başkanı tarafından atanmaktadır. Danışma Kurulu, Mütevelli Vakıf Yönetim Kurulu tavsiyesince yılda en az bir kez toplanmaktadır. Müze yönetimi, bir kültür kurumu olduğundan hareketle; sağlık çatısı altında insana dair tüm konuları ele alırken, toplumun hassasiyetleri ve ihtiyaçlarını göz ardı etmemektedir.⁷⁰

Alman Hijyen Müzesi, 2010 yılında 279.000 kişi tarafından ziyaret edilmiş, ziyaretçilerin büyük bir kısmını çocuklar ve gençler oluşturmuştur. İstatistiksel olarak ziyaretçi sayısı % 49 yetişkinler, % 57 çocuk ve gençler olarak verilmiştir. Eğitim ve rehberlik alanında hedef kitle olarak belirlenen öğrenci grupları şöyledir;⁷¹

- 1-6 yaş grubu (Ana Okul) %1
- 6-12 yaş grubu (İlk Okul) %25
- 12-16 yaş grubu (Orta Okul) %23
- 11-18 yaş grubu (Lise) %33
- 11-18 yaş grubu (Meslek Liseleri) %18

⁶⁹<http://dhmd.de/index.php?id=1254> (08.06.2012).

⁷⁰<http://dhmd.de/index.php?id=848> (08.06.2012).

⁷¹Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

Resim 28: Daimi Sergi Salonu, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

2.1. 2. Alman Hijyen Müzesi Dresden Koleksiyon Ve Sergileme Yaklaşımı

Müze, koleksiyonunun büyük bir kısmını II. Dünya Savaşı sırasında yitirmiştir. Müzenin büyük bir atölyeye sahip olması bu alanda yeni üretimler yapılmasına olanak sağlamıştır. Sergilemeler de koleksiyona ait nesnelere yanında sanatçıların ve tasarımcıların çalışmaları da yer almaktadır.⁷²

Alman Hijyen Müzesi, sergi kavramını oluşturulurken sağlık ve hijyen konuları yanında modern insanın bireysel sorunları ve pek çok evrensel kavramlar ilgilenilmiştir. Gerçekleştirilen sergi, organizasyon ve eğitim programlarıyla buldukların bölgenin kültür-sanat gündemine büyük katkı sağlamaktadırlar.

Sergileme sürecine müze müdürünün liderliğinde toplumun ihtiyaçları ve hassasiyetleri dikkate alınarak belirlenen tema doğrultusunda, kendi alanında uzmanların bir araya getirildiği geçici ekipler oluşturulmuştur. Bu uzmanlar ihtiyaca göre din adamı, tarihçi, spor adamı, sanatçı veya estetikçi olabilmektedir. İçerisinde küratörlerin, tasarımcıların ve sanatçıların yer aldığı bu ekipler disiplinlerarası işbirliği, yenilikçi ve deneysel

⁷²Tatigkeitsbericht 2010, Deutsches Hygiene-Museum Dresden, 2010, s: 12.

yaklaşımlarla sergi konsept, tasarım çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Alman Hijyen Müzesi, müzeler arası işbirliği sonucunda geçici sergi koleksiyonlarına başka müzelerden de nesnelere alabilmektedir. Basının ve kamuoyunun ilgisi geçici sergiler ve ilgi çekici koleksiyon nesnelere ile canlı tutulmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım müzenin sürdürülebilirliği için oldukça önemli bulunmaktadır.⁷³

İnsan macerasının anlatıldığı daimi sergi, 2000 metrekarelik alanda iki aşamalı düzenlenen geçici sergiler sonrası oluşturulmuştur. Müze tasarlanırken sadece bölge halkına hitap etmeyi değil, uluslararası kitlelere ulaşmayı da hedeflemişlerdir. Sergi teması, “İnsan Macerası” kavramının hücreden başlayarak ölüme kadar geçen süreci anlatılmaktadır. Sergileme mekanı yedi bölüm olarak tasarlanmış, sunum insanın görme, bilme, öğrenme aşamaları dikkate alınarak planlanmıştır. Müze bölümleri şöyle adlandırılmıştır.⁷⁴

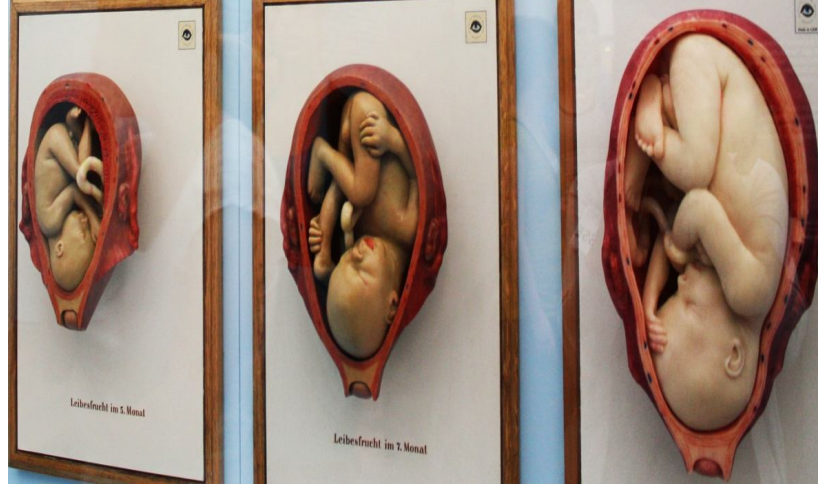
- Şeffaf Adam
- Yaşam ve Ölüm
- Yeme ve İçme
- Üreme ve Cinsellik
- Düşünme, Yansıma, Öğrenme
- Hareket
- Güzellik, Ten ve Saç

Daimi sergileme alanında karşımıza ilk olarak orta alandaki röntgen düzenlemesi çıkmaktadır. Merkezde “Şeffaf Adam” çevresinde insana ait anatomik materyaller bulunmaktadır. Sol duvarlarda yer alan vitrinler de müze tarihi anlatılmaktadır. Sağ tarafta ise anatomist ve sanatçıların model çalışmaları, vitrin önlerinde brail alfabesi ile yazılmış bilgilendirme etiketleri ve alt çekmecelerde yine çizimler alttan ışıklandırılarak ziyaretçinin bilgisine sunulmaktadır.⁷⁵

⁷³Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

⁷⁴Gisela Staube, Führungen Durch Die Dauerausstellung Ein Leitfaden, November 2010, s:6.

⁷⁵Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

Resim 29: Daimi Sergi Salonunda Ana Rahminde Fetüs,
AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Doğum temasının anlatıldığı bölümde müze sanat atölyelerinde hazırlanan maketler yer almaktadır. Sergileme alanında DNA, RNA ve hücre maketleri ile geçiş sağlanmıştır. Bu alanda salgın hastalıkların yayılmasında taşıyıcı rolü olan büyük ölçekli kene ve sivrisinek figürleri bulunmaktadır.⁷⁶

Ölüm temasının işlendiği bölüm de ise fotoğraflar, video enstalasyonları, müzik, konuyla ilgili kitaplar ve mezar taşı görselleri düzenlemelerde kullanılmıştır.

Duyular bölümüne geçildiğinde ziyaretçiyi ilk olarak tuzlu, tatlı ve ekşi gibi duyularla değişen yüzlerin yer aldığı fotoğraf yerleştirmeleri karşılamaktadır.⁷⁷

Sindirim sisteminin anlatıldığı yeme içme bölümünde video görüntüleri, müze koleksiyonundan afişler, elektron mikroskopla tespit edilen görseller; insan besin kaynaklarının anlatıldığı canlandırmalar, video art ve interaktif düzenlemeler yer almaktadır.⁷⁸

⁷⁶Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

⁷⁷Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

⁷⁸Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp

Resim 30: Hücre ve DNA Modelleri, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 31: Besin zincirinin anlatıldığı "Yeme İçme Bölümü Şeffaf İnek Heykeli,"
AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 32: Besin zincirinin anlatıldığı "Yeme İçme Bölümü,"
AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Güler UYGUN.

Resim 33: Çıplak insan poster ve heykellerinin yer aldığı "Cinsellik ve Sex" Bölümü, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Güler UYGUN.

Üreme ve cinsellik bölümünde pembe renk kullanılmıştır. Düzenlemeler de farklı kültürlerle cinsel imgeler kullanılmıştır. Bulaşıcı cinsel hastalık bilgisi verilerek korunma yolları anlatılmıştır (Bkz. resim 33).

Resim 34: Büyütülmüş İşitme Organı, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Cihan ÇOLAK.

Düşünme, yansıma, öğrenme bölümünün alt başlığı kafamdaki evreni kapsamaktadır. Sergileme alanında duylara yönelik deney modül yerleştirmeleri ve enstalasyonlar bulunmaktadır. Çalışmalar arasında mimikler ve vücut reflekslerinin anlatıldığı kavramsal ve interaktif koleksiyon nesnelere yer almaktadır.

Resim 35: İnsan Bedeninin Beynimizde Algılanma Şekli Heykel, AH-M Dresden Almanya, 2011 **R:** Cihan ÇOLAK.

Müzenin kalbini ve lokomotifini oluşturan bu geçici sergilere hazırlık yaklaşık iki yıl kadar sürmektedir. Sergi süresince temaya paralel çeşitli organizasyonlar gerçekleştirilmektedir. Sergi düzenlemelerinde kendilerini tekrar etmemek amacıyla, her yeni sergi için farklı bir ekiple çalışılmaktadır.⁷⁹

Geçici sergi düzenlenirken iklimlendirme, sigorta, transfer gibi konular bütçenin büyük bir kısmını harcanmaktadır. Müze dışından getirilen nesnelere kontrat yapılarak getirilmektedir. Aynı çalışma kendi depolarından çıkarılacak koleksiyon nesnelere için de yapılmaktadır.

900-1.200 metre karelik alanda üç ve altı aylık zaman dilimlerinde kalmaktadır. Büyük bütçeler ayrılmaktadır.

Geçici sergilerden bazıları şunlardır;

- Kafadaki Evren- Beyin ve Düşünce
- Mükemmel İnsan Olmak

⁷⁹ Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

- On Emir
- Ölümcül Tıp, -(Irksal Ayrımlar Nasyonsosyalizm)
- Uyku&Rüya
- Savaş ve Tıp
- Mutluluk ve Şans
- Spor ve Toplum
- Sanat ve Bilimin Akıldaki Görüntüleri

Resim 36: Din Sergisi, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 37: Spor Sergisi'nde Giriş Düzenlemesi, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

2.1.3. Alman Hijyen Müzesi Dresden'in Halkla İlişkiler ve Pazarlama Yaklaşımı

DH-M Dresden kurulduğu yıllardan itibaren halkla ilişkilere önem vermişlerdir. Kar amacı gütmeyen bir kültür kurumu olarak mali kaynaklarını, yerel yönetimin desteği ile oluşturmaktadır. Sponsorluk çalışmalarında müzeyi destekleyen ana sponsor ve özel sergileri destekleyen geçici sponsorluk kabul edilirken; sigorta şirketleri ve yerel firmalar sergi temalarına göre farklı sektörlerden bağış kabul etmektedirler. Müzenin amaçları doğrultusunda sponsorluk çalışması yapılırken etik kurallara uygun hareket etmeyi refleks haline getirmişlerdir.⁸⁰

Basın bölümü çalışmalarını müze müdürü başkanlığında gerçekleştirmektedir. İki kişiden oluşan çekirdek kadro, iki asistan, bir stajyer ve kamu hizmeti yapan askeri personelden oluşmaktadır. Sosyal medya alanında müzede stajyer olarak çalışan öğrencilerle işbirliğine gidilerek iletişimin sürekliliği sağlamaya çalışılmaktadır.

Sergilerin, planların, programların yer aldığı 4 aylık broşürler, yerel dergiler ve okul dergileri ile işbirliği geliştirilmiştir. Erişilebilirliğini sayısal ortamda da sağlanması adına etkin web sitesi, sergilere paralel oluşturulan bloglar, facebook gibi sosyal paylaşım siteleri

⁸⁰ Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

aktif olarak kullanılmaktadır. Müze çalışmalarının anlatıldığı yilsonu raporları kitap olarak düzenli bir şekilde yayınlanmaktadır. Basın bölümü, müze politikalarını, müze etkinliklerini kamuya anlatarak iletişim ile ilgili çalışmaları yapmakla yükümlüdür. Geliştirilen medya ortaklıklarını tabana ulaşmak için kanal olarak kullanarak, edindikleri bilgileri müze yönetimi ile paylaşıp, müze yönetim stratejisinin belirlenmesinde büyük katkı sağlamaktadır. Kurumsal imaj çalışması başta olmak üzere grafik tasarım hizmetlerini özel firmalarla gerçekleştirmektedirler.

DH-M Dresden’de sunulan engelli ve çocuk sergileri basın bölümünün sorumluluğunda bulunmaktadır. Basın bölümü, profesyonel ajanslarla işbirliği yaparak bu alandaki çalışmaları yürütmektedir. Reklam, pazarlama çalışmasının küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Hedef kurum ve kitleye doğru bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır. Geçici sergi konularının gündemde olup olmadığına dair araştırmalar yaparak toplanan veriler yaratıcı kadrolara aktarılmaktadır..

Berlin’de her yıl düzenlenen turizm fuarına katılarak müzenin, pek çok turistik harita, broşür gibi bilgilendirme çalışmalarında yer alması sağlanmaktadır. Yerli ve yabancı turistlere ulaşmak için internet ortamı aktif olarak kullanılıyor. Seyahat acenteleri, oteller ve rehberlerle işbirliği geliştiriliyor.

2.1.4. Alman Hijyen Müzesi Dresden'in Eğitim Etkinlikleri

Eğitim bölümünde aralarında pedagoğ ve biyolog’un bulunduğu üç kişilik ekip rehberlik çalışmalarının düzenlenmesi, toplantıların ayarlanması ve okullarla gerçekleştirilecek çalışma programlarının yürütülmesini organize etmektedirler. Öğretmenlerle pedagojik çalışma dönem başında yapılan davetiye ile başlamaktadır.⁸¹

Rehberlik konusunda eğitim birimlerinden gelen ziyaretçi profili yapılmak istenen çalışmayı belirlemektedir. Rehberlik yapacak kişiler ilgilendikleri konularla ilgili bilgi verip, yapacakları etkinliği dönem başından rezerve etmektedirler. Planlanan tüm etkinlikler öğretmenler eşliğinde müzede gerçekleştirilmektedir. Müze de program ve aktiviteler okul müfredatları ve çocukların ilgisini çekecek şekilde hazırlanmaktadır. Müze

⁸¹ Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

çalışanları, müze pedagojisi, sosyal pedagoji, sanat pedagojisi, tarih gibi alanlarda eğitim almış kişilerden oluşmaktadır.⁸²

Resim 38: Daimi Sergi Salonunda Eğitim Etkinlikleri, AH-M Dresden Almanya.
R: <http://dhmd.de/index.php?id=6> (24.04.2012).

Rehberlik eğitiminde tartışma ve diyalog ile öğretme yolunu tercih etmektedirler. Rehberlik sadece anlatma şeklinde değil tartışma yoluyla gerçekleştirilmektedir. Rehberlik çalışmaları grupların özelliklerine göre belirlenmektedir. Temel hedeflerin başında çocukların araştırarak öğrenmelerine olanak sağlanması gelmektedir. Bu çalışma şekli daimi ve geçici sergilerde aynen uygulanmaktadır. Etkinlik formatları üç başlık altında toplanmaktadır. Bunları sırasıyla şöyle açıklamaktadırlar;⁸³

- Genel çerçevenin anlatıldığı 1,5 saat,
- Belirlenen konuyla ilgili 1,5 saat,
- Gerçekleştirilecek proje yaklaşık 2- 4,5 saat.

Hazırlanan program okullara eğitim dönemi başında broşür halinde gönderilmektedir. Bu çalışmalar disiplinlerarası işbirliği ile gerçekleştirilmektedir. Eğitim bölümüne bağlı yaklaşık 60 kişilik bir ekiple çalışmaktadırlar. Rehberlik hizmeti veren profesyonel firmalarla da işbirliği yapıldığı gibi gönüllü rehberlik yapmak isteyen kişilere de eğitim vermektedirler. Daimi sergi içerisinde yer alan projeler şunlardır;

- Öğrenmeyi Öğrenmek, KI. 4-12

⁸²Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

⁸³Aysun KaynaK, 2010-1-TR1 LEO03-15248 “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

- İnsan Macerası, KI.5-7
- İnsan Egzersizleri, KI.7-9

Hareketli insan eğitim programı geçici sergi “Spor” bölümünü de kapsamaktadır.

Spor sergisi küratörlerle çalışılarak oluşturulan bir projedir. Sergiye paralel geliştirilen eğitim projeleri küratör, okul işbirliği sonucunda oluşturulmuştur. Bu şekilde okulların müzeye dahil edilmesi sağlanmıştır. Hedef grupları kreş, ilkokul, ortaokul, lise, meslek liseleri ve yetişkinler olarak belirlenmiştir. 6 ve 11 yaş arası öğrencilerle yönelik eğitim çalışmaları şöyle sıralanmaktadır⁸⁴;

- **Güçlü Bir Takım:**12–16 yaş gruplarında takım çalışmasının önemine dair gerçekleştirilen bir çalışmadır.
- **Oyun:** Adil olmanın sadece spor yaparken değil sosyal yaşamın tüm alanlarında olması temasıyla 1,5 saatlik bir zaman diliminde gerçekleştirilen etkinlik.
- **Ben Kuvvetliyim Ya Sen:** Boş zamanlarımızda ne yapıyoruz? Spor bizim için neden önemli gibi sorulara cevapların arandığı bir etkinlik olarak planlanmıştır.
- **Doping:** 7 ve 9. sınıfların katıldığı, öğretmenlerin ”Ben kuvvetliyim” adlı projenin derinlemesine işlenmesi talebi doğrultusunda geliştirilmiştir.
- **Hızlı ,Yüksek, Daha Fazla...Zaferin Bedeli:** 16-18 yaş gruplarına yönelik yapılan projedir.

Katılımcılar yaklaşık 3 saat interaktif olarak bu projelerde yer almaktadırlar. Gençlerin etik konularda soru sormaları ve bilgilennemeleri önemsemekte, bu amaçla “Biz ne istiyoruz, nasıl yaşıyoruz?” adlı proje de gerçekleştirilmektedir. Ortaokul, lise ve meslek liselerini kapsayan proje; 2 ile 4,5 saatlik bir zaman diliminde uygulanmaktadır. Projenin zorluğu gençlerin bu konudaki sorularına cevap ararken kullanabileceği bir laboratuvar ortamının bulunmayışı olmaktadır. Bu nedenle sorular soyut bir zeminde tartışılmaktadır. Eğitim bölümü çalışanları bu konudaki eksikliği gidermek amacıyla daha fazla proje geliştirmeyi hedeflemektedir.⁸⁵

Geçmişte yapılan geçici sergilemelerde belirlenen temalar toplumsal ve sosyolojik yapının incelenmesine olanak sağlamıştır. İnsanın ölümü, sakatlanması, engelli olması gibi konulara yer verilen projeler içinde “Ötenazi bir hak mıdır? “ gibi sorular sorularak

⁸⁴Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

⁸⁵Aysun KaynaK, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa’da Halk Sağlığı ve

gençlerin ne düşündükleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Bir diğer tema ise “Tüp Bebek” olmuştur.⁸⁶ Yapılan ziyaretçi anketleriyle bireylerin bu konuya sağlık ve inanç yönünden nasıl baktıkları incelenmiştir.

2.1.5. Alman Hijyen Müzesi Dresden Çocuk Müzesi Bölümü

Alman Hijyen Müzesi Dresden'in Çocuk Müzesi bölümünü kurulmadan önce müze yönetimi tarafından görevlendirilen uzmanlar Avrupa'da önce kurulmuş olan çocuk müzelerinde inceleme yapmışlardır. Bu bölümde çocuk kültürüne ait koleksiyonların sergilendiği bir müze değildir. Hijyen Müzesi içerisinde 400 metrekarelik alanda yer almaktadır. Kurulmadan önce pek çok Avrupa çocuk müzeleri incelenmiş ve hedef kitlesi doğrultusunda müze konsepti belirlenerek koleksiyon oluşturulmuştur. 12 yaş altı olarak belirlenen hedef kitlesine yönelik beş duyu organından yola çıkılarak İnteraktif düzenlemeler şeklinde planlanmıştır. DH-MD Çocuk Müzesi bölümündeki eğitim programları üç başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar şöyledir;⁸⁷

- Duyuların Harika Dünyası 1-2 sınıf 45-60 dakika
- Duyularınızla Ne Yapabilirsiniz! 3-4 sınıf 60-90 dakika
- Fantastik Gezi (Yaratıcı liderlik) 1-4 sınıf 90 dakika

Resim 39: Çocuk Müzesi'nde Beş Duyu Organının Kullanıldığı İnteraktif Düzenleme, AH-M Dresden Almanya. R: <http://dhmd.de/index.php?id=1101> (24.04.2012).

⁸⁶Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

⁸⁷Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; “Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri” Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

Resim 40: Çocuk Müzesi'nde Beş Duyu Organının Kullanıldığı İnteraktif Düzenleme, AH-M Dresden Almanya.
R: <http://dhmd.de/index.php?id=1101> (24.04.2012).

Resim 41: Çocuk Müzesi İşitme Organı Maketi, AH-M Dresden Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Gruplara göre projede farklılıklar görülebilmektedir. Örneğin ana sınıflarına duyular daha çok oyunlar şeklinde anlatılırken, ilkokul çocuklarına daha farklı programlar uygulanabilmektedir. Etkinlik sonrasında çocukların duyularla ilgili öğrendiklerini kâğıda çizmeleri istenmektedir. Böylece çocukların hayal dünyaları hakkında bilgi sahibi olunmaya çalışılmaktadır.⁸⁸

2.2. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt (Deutsches Medizin Historisches Ingolstadt) Örneğinin İncelenmesi

2.2.1. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Tarihçesi

Alman Tıp Tarihi Müzesi (ATTM) Ingolstadt, 1972 yılında "Frankenstein" efsanesinin doğduğu Ingolstadt şehrinde "Eski Anatomi" olarak bilinen binada kurulmuştur.

Resim 42: ATTM Ingolstadt'ın Tıbbi Bitkiler Bahçesi'nden Görünüşü, Almanya, 2011
R: Aysun KAYNAK

⁸⁸ Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; "Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri" Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

Müze binası, 1472'de yılında ilk Bavyera Üniversitesi tarafından kullanılmıştır. 17. yüzyılda Bavyera Üniversitesi'nin temel konularını botanik, anatomi, kimya ve fizik dersleri oluşturmuştur. Derslerin hem teorik hem de uygulamalı öğretilmesi amacıyla Yüksek Okul, Anatomi Binası ve Botanik Bahçesi birlikte inşaa edilmiştir. Üniversite 1800 yılında Landshut şehrine taşınmıştır. Anatomi Binası ve Botanik Bahçesi daha sonraki dönemlerde farklı amaçlar için kullanılmıştır.

1950'li yıllara gelindiğinde bina ve bahçesi unutulmaya yüz tutmuştur. Tarihi Üniversite'nin 1826 da Landshut şehrinden München şehrine taşınmasının 500. yıl kutlaması dolayısı ile Ingolstadt Anıt ve Abide Koruma Kurumu tarafından binanın restorasyonuna karar verilmiştir. 1973 yılında binanın Tıp Tarihi Müzesi'ne dönüşüm projesi tamamlanmıştır.

Müze açıldığında ilk başlarda bir kaç sergi ile yetinmek zorunda kalmış, zamanla yürütülen koleksiyon politikası sonucu Almanya'da tıp tarihi alanında en büyük ve en değerli koleksiyona sahip müze konumuna gelmiştir. Anıt binanın müze olarak kullanımı koleksiyonun sergileme ve depolama çalışmalarında işlevsellik açısından problemlere neden olmaktadır. Bu nedenle yaşanan sorunlar kurumlararası işbirliği geliştirilerek çözülmeye çalışılmaktadır.

ATTM Ingolstadt, Ludwig-Maximilians-Üniversitesi Münih Tıp Tarihi Enstitüsünün sorumluluğunda faaliyetlerine devam etmektedir. 2008 yılından itibaren Prof. Dr. Marion Maria Ruisinger Müze Müdürlüğü'nü yürütmektedir. ATTM Ingolstadt Dostları Derneği, oluşturulan fonlar yardımı ile koleksiyon koruma ve geliştirme alanında çalışmaları desteklemektedir. Dernek, tıp tarihi alanında bilimsel kültürel ve tarihsel konularda araştırma ve eğitim çalışmalarını teşvik ederek müzenin bu alandaki gelişimine katkı sunmaktadır.

ATTM Ingolstadt'ın koleksiyonu ve Tıbbi Bitkiler Bahçesi'yle 500 yıllık Batı tıp tarihini sunulmaktadır. Müze koleksiyonunun bir kısmını, 1973 yılına kadar korumasının yanı sıra; nesne bağıışı yoluyla da geliştirilmiştir. Koleksiyonda farklı kültürlere ait az sayıda tıp malzemeleri de bulunmaktadır. Sergilemede koleksiyonun yalnızca bir kısmı kullanılmaktadır. Büyük bir kısmı müze depolarında muhafaza edilmektedir.

Resim 43:Adli Tıp Sergisi, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Küçük bir ekiple çalışmalarını sürdüren müze yönetimi, üniversiteler, kütüphaneler ve diğer müzeler başta olmak üzere pek çok kamu ve özel kurumla işbirliği geliştirerek projelerini oluşturmaktadır. 2009 yılında Berlin Charite Tıp Tarihi Müzesi tarafından gerçekleştirilen “Vom Tatort ins Labor“ (Olay Yerinden Laboratuvara) sergisi, ATTM Ingolstadt ve Bavyera Ordu Müzesi ile işbirliği sonucunda düzenlenmiştir (Bkz. resim 43). Sergide, adli ve tıp bilimcilerinin ortaya çıkardığı deliller ışığında gelişen yargılama süreçleri yarı katı bir şekilde anlatılmaktadır.

Müze, kurumlar arası işbirliği sonucu geçici sergiler düzenlemekte, üniversitelerin güzel sanatlar ve tıp tarihi bölümleri ile restorasyon ve konservasyon çalışmaları yürütülmektedir. Müzenin, Tıbbi Bitkiler Bahçesi'nde bazı özel toplantılar düzenlenmektedir.

2.2.2. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Koleksiyon ve Sergileme Yaklaşımı

Koleksiyon yönetimi ve küratörlük açısından sergilemelerde işlevsellik, birinci derecede önemsenmektedir. Koleksiyonun büyük bir bölümü depolarda muhafaza edilmektedir. Koleksiyonda, göz, kulak burun boğaz, fizyoterapi ve klinik kimya gibi pek çok tıp alanına ait nesnelere yanında yağlı boya tablolar, gravürler ve mulajlar yer almaktadır.

Koleksiyona 20 yıl önce mulajlar dahil edilmeye başlanmış, günümüzde 150 parçaya ulaşmıştır. Mulaj koleksiyonunun büyük bir kısmı Münih Çocuk Hastanesi'nden edinilmiştir.

Mulajların bakım ve onarım çalışmaları için Münih Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü ile işbirliği geliştirilmiştir.⁸⁹

Koleksiyonda bulunan gravürlerin en eskisi 500 yıllık klasik döneme tarihlendirilmektedir. Teknik olarak mürekkep ve kömür tozunun kullanıldığı ahşap, metal, linol ve taş baskıların yer aldığı toplam 2500 adet gravür bulunmaktadır. Eserler envanter sistemine taranarak ya da fotoğraflanarak dijital kayıtları alındıktan sonra geçirilmektedir.

Müzedede "museum plus" envanter sistemi kullanılmaktadır. Bu sistem ücretsiz olarak Almanya'daki müzeler tarafından kullanılmaktadır. Sistemde eser kaydedilirken üretildiği tarih, eserin sanatçısı, teknik tüm bilgilerinin yanı sıra nesnenin durumunu gösteren kategoriler verilmektedir. Bu kategoriler şu şekildedir;

- a) En İyi
- b) Biraz Orta
- c) Ciddi Restorasyona İhtiyacı olan

Tıbbi objeler için aramalarda kolaylık sağlayacak sözcük ağacı oluşturulmuştur. Koleksiyon nesnelere sergilenme durumları şu şekilde gruplanmıştır.

- 1) A Grubu, hemen sergilenabilir.
- 2) B Grubu, sergilenme için konservasyona ihtiyacı var.

Göz bilimine ait koleksiyon, depolama sisteminde çelik raflar kullanılmıştır. Böceklemeye ve ışığa karşı korunma tedbirleri alınmıştır. Tüm koleksiyon nesnelere gibi fotoğraflanarak dijital ortama aktarılmış, kimlik bilgilerinin yanı sıra nesnenin durumu hakkında bilgiler sisteme eksiksiz olarak kaydedilmektedir.

⁸⁹Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 "Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri" Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

Resim 44: Geleneksel Hekimlikte Kullanılan Muskalar,
ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK..

Daimi sergi, tıp tarihini anlatan geniş koleksiyonun nesnelere kronolojik sıralamaya göre yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Sergilemeye, antik tıba ait boşaltım işlemini gösteren nesnelere ziyaretçiye dinsel halk tıbbı konularında bilgi vererek başlanmıştır (Bkz. resim 44). Bu bölümde ayrıca bebek, çocuk bakımı ve doğumlarda kullanılan yardımcı malzemeler yer almaktadır (Bkz. resim 45).

Resim 45: Daimi Sergi Salonu, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Hacamat işleminde kullanılan aletlerin sergilendiği giriş bölümünde, geleneksel ayinlerde kullanılan taşlar ve muskalar gibi materyaller yer almaktadır. Sergide sara hastalığı tedavisinde geçmişte ve günümüzde kullanılan objeler dikkat çekmektedir. Vücutta hastalığın olduğu bölgeyi gösteren simgeler de bulunmaktadır. Şifalı bitkilerle tedavilerin uygulandığı alternatif tıbbı dair sergilenen nesnelere, küçük şişeler içinde kan hastalığı ilaçları serginin diğer nesnelere arasında bulunmaktadır.

Kronolojik olarak sıralanmış doğum sandalyeleri, Ebe tarafından yazılan 500 yıllık “Ebe'nin Kitabı” sergilemede doğum olayının tarihsel sürecini izleyiciye aktarmaktadır (Bkz. resim 46). Bu defterde ebenin kiliseye ettiği yeminine sadık kalıp kalmadığına dair her yıl düzenli olarak kontrol edildiği kayıtları da bulunmaktadır. Ayrıca doğum esnasında yaşanacak problemlerde ebenin kullanacağı yardımcı olacak aletler yer almaktadır.

Resim 46: Doğum Masaları, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 47: Doğum Eğitiminde Kullanılan Kadın Modeli, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Resim 48: Salgınlarda Korunmak İçin Kullanılan Maske,
ATM Ingolstadt Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Kolera, veba, cüzzam gibi salgın hastalıklardan korunmak amacıyla burun kısmına bitkiler konularak kullanılan maske ile amputasyon (Kol, bacak, kulak gibi organların tedavi amacıyla kısmen veya tamamen kesilip çıkartılması) uygulanmış organlar yerine kullanılan protez kol ve bacak tıp tarihi açısından değerli nesnelere yer almaktadır (Bkz. resim 48).

Orta bölümde sergi, tıba ve hasta bakımına ait olan nesnelere " Eski Anatomi" yi gösteren vitrin düzenlemeleriyle bilimsel tıba işaret etmektedir. Koleksiyon bir kalp-ciğer makinesi ve kardiyolojiye ait cihazlarla temsil edilmektedir.

Resim 49: Christina Halbrik Sergisi, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.
R: Aysun KAYNAK.

Müze geçici sergilemelere evsahipliği yapmaktadır. İç odada kalp ameliyatlarında kullanılan makine, 1958 yılında Düseldorf'ta açık kalp ameliyatında kalbin ve akciğerlerin yerine kullanılmıştır.

Prof. Christina Halbrik'in 70. doğum yıldönümü nedeniyle yapılan sergi, müze giriş bölümünde yer almaktadır. Sergi genel görünüm olarak depo alanını andırmaktadır. Sergi alt metninde, koleksiyonun zenginliği müze depolarına gönderme yapılarak verilmiş, bununla ziyaretçilerin araştırmacı gibi hissetmeleri amaçlanmıştır. Girişin karşısında yer alan müzenin depo fotoğrafı ile mekânda ilizyon etkisi yaratılmıştır. Bu şekilde ziyaretçilere odanın devam ettiği duygusu verilmiştir. Orta vitrine masa fonksiyonu kazandırılarak sergi nesnelere, raflarda kutular içerisinde farklı ışıklandırma, etiketleme ve pencere yöntemi kullanılarak yerleştirilmiştir (Bkz. resim 49).

Müzenin üst katında 1850 yılına ait cerrahi ve tıp tarihinin önemli sağlık bilimlerinden diş hekimliği, göz hastalıkları ve jinekoloji gibi bölümler bulunmaktadır. Sergilenen koleksiyonda, diş çekim ve onarım aletleri, göz hastalıklarının teşhisinde kullanılan aletler, ilk otoklav (Laboratuvar işlerinde ve ameliyatlarda yararlanılan her türlü araç ve gereci mikropsuzlaştırmak için kullanılan basınçlı buhar kazanı) modeli ve cerrahi müdahalelerde kullanılan anestezi malzemeleri yer almaktadır. Serginin dikkat çeken nesnelere biri de 50 yıl önce alınmış olan göz hastalıkları bilgisinin verildiği ve nakledildiği "cam gözler"dir.

Resim 50: Anatomi Salonu, ATTM Ingolstadt Almanya, 2011.

R: Aysun KAYNAK.

Müzenin “ Anatomi Salonu“ olarak adlandırılan bölümün tavanında barok motifleri taşıyan alegorik duvar resmi yer almaktadır. Aynı zamanda seminer salonu olarak kullanılan salonda vitrinlerde yer alan insan mumyaları odanın geçmişteki otopsi işlevini hatırlatmaktadır. Müze odasının hemen bitişiğinde dinamometreden (Kuvvetölçer) laboratuvar mikroskobuna kadar teşhis araçlarının yer aldığı kapsamlı bir koleksiyon sunulmaktadır. Ayrıca anatomistler tarafından sık sık ders olarak okutulan botanik de bu alanda bulunmaktadır.

Bir sonraki oda da ise eczane temsil edilmektedir. müzenin son odasında kulak burun boğaz bölümüne ait koleksiyonlar ve çok geniş bir gözlük koleksiyonu bulunmaktadır. Son olarak koleksiyonun tıbbi cihazlarından bazıları görülmektedir. Bunlar arasında Robert Koch laboratuvarına ait inkübatörler (Kuluçkalık), ilk yapay böbrek ve " Demir Akciğer" olarak adlandırılan cihaz yer almaktadır.

Resim 51: Kitap Konservasyon Çalışması, ATTM Ingolstadt Almanya.
R: <http://www.ingolstadt.de/dmm/index.php?id=87> (14.04.2012).

Alman Tıp Tarihi Müze Kütüphanesi, tıp, tıp tarihi, ve çeşitli sağlık bilimi ile ilgili kitaplar bulunmaktadır. Kütüphane 15.000 kitap ve çeşitli dergilere sahip olmasının yanın da arşive kayıtlı yaklaşık 400 yıllık, 2500 adet tıp ile ilgili ilüstrasyonlar yer almaktadır. İlüstrasyonlar içinde portre, karikatür ve çağdaş yorumlar da mevcuttur. 1850 yılından önce basılmış nadir kitapların tamamı kayıt altına alınmıştır.

Resim 52: Kitap konservasyon Çalışması, ATTM Ingolstadt,Almanya.
R: <http://www.ingolstadt.de/dmm/index.php?id=87> (14.04.2012).

Kütüphane uygulamaları çerçevesinde gerçekleştirilen "Hasta kitap" projesi devam etmektedir. Resmi ve sivil toplum kuruluşlarının desteklediği projeye bu eserler sanat tarihçileri ve profesyonel fotoğrafçılar denetiminde taranarak veya fotoğraf çekimi yöntemiyle dijital ortama aktarılmaktadır. Gerçekleştirilen sayısal ortam kayıtları belirlenen standartlara göre envanter sistemine dahil edilmektedir. Envanter kayıtları e-plus sistemi ile nesnelerin dijital kayıtları sınıflandırılarak yapılmıştır. Dijitalizasyon çalışmalarına halen devam edilmektedir. Koleksiyonun %10'u envantere kaydedilmiştir.⁹⁰

⁹⁰Aysun Kaynak, 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu GEÇMİŞTEN GELECE; "Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri" Projesi Katılımcı Eğitim Notları, 2011.

2.2.3. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Halkla İlişkiler ve Pazarlama Yaklaşımı

Müzenin erişilebilirliğini sayısal ortamda sağlanması adına etkin web sitesi aktif olarak kullanılmaktadır. Kurumsal imaj çalışması ve grafik tasarım hizmetleri müze bünyesinde bulunan grafik bölümü tarafından yürütülmektedir.

2.2.4. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Eğitim Etkinlikleri

Alman Tıp Tarihi Müzesi, koleksiyonuna ait nadir nesnelerin konu edildiği eğitim etkinliklerini öğlen buluşmalarında farklı yaş gruplarına yönelik olarak gerçekleştirmektedir.

Müze Dostları ile öğle yemeği etkinlikleri düzenlenerek rehber eşliğinde önceden belirlenen nesne çerçevesinde bilgilendirme ve müze gezisi yapılmaktadır. Geçici sergilere paralel seminerler planlanmaktadır.

2.2.5. Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt Tıbbi Bitkiler Bahçesi

Botanik bahçesi müze planlamasının başından beri müzenin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Restorasyon sürecinin de arsanın bir bölümü Tıbbi Bitkiler Bahçesi için ayrılmıştır. Bir kaç yıl sonra bu alan genişletilerek günümüzdeki halini almıştır.

Bahçenin düzenlenmesinde peyzaj mimarları tarafından üretilen planlar arasında en çok binanın hem barok mimarisini hem de bilimsel olarak kullanımını en iyi şekilde gösteren ve anlatan planlar uygulanmıştır. Böylece yeni bir bahçe konsepti geliştirilmiştir. Hem geçmişteki akademi geleneğini hem de modern üretim ve saklama sisteminde bitki stoklarını gösteren ve tıbbi ilaç bilgileri veren bir konsept oluşturulmuştur. Bahçe, şimşir ağacı çitleriyle çevrelenmiş, bitki ve çiçekler etkilerine üreme gruplarına göre sınıflandırılarak düzenlenmiştir. Bu gruplar uçucu yağları, alkaloidleri, saponinleri, müsilajları, yağları, acı bileşikler, tanenler ve glikozitleri kapsamaktadır. Özel bir bölüm de ise; homeopati ve Halk Hekimliği'nde sıkça kullanılan bitkiler gösterilmiştir. Bu çeşitlilik tıptaki doğal tedaviye ve kendi kendine tedavi yöntemine dayandırılarak yapılmıştır.

Bahçenin bu fonksiyonunun tüm hastalıkların tedavi yöntemine ilişkin çözümler sunmak olmadığı sadece ziyaretçilerine şifalı bitkilerin zenginliği ve yaşam kaynaklarının etkisini aktarmak olduğunu belirtmişlerdir.

Kuruluşundan itibaren üniversite de botanik dersler teorik ve uygulamalı olarak öğretilirken; doğadaki gözlemler de bilimsel çalışmalara dahil edilmiştir. 18. yüzyılda aynı geleneği Johann Adam Morasch (1682-1734), Johann Jakob Treyling (1680-1758) ve Carl Anton Joseph (1725-1799) gibi profesörler de sürdürmüşlerdir. 1800 yılında Bavyera Devlet Üniversitesi'nin taşınmasından sonra Anatomi Binası boşaltılarak başka amaçlar için kullanılmaya başlanmıştır. Bu da bahçenin kaderini belirlemiştir.⁹¹

Bahçenin tanıtım broşürlerinde Thaddeus Sondermeyr'a ait olan "Hortus Medicus " adlı gravür kullanılmaktadır (Bkz. resim 53). Gravür de bahçe aslında hiç olmadığı kadar görkemli bir şekilde idealize edilerek tasvir edilmiştir. Bitkiler çift sıra halinde, su yatağı üzerinde bulunan botanik sisteme göre düzenlenmiş basit bir sebze bahçesini andırmaktadır.

Resim 53 : Thaddeus Sondermeyr Tarafından Yapılan "Hortus Medicus"
Adlı Gravür, ATTM Ingolstadt Almanya.

R: <http://www.ingolstadt.de/dmm/index.php?id=24>. (18.01.2012).

⁹¹ <http://www.ingolstadt.de/dmm/index.php?id=24> (08.08.2011)

II. İKİNCİ BÖLÜM

1. İSTANBUL SAĞLIK MÜZESİ'NİN DEĞİŞİM SÜRECİNİN SANAT YÖNETİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, I.Dünya savaşı yıllarında açılan, 70 yıl TC. Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak hizmet verdikten sonra 1988-89 yıllarında kapatılan eski Sağlık Müzesi'ni 2007 yılında yeniden kurma çalışmalarına başlamıştır.

1.1. Sıhhi Müze/Sağlık Müzesi Bina Tarihçesi

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü'nün Ek Hizmet Binası olarak kullandığı Salih Efendi Konağı, 1875 yılında Defter-i Hakan-i Senedat Müdürü Hacı Salih Efendi tarafından Hocapaşa yangınından sonra yapılmış ilk kâgir konaklardan biridir⁹².

Resim 54: 1921 Sağlık Müzesi Binası, Mimar Sinan Üniversitesi Fotoğraf Arşivi.
R: http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/muze_binasi.asp.

⁹²Beşir Ayvazoğlu, Bir Caddenin Hikayesi, İstanbul, Timaş, 2010, s: 81.

Ayvazoğlu, Sadri Sema'nın *Eski İstanbul Hatıraları'nda* İstanbul'un Hocapaşa yangınından sonraki acıklı manzaralarından uzun uzun bahsettiğini belirtmektedir. Bölgedeki bütün ahşap evlerin kül yığınlarına dönüştüğünü, ateşin yalayıp yuttuğu yerlerde ahşap kısımları yanmış kagir kamu binalarının kapkara gövdeleriyle hayalet gibi yükseldiğini anlatmaktadır.⁹³ Hocapaşa yangınından sonra Divanyolu Caddesi, kurulan Islahat-ı Turuk Komisyon Başkanlığı kararları ile geniş bir cadde şekline getirilmiştir. Cadde etrafında taş konak da denilen kâgir alafranga binalar yer almaya başlamıştır. Salih Efendi Konağı da bunlardan biridir. Ayvazoğlu, konağın arkasında kalan Acem Hamamı'nın da Salih Efendi'ye ait olduğunu belirtmektedir.⁹⁴

Resim 55: Şair Nigar (BİNTİ) Osman.

R: <http://www.literaturca.de/assets/images/nigar%201%2075.jpg> (14.01.2012).

Konağın ilk sakinlerinden Macar Osman Paşa'nın kızı Nigar Hanım, ilk kadın şairlerimizdendir. Nazan Bekiroğlu, Şair Nigar'ın hayatını yazdığı kitabında; soy ağacında

⁹³ Bekir Ayvazoğlu, Bir Caddenin Hikayesi, Timaş, 2010, s: 81.

⁹⁴ Bekir Ayvazoğlu, Bir Caddenin Hikayesi, Timaş, 2010, s: 161.

tam adının Fatma Hatice Nigar ya da Fatma Nigar olarak bahsedildiğini belirtmiştir.⁹⁵ 6 Ocak 1875 tarihinde Salih Efendi'nin oğlu Mehmet İhsan Bey ile evlenerek bir süre bu konakta görüncesiyle beraber yaşamışlardır. Şair Nigar (Binti), 9 dil bilen, piyano çalan, harem eşrafına yakın, entelektüel, Avrupalı bir kişiliğe sahiptir. Konaktaki yıllarını eşinin çapkınlıkları nedeniyle oldukça mutsuz geçmiştir.⁹⁶

Ankara Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Pakistan uyruklu profesörlerinden Anwar Ahmad 1862-1918 yılları arasında Dr. Farman Fatihpuri'ni tarafından Urdu dilinde çıkarılan fikir ve sanat dergisi "Nigar"ın adını bir Türk kadın şairi Nigar Binti Osman (1887-1918) adından esinlenerek koyduğunu belirtmektedir.⁹⁷

Edebi üretimlerini Servet-i Fünun akımı içerisinde gerçekleştiren Şair Nigar'ın kişisel bazı eşyaları, günlükleri, kitapları, fotoğrafları ve bir adet yağlıboya portresi Eylül 2012 tarihinde açılması beklenen eski Tefik Fikret Evi şimdiki adıyla Aşiyân Müzesi'nde sergilenmektedir.

Salih Efendi Konağı'nın alt katında yedi dükkân bulunmaktaydı. Dükkânlardan biri "Büyük Kahve" adıyla bilinen bir kahvehane idi. Osmanlı'da kahvehaneler sosyal yaşamın vazgeçilmez mekânlarının başında gelmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir'de Arif'in* ve Bekir'in kahvehanelerinden şu şekilde bahsetmiştir.

“Bekir adında biri Salih Efendi konağının giriş katında, yani Arif'in Kiraathanesi'nin tam karşısında bir kahve açmış; iki kahveci rekabet yüzünden sonunda birbirine girmişler.. Muhsin Ertuğrul, “Eğer babam beni yanına alıp da Divanyolu'nda Arif'in Kiraathanesi dedikleri salonda Meddah İsmet Efendi'ye götürmeseydi, eğer beni yanına alıp da Arif'in Kiraathanesi'nin karşısındaki Büyük Kahve'de Hayali Katip Salih Efendi'nin oynattığı Karagöz oyunlarına götürmeseydi (...) bende elbette tiyatro sevgisi öteki kardeşlerde olduğu gibi yüzeyde kalacaktı” diye belirtmektedir. (Ayvazoğlu, 2010:109) Muhsin Ertuğrul, Büyük Kahve'de Salih Efendi'nin Hayalhane-i Osmanî adını verdiği oyunları sahnelediğini “Tahta iskeleti tornada çekilip oturtulacak yeri kaba hasırdan örülmüş koca arkalıklı,

⁹⁵Nazan Bekiroğlu, Şair Nigar Hanım , İstanbul, Timaş, 2008, s: 40.

⁹⁶Nazan Bekiroğlu, Şair Nigar Hanım , İstanbul, Timaş, 2008, s: 45.

⁹⁷<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1052/12719.pdf> (18.05.2012).

rahatsız iskemlelerine rağmen Katip Salih Efendi'yi seyredilmek için erken gidip yer kapmak gerekirmiş."⁹⁸

Resim 56: 1905 İstanbul'da Bir Kahvehane.
R: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kahvehane> (20.02.2012).

Resim 57: Osmanlı Kahvehanesinde Bir Meddah
R: <http://tr.wikipedia.org/> (20.02.2012).

⁹⁸ Bekir Ayyazoğlu, Bir Caddenin Hikâyesi, İstanbul, Timaş, 2010, s: 109.

Diğer dükkânlarda ise İstanbul halkına içme suyu satışları yapılmıştır. Salih Efendi'nin, konağı ne zaman elden çıkardığını bilinmemektedir. Konak, mütareke yıllarında ve sonrasında Malul Gaziler Cemiyeti olarak kullanılmıştır. Salih Efendi Konağı, işgal yıllarında Milli Müdafaa Cemiyeti tarafından da kullanılmıştır. Alt katında bir sinema stüdyosu kurularak ordu ve halk arasında işbirliğini güçlendirecek belgesel filmler çekilmiştir. Rejisörlüğünü Ahmet Fehim Bey'in yaptığı ve Darülbedayi artistlerinin oynadığı, Yusuf Ziya Ortaç'ın Binnaz adlı romanından uyarlanan bir sinema filmi çekilmiştir. Cemil Filmer *Hatıralar* adlı kitabında film çekimi ve çekim esnasında yaşanan zorlukları, traji-komik bir şekilde anlatmaktadır.⁹⁹

1911-1914 yılları arasında konak, Yıldız Teknik Üniversitesi'nin çekirdeğini oluşturan Kondüktör Mektebi-i Âlisi'ne hizmet vermiştir. 1920-1921 yılları arasında Sanayi-i Nefise Mektebi'ne ev sahipliği yapmıştır.¹⁰⁰

Konak simetrik yapıda Batılı üslupta yapılmıştır. Neoklasik ve yerel mimarinin karıştırıldığı oryantalist mimari anlayışı ve eklektik yapı özellikleri görülmektedir. Taşıyıcı sistemi taş, yığma ve tuğla olarak belirtilmektedir. Binanın cephe süslemeleri alçak kabartma şeklindedir. Düz atkılı, basık kemerli ve yarım daire kemerli pencerelerin bir arada kullanıldığı yol cephesi, girişin bulunduğu orta aksa göre simetriktir. Giriş aksı, üçgen bir alınlıkla bitirilerek vurgulanmıştır. Katları simetrik bağlayan merdivenler bulunmaktadır. Katlar arasında derin bir silme kuşağı dolaşır, cephe dış frizi ile bitirilmiştir. Oymalı taş konsollara sahip yapının iç mekânında korint başlıklı mermer sütunlar ve oymalı şömine bulunmaktadır.¹⁰¹

Resim 58: Salih Efendi Konağı Taş Konsol Ayrıntısı. İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul.
R: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tarihce/galeri.asp> (11.09.2011).

⁹⁹Bekir Ayvazoğlu, Bir Caddenin Hikayesi, Timaş, 2010, s: 164.

¹⁰⁰http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/muze_tarihi.asp (14.07.2012).

¹⁰¹Gözde Çelik, İstanbul Tarihi Yarımadası'nda Tanzimat Dönemi İdari Yapıları, İ.T.Ü. Mimarlık A.B.D. Doktora Tezi, 2007, s: 219.

Resim 59: Bina iç Avlu Sütunları, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tarihce/galeri.asp> (11.09.2011).

Resim 60: Şömine 1, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul2011.
R: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tarihce/galeri.asp> (11.09.2011).

Resim 61: Şömine 2, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/tarihce/galeri.asp> (11.09.2011).

1.2. Sıhhi Müze/Sağlık Müzesi Tarihçesi

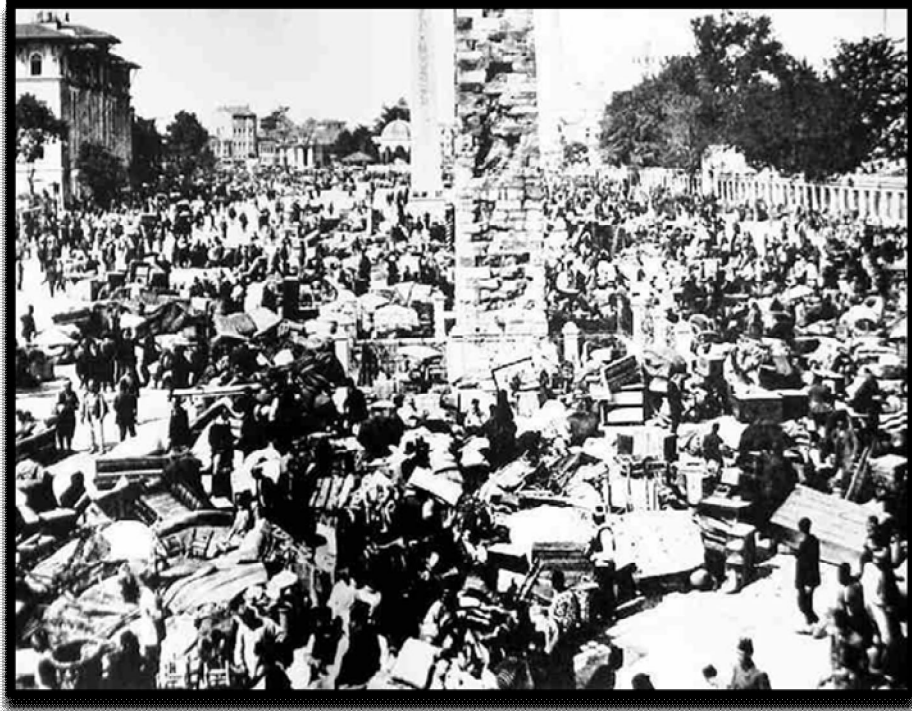
Osmanlı İmparatorluğu'nun 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında Afrika, Avrupa başta olmak üzere pek çok cephede savaşmak zorunda kalmıştır. Savaş sonrası yaşanan göçlerle İstanbul her alanda çok büyük yıkıma, yoksulluk ve sefaletle sürüklenmiştir.

Resim 62: İstanbul Birinci Dünya Savaşı Yılları.
R: <http://www.eskiistanbul.net/osmanli/osmanli.htm> (06.03.2012).

Resim 63: Balkanlardan İstanbul'a Göç.
R: <http://www.eskiistanbul.net/osmanli/osmanli.htm> (06.03.2012).

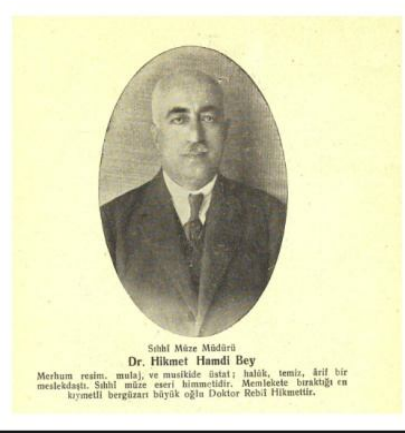

Resim 64: Muhtemelen, Balkan Savaşı ve 1. Dünya Harbi'ndeki Göç Dalgası Sırasında Çekilmiş Bir Sultanahmet Meydanı Fotoğrafı.
R: <http://www.eskiistanbul.net/osmanli/osmanli.htm> (06.03.2012).

Resim 65: Dr. Ahmet Adnan (Adıvar).
R: tr.wikipedia.org/wiki/Abdülhak_Adnan_Adıvar. (04.05.2012).

Darülfünun Tıp Fakültesinde İç Hastalıkları (Seririyat-ı Dahiliye) muallimliği, ayrıca 2 sene Darülfünun Tıp Fakültesi'nde Müdürlük yapan Dr. Abdülhak Adnan (Adıvar), 1915'te Sıhhiye Umum Müdürlüğü'ne atanmıştır. Almanya'da bulunduğu yıllarda Berlin'de gördüğü, halkı hastalıklara ve kötü alışkanlıklara karşı bilgilendirme amacı güden sıhhi müzelerin bir eşinin İstanbul'da kurulması gerekliliğine inanarak girişimlere başlamıştır. Halkın bilgilendirilmesi yanında, sağlık okullarında okutulmakta olan teorik hıfzıssıhha (hijyen) derslerinin de uygulamalı olarak Sıhhi Müze'de yapılmasının öğrencilere daha yararlı olacağını düşünmüştür.¹⁰²

Resim 66: Dr. Hikmet Hamdi Portresi, İstanbul Sağlık Müzesi Kütüphane Koleksiyonu.
R: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/muzegaleri/index.html> (11.10.2011).

Müzenin ilk adımı daha sonra müdüriyetine atanacak olan Dr. Hikmet Hamdi'nin Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi Hıfzıssıhha şubesine tayin edilmesi olmuştur. Dr. Hikmet Hamdi müze kurma çalışmalarına başlamadan önce 1915 yılında Almanya'ya gönderilmiştir.¹⁰³

¹⁰²Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39.

¹⁰³Ayten Altıntaş, Sağlık Müzesinin Yağlı Boya Tabloları, Tombak Dergisi, Sayı 18, s: 37.

Burada dört ay kalmış Berlin, Frankfurt ve Dresden'deki sağlık müzelerini incelemiştir. Bu müzelerde teşhir edilmekte olan verem, frengi, belsoğukluğu, sıtma, çiçek gibi hastalıklardan korunma yollarını ayrıca içki, morfin, kokain bağımlılığının zararlarını anlatan 25 levha ile İstanbul'a dönmüştür. Türkçe olarak sekizi yağlı boya ve 10 sulu boya 18 tablo hazırlanmış ve Sıhhiye Müdüriyeti Delegatesi sıfatıyla 1917 yılında müze adına Hilal-i Ahmer Sergisi'ne katılmışlardır.¹⁰⁴

Sergiyi ziyaret edenlerin hijyen konularına önem verdiği görülünce müzenin açılması için harekete geçilmiştir. Sadrazam ve Sıhhiye Nazırı Talat Paşa'nın önerisiyle Dr. Hikmet Hamdi Bey, 3000 kuruş maaşla Sıhhi Müze müdürlüğüne tayin edilmiştir. Müzenin plan ve projeleri hazırlanmış, teknisyen Halit Bey'e hastalıkların insanda yaptığı tahribatı gösteren 30 mulaj yaptırılmıştır. Teşrih-i Marazi (Patoloji) Müderrisi Dr. Hamdi Suat Aknar'ın (1873-1936) yardımıyla, hastalıkların patolojisini gösteren 10 adet maket hazırlanmıştır¹⁰⁵. Sıhhiye Umum Müdürlüğü binasının bir odasında başlayan çalışmalara daha sonra Müdafa-i Milliye Cemiyeti'nin içinde olduğu Divanyolu'ndaki binanın iki oda ve bir salonu tahsis edilmiştir. 23 Temmuz 1334 (1918) de açılışı, Sıhhiye-i Umumiye Müdürü Esad Paşa tarafından yapılmıştır.¹⁰⁶

O yıllarda cehalet ve bilinçsizlik halk sağlığının birinci derecede etkilendiği unsurların başında gelmektedir. Bedensel, çevresel temizlik şartları, beslenme yetersizliği, hastane ve yetişmiş sağlık elemanı azlığı, ilaç gibi olanakların yetersizliği de söz konusudur. Açılışın dördüncü yılında Sıhhi Müze'nin alt kat salonunda; sıtma-frengi-belsoğukluğunun nasıl bulaştığını, yaptığı tahribatı, gelecek nesiller üzerine etkilerini, korunma ve tedavi yollarını gösteren tablolar bulunmaktaydı. Kullanılan sular ile bulaşan hastalıkların başında gelen koleranın bulaşması, bağırsaklarda yaptığı tahribatı gösteren mulajlar; dizanteri ve karahummanın bulaşma yollarını, içme suyu kuyularını gösteren levhalar, yağlı boya ve sulu boya tablolar sergilenmiştir.¹⁰⁷

Üst kattaki salonda ise çiçek, kızıl, verem, kızamık, lekeli humma, kuşpalazı ve kuduz gibi hastalıkların bulaşma yolları, belirtileri, hastalığın seyri ve hastalıklardan korunma

¹⁰⁴Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39

¹⁰⁵Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39.

¹⁰⁶Altıntaş, Sağlık Müzesinin Yağlı Boya Tabloları, Tombak Dergisi, Sayı 18, s: 38.

¹⁰⁷Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39

yollarını gösteren tablolar yer almaktaymış. Cüzam hastalığı, veba tahribatı, bulaşma yolları ve veba aşısının hazırlanışı ile aşının yararlarını gösteren altı tablo sergilenmekteymiş. Ciğer-kemik-bez (gudde)-deri veremlerinin çeşitleri, sıracı-bel kemiği veremi sonucunda gelişen kamburlukları, karaciğer-gırtlak-dalak-iç yağı veremlerini gösteren renkli rölyeflerde bulunmaktaymış.¹⁰⁸

Hastalıklar dışında sağlıklı beslenmek amacıyla besin maddelerini gösteren gıdaların yer aldığı rölyefler ve kalori cetvelleri, alkolün zararları alkol cinnetleri tabloları ve kalp-karaciğer-böbrek-mide-beyin üzerinde alkol etkisiyle meydana gelen kırılmaları gösteren disseksiyon tabloları bulunmaktaymış. Bunların dışında yüksek ökçeli ayakkabıların topuk mafsallarında yarattığı değişimler, yeni doğan sağlığı ve kundaklama yöntemleri gibi konularda rölyefler yer almıştır.

Sihhi Müze'yi Ağustos 1919 başından 1922 Mart sonuna kadar geçen 32 ayda: 16.187 kadın, 4.129 öğrenci, 47.042 askeri, 77.422 sivil, 50.523 yabancı olmak üzere toplam 205.313 ziyaretçi kaydedilmiştir. Ortalama olarak ayda 6.416, günde 214 kişi ziyaret etmiştir. Dr. Ali Muhlis, uygulamalı bir dersane olarak gördüğü Sihhi Müze'nin bütçesine zam yapılarak, hazırlanacak olan seyyar vitrinleri Eminönü, Galata Köprüsü, Galata, Beyazıt, Fatih, Üsküdar, Kadıköy ve Beşiktaş gibi insanların çok gelip geçtiği yerlerde sergilenmesini önermişlerdir.¹⁰⁹

İstanbul işgal edildiğinde birçok resmi kurum yanında Sihhi Müze'de boşaltılmış, tablolar ve modeller depoya kaldırılmıştır. Müze bir süre sonra yeniden düzenlenip açılmıştır. 1926 yılında müze kadrosunu müdür (tabip), müdür muavin (tabip), mulâjcı, mulâj muavini ve hademeler olmak üzere toplam 10 kişiden oluşmaktaydı. 1926 yılında ziyaretçi sayısı 101.427'ye ulaşmıştır.¹¹⁰

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasından sonraki ilk yasama yılında hukuki düzenlemelerin en başında, Sağlık Bakanlığı'nı kuran 3 No.lu Kanun gelmektedir. Aynı dönemde 1922'de İstanbul'da, "Kimyahane", "Bakteriyolojihane", "Kuduz Tedavi Müessesesi" ve "Sihhi Müze"den meydana gelen yapıya "Hıfzıssıhha Müessesesi" adı

¹⁰⁸Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s:39.

¹⁰⁹Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39.

¹¹⁰ www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/.../tbmm06026070.pdf (28.01.2012).

verilmiştir.¹¹¹ Halkın sağlık konularında bilgilendirilmesini birincil sorun olarak gören Türkiye Cumhuriyeti Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiyye Vekâleti, Sıhhi Müze Müdürlüğü'nden kitap yayınlanmasını istemişlerdir. Bunun nedenle Dr. Hikmet Hamdi Bey, tarafından 1926 yılında halkın sağlık konularında bilgilendirilmesi amacıyla Osmanlıca olarak “Sıhhi Müze Atlası” yazılmıştır. Hastalıkları ve hastalıkların vücut üzerindeki etkilerinin gösterildiği tablo ve mülajların fotoğrafları ile bunların açıklamalı sağlık bilgilerinin yer aldığı Sıhhi Müze Atlası bin adet basılarak dağıtılmıştır. Dönemin Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekili Dr. Refik Bey tarafından bu yayının önemi şu şekilde ifade edilmiştir;

“Bu suretle halk bu gibi hastalıklardan sakınmasını bilecek; bu hastalıkların yaptığı tahribatı ve feci neticeleri görerek hayat ve sıhhati için büyük istifadeler temin edecektir.....Haluhazırda bu tarzda müzelerin her yerde açılması mümkün olmadığından önemli sıhhi müzelerimizde teşhir edilen tablolar vesaireyi renkli olarak tab ettirerek bir albüm halinde neşir etmeyi, gayenin istihsalına kadar pek faydalı gördüm.”¹¹²

Harf Devriminden sonra müze koleksiyonlarında yer alan yazılar Türkçe olarak yeniden yazılmıştır. Bu nedenle 1931 yılında ”Sıhhi Müze Atlası” yeniden basılmıştır. Sıhhi Müze Atlası'nda yer alan yağlı boya ve suluboya tabloların kaynakları olarak İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa Hıfzıssıhha Müzeleri'nin gösterilmektedir.¹¹³ Dr. Hikmet Hamdi'nin ölümü üzerine bu göreve Ressam Dr. Ziya Hüznü getirilmiştir (Bkz, resim:65. 1936'da vefat edince müze müdürlüğüne Dr. Nuri Aktansel, müdür muavinliğine de Dr. Osman Dündar tayin edilmiştir.

¹¹¹ www.balikesir.saglik.gov.tr/bulasici/usp0813.doc. (20.01.2012).

¹¹² Güler Uygun, İbrahim Topçu, Gülsüm Önal, Cihan Çolak, Necla Kınık, İstanbul Sağlık Müzesi Kütüphanesi ve Yeniden Kuruluş Çalışmaları, Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sağlık, Bildiri Kitabı, ed. AD Erdemir ve ark. İstanbul, Nobel Yay 2010,s: 889-896.

¹¹³ İbrahim Topçu, Mahmut Tokaç , Cumhuriyetin İlk Yıllarına Ait Bir Halk Sağlığı Sorunu: “Yüksek Ökçeler”2011, s: 28-32. <http://lokmanhekim.mersin.edu.tr> (18.06.2012).

Resim 67: Dr. Ziya Hüznü, Sağlık Müzesi Kütüphane Koleksiyonu.
R: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/muzegaleri/index.html> (11.10.2011).

Sağlık Vekaleti, 1958 yılında “Seyyar Sağlık Müzesi” fikrini hayata geçirmiştir. Ankara, İzmir, Bursa, Giresun, Kars, Konya ve Gaziantep’te bulunan sağlık müzelerinin desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Sağlık Müzesi, Türkiye’nin ana sağlık müzesi haline gelmiştir. Seyyar müzeler yanında Ankara, İzmir, Gaziantep ve Erzurum sağlık müzeleri gibi pek çok ilde yer alan diğer küçük sağlık müzelerini de sergileme ve eğitim materyalleri yönünden desteklemiştir¹¹⁴. Ayrıca Verem Savaş Dernekleri’nin, ulusal ve uluslar arası kongrelerdeki tıbbi demonstrasyonları, sergileri, Ana ve Çocuk Sağlığı ve Verem Savaş Seyyar Sergileri’ni hazırlamışlardır. Bu sergilerde kullanılan mulajlar, resimler, broşürler ve filmler halka hitap eden bir eğitim aracı haline gelmiştir.¹¹⁵

Milliyet gazetesinin 1969 tarihli Sağlık Müzesi’ne dair “Dünya Sağlık Günü dolayısıyla, 7-8 Nisan tarihleri arasında yurdumuzda “Türkiyede uyuşturucu maddelerle savaş” konusu ele alınacaktır adlı haberi müze etkinliklerinin basın tarafından da takip edildiğini göstermektedir. Bu konuyla ilgili olarak Sağlık Müzesi’nde, uyuşturucu maddelerin zararlarını anlatan esrar içen bir Hippy ile arkada cezaevini gösteren tablo hazırlanmıştır. Ayrıca orta öğretim öğrencilerine de konferans verileceği haberleri yer almaktadır. 1875 yılında konak olarak yapılan müze binası 1939’da büyük bir tamir görmüş, bina iç ve dış yapısında değişiklikler yapılmıştır. Giriş katındaki dükkanlar binanın hizmetine verilerek bahçesinde sinema salonu olarak kullanılmak üzere binaya ek yapı ilave edilmiştir. 250 kişilik sinema salonu olarak kullanılan ek yapı, halka ve öğrencilere hastalıklar ve

¹¹⁴Milliyet Gazete Arşivi, “Seyyar Sağlık Müzesi Kuruluyor”, 15.08.1958, [http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime="SEYYARSA%c4%9eLIKMUZESI"kuruluyor&isAdv=false](http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=) (20.01.2012).

¹¹⁵Nuran Yıldırım, İstanbul’un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39.

korunma yolları hakkında öğretici filmler gösterilmiştir. Müzedeki bir diğer yenilik ise Anatomi Salonunun açılması olmuştur. Bu bölümde eğitim amaçlı, elektrikle işleyen, hareketli anatomik ve fizyolojik modeller yer almıştır.¹¹⁶

Resim 68: Esrar içen Hippi, Milliyet Gazetesi, 05.04.1969.

R:[http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime="SEYYARSA%c4%9eLIKMÜZESİ"kuruluyor&isAdv=false](http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=)

II. Dünya Savaşı ve ülkenin savaşa girme ihtimaline karşı halka, zehirli gazlardan ve kimyasal silahlardan korunma yolları öğretilmeye başlanmıştır. Sinema salonunda filmlerle eğitim çalışmaları yapılmıştır.

Halka ve öğrencilere parasız olarak sunulan hizmetlerden 1940 yılı itibariyle ayda ortalama 9000 kişi faydalanmıştır. 1960'lı yıllara kadar İstanbul'da her ilkokulun defalarca ziyaret ettiği, halkın çok iyi tanıdığı Sağlık Müzesi işlevini yavaş yavaş kaybetmeye başlamıştır. Müze Binası, 1988-89 yılları arasında onarıma girmiş, ardından Sağlık Grup Başkanlığı ve Kuduz Merkezi'ne dönüştürülerek eldeki tüm koleksiyon dağıtılmıştır.¹¹⁷

1995 yılına gelindiğinde dönemin İl Sağlık Müdürü Dr. Hürriyet Yılmaz Doç. Dr. Ayten Altıntaş ile Dr. Nuran Yıldırım'ı Sağlık Müzesi hakkında araştırma yapmak üzere davet etmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda depo ve çatı katlarında, bodrumlar da müzeye ait 50 yakın yıpranmış, delinmiş yağlı boya tablolar bulunmuştur. Bu tablolardan 23'ü Roche,

¹¹⁶Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39.

¹¹⁷Nuran Yıldırım, İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10, 2010, s: 39.

Ciba ve Sandoz ilaç firmalarının sponsorluğunda, İstanbul Resim Heykel Müzesi'nden Prof. Kemal İskender, ressam Mehmet Çelikel ve arkadaşları tarafından onarılarak, 14 Mart 1995 tarihinde İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü binasında 15 gün süreyle sergilenmiştir. Aynı sergi Roche Müstahzarları Sergi Salonunda ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Ana Bilim Dalı Sergi Salonunda gerçekleştirilmiştir. 26 adet yağlı boya tablo halen Müdürlük binasında sergilenmeye devam etmektedir.¹¹⁸

1.3. İstanbul Sağlık Müzesi'nin Yeniden Kuruluş Süreci

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Müzesi'nin amaç ve hedeflerini şöyle belirtmiştir. Sağlık konusunda etkin, sürdürülebilir, öncü bir kültür kurumu olarak, toplumda sağlıklı yaşama bilincinin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak, bireylerin sağlığının değerini bilme ve yönetme becerilerinin gelişmesini desteklemek, disiplinlerarası işbirliği içinde tıp ve toplum arasındaki iletişimi güçlendirerek sağlık alanındaki kültürel mirası koruma bilincini geliştirmek, İl Sağlık Müdürlüğü'nün kurum içi ve kurum dışı iletişimini güçlendirerek kurumsal kimliğine katkıda bulunmak olarak belirlenmiştir.¹¹⁹

İstanbul Sağlık Müzesi erişilebilir sergileme alanları, kütüphane, çok amaçlı salon, hizmet alanları ve çağdaş müzecilik yaklaşımı ile toplum-bilim-kültür ve sanat alanında birleştirici bir platform olarak planlanmıştır. Toplumunu oluşturan bireyler ve sağlık konusuyla ilgilenenler için bir buluşma noktası, sağlıkla ilgili her alanda ortak bilimsel ve kültürel üretim merkezi olmayı hedeflemiştir.

İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, Sultanahmet'in merkezinde bakımsız ve metruk görünen binasını kültür ve sanat merkezine dönüştürmesi, topluma yeni bir yaşam alanı oluşturmak ve kurum kültürünü geleceğe taşıma çabalarının bir işareti olarak görülmektedir. Coğrafi konumu itibariyle İstanbul'un kalbi olarak tabir edilen tarihi yarımada da bulunan yapı, tramvay, tren, otobüs gibi toplu taşıma ağlarına yakın, çevresinde oto parkların olduğu bir bölgede bulunmaktadır.

İstanbul Sağlık Müzesi, planlama sürecinde günümüz müze yönetim ve pazarlama stratejileri gereği erişilebilirliği öncelikli hedeflemiştir. Müze binasının engelsiz müzecilik yaklaşımı ile düzenlenmesine, obje odaklı müzecilik yaklaşımlarından uzaklaşarak, insan

¹¹⁸Altıntaş, Sağlık Müzesinin Yağlı Boya Tabloları, Tombak Dergisi, Sayı 18, s: 38.

¹¹⁹http://www.istanbulsaglikmuzesi.blogspot.com/2010_03_01_archive.html (15.06.2012).

odaklı, engelsiz yaşam standartlarını sergileme tasarımlarına uyarlanmasına çalışılmaktadır. Tüm topluma ulaşan yaygın eğitim merkezi olma hedefiyle; tekerlekli sandalye kullanan, kör, görme, işitme engelli, zihinsel ve öğrenme engelli bireylerin yanı sıra bebekli anneler, yaşlılar başta olmak üzere tüm bireyleri kapsayan etkinlik programlarına yer vererek farklı bir müze deneyiminin yaşanmasına hizmet etmeyi amaçlamışlardır.¹²⁰

1.4. İstanbul Sağlık Müzesi Restorasyon Süreci

Tarihi miras niteliğindeki yapılara müze işlevi verilirken, değerlendirmeler de belli ölçütler uygulanmaktadır. Mevcut bir yapının, özgün tasarımından farklı bir işleve tahsisi, o işlev için gerekli yeni bir yapı oluşturma sürecini başlatmaktadır. Madran'a göre bu süreçte “malzeme” mevcuttur ve tasarımcının bu malzemeyi dilediği gibi kullanma hakkı yoktur. Bu nedenle, yapının seçim sürecinden, uygulamanın tamamlanmasına ve hatta sonrasında gerekli bakım ve işletme mekanizmasının oluşturulmasına kadar olan sürecin doğru tanımlanması bu süreci gerçekleştirecek yönetim mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir.¹²¹

Anıtlar Envanteri
Aramanız sonucu bulunan fiş aşağıda gösterilmektedir. Tekrar arama yapmak için tıklayın. →

← Önceki Fiş | Sonraki Fiş →

Kenstel Mimari Anıt Fişi Envanter Detayı

Sayfa İçi Kısayol Menü

- ▼ Kimlik
- ▼ Fiziksel Özellikler
- ▼ Diğer Özellikler
- ▼ Kullanım Durumu
- ▼ Resmî Kayıtlar
- ▼ Lokasyon

Kimlik	
Env. No:	EM1099
Adı:	SALİH EFENDİ KONAĞI
Diğer Adları:	SAĞLIK MÜZESİ
Türü:	-Konağ/Kışık
Kültür Dönemi:	Osmanlı
Fiziksel Özellikler	
Yakın Tarihlî Onarım:	Evet
	-Yığıma
	-Tuğla
Taşıyıcı Sistem:	-Taş
	-Betonarme
Örtü Türü:	Eğimli
	-Kırma
Örtü Malzemesi:	Kiremit
	-Alaturka
Cepheye İlişkin	Sıra
Yeri	
Lokasyon	
İl:	İSTANBUL
İlçe:	FATİH
Adres:	DİVANYOLU CADDESİ NO 46
Enlem:	41.00825

Resim 69: Salih Efendi Konağının Sağlık Müzesi Olarak Kullanıldığını Gösteren Kayıt.

R: http://www.istanbulkulturenvanteri.gov.tr/kentsel-anit/detay/envanter_id/60365 (12.03.2012).

¹²⁰ http://www.istanbulsağlık.gov.tr/w/smuzesi/belge/engelsiz_muze_rehberi.pdf, (12.01.2012).

¹²¹ Burçak Madran, Tarihi Miras Niteliğindeki Yapılara Müze İşlevinin Verilmesinde Kullanılacak Değerlendirme Ölçütleri, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, ed. Tomur Atagök, Y.T.Ü. Yayını, 1999, s: 95.

Müze Binası 2011 yılına kadar İl Sağlık Müdürlüğü ek hizmet binası olarak kullanılmıştır. Danışma Kurulu rehberliğinde 2007 yılından itibaren müzenin mekân planlamaları, elektrik tesisatları gibi mekanik çözümlenmeleri İstanbul Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü ile ortak çalışmalar sonucunda tamamlanmıştır. Restorasyon çalışmalarına Anıtlar Kurulu izni ile İstanbul İl Özel İdaresi denetiminde Ekim 2011’de başlanmıştır.¹²²

Restorasyon çalışmaları kapsamında zaman ve dış etkenler nedeniyle yıpranmış olan yapı, yeni bir sürece girmiştir. Geçmişte yapılan yanlış yenileme çalışmaları binaya yapıldığı dönemin mimari özelliklerini kaybettirmiştir. İstanbul Kültür envanterine EMI099 numara ile kayıtlı bulunan Osmanlı son dönem konaklarına örnek gösterilen bu tarihi miras korunarak, bina yenileme planlamaları sırasında özgün mimari yapısına zarar vermeden, ICOM ve ulaşılabilir yapı standartları doğrultusunda modern müzecilik çalışmalarının yapılacağı mekâna dönüştürüleceği belirtilmişlerdir. Restorasyon, yapının ve müzenin ihtiyaçları doğrultusunda yürütülmektedir. 2 milyon 230 bin TL harcanarak yapılması amaçlanan yenileme çalışmalarının Ekim 2012’de tamamlanması planlanmıştır.¹²³

Resim 70: İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü Ek Hizmet Binası, İstanbul, 2009.
R: http://www.ioi.gov.tr/s_icerik.php?cP=Ayrinti&hID=4007 (15.06.2012)

¹²²<http://www.haberturk.com/saglik/haber/710813-saglik-muzesine-hayat-geliyor> (29.01.2012).

¹²³http://www.ioi.gov.tr/s_icerik.php?cP=Ayrinti&hID=4007 (14.04.2012).

Resim 71: İstanbul Sağlık Müzesi Restorasyonu, İstanbul, 2012.
R:http://www.ioi.gov.tr/s_icerik.php?cP=Ayrinti&hID=4007 (15.06.2012)

Resim 72: İstanbul Sağlık Müzesi Restorasyon Projesi 3D Görseli
R: http://www.ioi.gov.tr/s_icerik.php?cP=Ayrinti&hID=4007 (15.06.2012).

İstanbul Sağlık Müzesi, kurumsallaşma sürecini 2001 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 24. ve 26. maddeleri gereğince hazırlanan 22.01.1984 tarih ve 18289 sayılı resmi gazete de yayınlanan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmeliği'nde Özel Müze Kurma Hakkı'na özel müze başvurusunu gerçekleştirme çalışmalarına devam etmektedir.¹²⁴ Başvuru, yönetmeliğin 5. maddesinde belirtilen esaslar doğrultusunda yapılmaktadır. Bu

¹²⁴<http://teftis.kultur-turizm.gov.tr/belge/1-41690/muzecilik-klavuzu.html>MEVZUAT Bakanlık Mevzuatı-Kültür Varlıkları Ve Müzeler Genel Müdürlüğü İle İlgili Mevzuat-Müzecilik Klavuzu (11.2.2012).

maddeye göre müze olarak kullanılacak binanın 1/100 ölçekli planı, binanın adresi ile tapu kaydı veya intifa, irtifak hakkı veya kira sözleşmesi gibi haklarla en az on yıl kullanma iznini gösteren belge örneği yanında; mevcut kültür ve tabiat varlıklarının sıra numarası, adı, cinsi ve ölçülerini belirtir bir listesi ve tüzel kişilerin yetkili organlarından alınmış karar veya onay belgesinin olması gerekmektedir.

Müze mekanı olarak kullanılacak bina için kriterler 6. madde de belirtilmiştir. Buna göre, mekânın müstakil bir yapı veya ayrı bir bölüm olması, mevcut kültür ve tabiat varlıklarının teşhirine, depolanmasına ve grup ziyaretlerine uygun olması, kültür ve tabiat varlıklarının sağlıklı bir şekilde korunmasına uygun olmasının yanı sıra gerektiğinde kültür ve tabiat varlıklarının bakımının yapılabileceği bir atölyenin bulunması, ziyaretçilerin müracaat, dinlenme yeri, tuvalet ve diğer zaruri ihtiyaçlarını karşılayabilecek tesislerin bulunması, yangına, sabotaja ve hırsızlığa karşı emniyet tedbirlerinin alınmış olması, gerekmektedir.¹²⁵

1.5. İstanbul Sağlık Müzesi İnsan Kaynakları Yönetimi

İstanbul Sağlık Müzesi, çağdaş müzecilik standartlarına göre hayata geçirebilmek için müzenin hedefleri doğrultusunda alanındaki uzmanlardan alınacak desteğe ve işbirliğine ihtiyaç duyulmuş ve bu nedenle bir danışma kurulu oluşturulmuştur.

Danışma kurulu'nda yer alan isimler;

Feyzullah ÖZCAN: İstanbul Vali Yardımcısı, Danışma Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Ali İhsan DOKUCU: İstanbul İl Sağlık Müdürü

Uz. Dr. İbrahim TOPÇU: İstanbul İl Sağlık Müdür Yardımcısı

Dr. Metin TUNÇ: İstanbul İl Sağlık Müdür Yardımcısı

Uz. Dr. F. Gülsüm ÖNAL: Sağlık Müzesi Proje Koordinatörü

Prof. Dr. Hüsrev HATEMİ: Endokrinolog, Tıp Tarihçisi

Prof. Dr. Nil SARI: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji ve Tıp Tarihi ABD Başkanı

Prof. Dr. Ayten ALTINTAŞ: Cerrahpaşa Tıp Fak. Deontoloji ve Tıp Tarihi ABD Öğretim Üyesi

Doç. Dr.Can BİNAN: YTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Böl. Yenileme ve Koruma Bilim Dalı Üyesi

Yrd. Doç. Gülsün TANYELİ: İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon ABD Üyesi

¹²⁵<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/belge/1-41690/muzecilik-klavuzu.html>MEVZUAT Bakanlık Mevzuatı-Kültür Varlıkları Ve Müzeler Genel Müdürlüğü İle İlgili Mevzuat-Müzecilik Klavuzu (11.2.2012)

Murat TUNCAY: İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Etüd ve Projeler Daire Başkanı
Cem ERİŞ: İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Tarihi Çevre Koruma Müdürü
Dr. Fuat KANTARCI: İl Özel İdaresi Sağlık İşleri Daire Başkanı
Dr. Nevra ERTÜRK: YTÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzecilik Yüksek Lisans Programı
Yrd. Doç. Dr. Kadriye TEZCAN AKAHMET: YTÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Müzecilik
Yüksek Lisans Prog.
Ar. Gör. Hanzade URALMAN: YTÜ Sanat ve Tasarım Fakültesi Yüksek Lisans Prog.
Burçak MADRAN: Endüstri Ürünleri Tasarımcısı/ Müze Bilimci
Mehmet Fevzi UĞURYOL: Konservatör/ Restaratör/ Müze Bilimci

Müzenin vizyon ve misyonundan hareketle, alanında uzman kişilerden oluşan müze çalışma ekibinde lisans eğitimini sanat tarihi, arkeoloji, sanat yönetimi ve plastik sanatlar alanında yapmış; uzmanlığını da müzecilik, eğitim bilimleri, sanat yönetimi ile bilgisayar ortamında sanat ve tasarım alanlarında gerçekleştiren personelden oluşturmuştur.

İstanbul Sağlık Müzesi bağlı bulunduğu kurum bünyesinde bulunan Ar-Ge (Araştırma ve Geliştirme), Basın Bürosu, Strateji Geliştirme, Personel Şubesi, İnşaat ve Emlak İşleri ile İlgili Şube, İhale ve Satınalma İşleri ile İlgili Şube, Eğitim Şubesi, Hukuk ve Mevzuat İşleri İle İlgili Şube Müdürlüğü ve Bilgi İşlem Şube Müdürlüğü gibi pek çok birimle işbirliği geliştirmektedir.

1.6. İstanbul Sağlık Müzesi Koleksiyon Yönetimi

Günümüzde müze, vakıf ve galeri gibi özel koleksiyonlara sahip kurum ve kuruluşlar sahip oldukları koleksiyonları, Kültür Bakanlığı'nın koyduğu yasalar çerçevesinde yönetmek durumundadır” İstanbul Sağlık Müzesi, özel müzeler statüsünde yer aldığından Kültür Bakanlığı denetimindedir.¹²⁶

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 22.01.1984 tarih ve 18289 sayılı resmi gazetede yayımlanan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmeliği'nin 10. maddesinde “Özel müzeler, koleksiyonlarındaki her türlü taşınır kültür ve tabiat varlığını, Bakanlıktan onay almak ve koleksiyonun bütünlüğünü korumak şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilir. Satın almada öncelik Bakanlığa bağlı müzelere ait olup satış ve değiştirme

¹²⁶Zeynep Rona, Müzelerde Koleksiyon Oluşturma ve Geliştirme, ed.Kadriye Tezcan Akmehmet, Y.T.Ü. İstanbul, 2007, s:15.

işleminde on beş gün önce, denetim açısından bağlı bulunduğu müze müdürlüğüne konuyla ilgili kültür ve tabiat varlıkları hakkında satış veya devir sözleşmesi örneği gönderilerek haber verilmektedir.¹²⁷

Zeynep Rona, koleksiyon oluşturulurken yapılması gereken ilk işin bir koleksiyon yönetimi politikası oluşturulmasını çünkü gerek resmi gerekse özel müzelerde tescil edilen yapıtların elden çıkarılmasının zor olduğunu ve bu bağlamda bu tür kurumların edinecekleri yapıtları, bir toplama politikası çerçevesinde değerlendirmeleri gerektiğini, bu nedenle aşağıda verilen sıralamaya uyulmasını belirtmektedir.¹²⁸

İstanbul Sağlık Müzesi, amacı ve hedefleri doğrultusunda koleksiyonun içeriği, satın alma, şartlı ya da şartsız bağış vb yollarla koleksiyona yapıt dahil etme yöntemleri, yapıt ödünç alma ve ödünç verme koşulları, yapıtların bakımı, koruma ve sigorta koşullarının belirlendiği koleksiyon ve arşiv politikası geliştirmektedir.

Koleksiyon yönetiminin en önemli bileşenlerinden biri yapıt toplama politikasıdır. Oluşturulan koleksiyonunun ne amaçla kullanılacağı, nasıl sergileneceği, hedef kitlesinin kimler olacağı ve hangi bağlamda sunulacağı bilgisi bu konuda etkili bir ölçüt olmasından hareketle; İstanbul Sağlık Müzesi, danışma kurulu rehberliğinde sağlık bilgisine ve tıp bilimine ait belge ve nesnelere toplanması, kayıt altına alınması, koruması ve araştırmacıların hizmetine sunulmasını, tıp tarihine ait nesnelere yanında sağlık bilgisinin verildiği çağdaş sanat eserlerinden ileri teknolojinin kullanıldığı interaktif sergileme nesnelere de yer verilmesi hedeflemektedir.

Sergilemelerde koleksiyonun sayısal çokluğundan ziyade az ve tutarlı olması, koleksiyonun zenginliği ile değil, o koleksiyondan kaç tane serginin çıkarılabileceğiyle orantılı olmaktadır. Bu nedenle Rona, yalnızca daimi sergiler de değil, kalıcı koleksiyon sergilerinin de bir kavram ve bir bağlam çerçevesinde olması gerektiğini belirtmiştir.

İstanbul Sağlık Müzesi, ulusal ve uluslararası platformlarda bilim, kültür ve sanat forumu oluşturarak; Eski Sağlık Müzesi koleksiyonlarından kalan nesnelere, resim ve mulâj atölyelerinde üretilen yağlıboya tablolar, hastalık bilgisini veren mulajlar, eğitim

¹²⁷<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/belge/1-41690/muzecilik-klavuzu.html>MEVZUAT Bakanlık Mevzuatı-Kültür Varlıkları Ve Müzeler Genel Müdürlüğü İle İlgili Mevzuat-Müzecilik Klavuzu (11.2.2012).

¹²⁸Zeynep Rona, Müzelerde Koleksiyon Oluşturma ve Geliştirme, ed.Kadriye Tezcan Akmehtem, Y.T.Ü. İstanbul, 2007, s: 15.

simülasyon modelleri ve film arşiviyle sanat tarihi, tıp tarihi, sinema tarihi ile ilgili bilimsel, kültürel ve sanatsal alanlarda çekim merkezi olmayı hedeflemişlerdir.

Resim 73: Heybeliada Sanatoryumuna Ait Laboratuvar Dolapları ve Kütüphane Masası (1946-1967)
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (18.09.2011).

İstanbul Sağlık Müzesi koleksiyonuna bağışta bulunan sağlık kurumlarından bazıları şunlardır,¹²⁹

- Beyoğlu Semt Polikliniği
- Deri ve Zührevi Hastalıkları Hastanesi
- Eminönü Sağlık Grup Başkanlığı
- Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Eyüp Devlet Hastanesi
- Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Haydarpaşa Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Lepra Deri ve Zührevi Hastalıklar Hastanesi
- Levent Dispanseri
- Prof. Dr. N. Reşat Belger Göz Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Sarıyer İsmail Akgün Devlet Hastanesi

¹²⁹http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/muze_dostu.asp (24.06.2012).

- Sarıyer Kilyos Sağlık Ocağı
- Şişli Devlet Hastanesi
- Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları ve Göğüs Cerrahisi Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesi
- Validebağ Devlet Hastanesi
- Yakacık Doğumevi ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi
- Yedikule Göğüs Hastalıkları Hastanesi
- 70.Yıl Fizik ve Tedavi Hastalıkları Hastanesi
- Zeynep Kamil Kadın ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi

İstanbul Sağlık Müzesi koleksiyonuna kişisel olarak bağışta bulunanların isimleri şunlardır;¹³⁰

- Dr. Adnan Avcı
- Claudia Ergene
- Lütfiye Güzin & Kaniye Suzan Karamanoğlu
- Mihran& Takuhi Anaçay
- M. Zeki Doğan
- Dr. Sinan Günay

İstanbul Sağlık Müzesi, Eski Sağlık Müzesi'ne ait 25 yağlı boya tablo, 4 alçı model, 5 mulâj, 1 insan iskeleti, bir diş temizliği eğitim modeli, 3 cam kavanoz, 214 kitap, çeşitli sağlık eğitimi filmi ve fotoğraflar bulunmaktadır. Koleksiyonu geliştirme çalışmaları çerçevesinde ilk olarak Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı kurumlar ziyaret edilerek korunması gerekli olan yayınlar, tıbbi aletler, mobilyalar, fotoğraflar, belgeler kayıt altına alınarak envanter çalışması yapılmaktadır.

Alçı modeller, büstler, yağlıboya tablolar, insan iskeleti, laboratuvar, eczacılık, cerrahi, teşhis ve ölçü aletleri, tarihsel değeri olan mobilyalar, sağlık kurumlarında günlük yaşam için kullanılan eşyalar, çeşitli sağlık kurumlarının tarihsel sürecini gösteren fotoğraflar yanında eğitim filmleri ve sinemacılıkta kullanılan cihazlar bulunmaktadır. Türk Müzeciliğinin ilk eğitim nesnelere birisi olan “diş temizliğini modeli” de müzenin önemli nesnelere biridir.

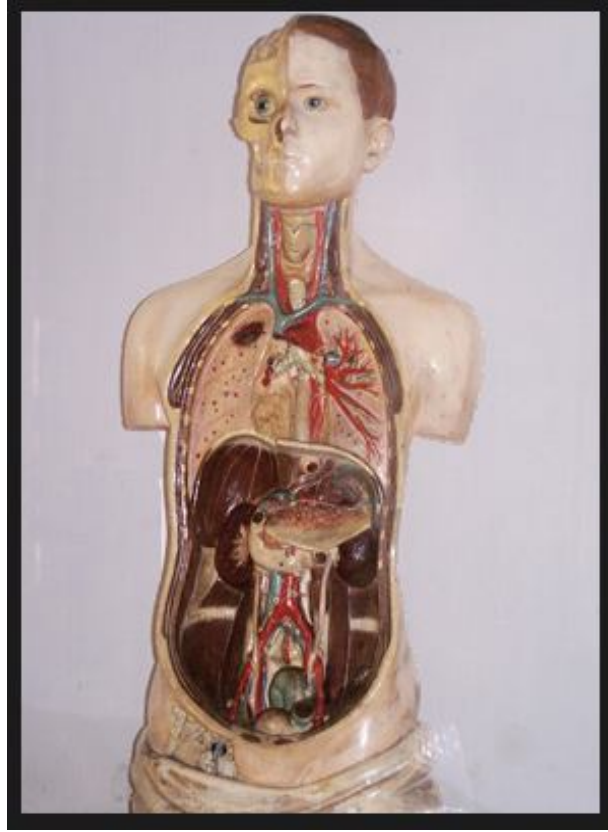
¹³⁰http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/muze_dostu.asp (24.06.2012).

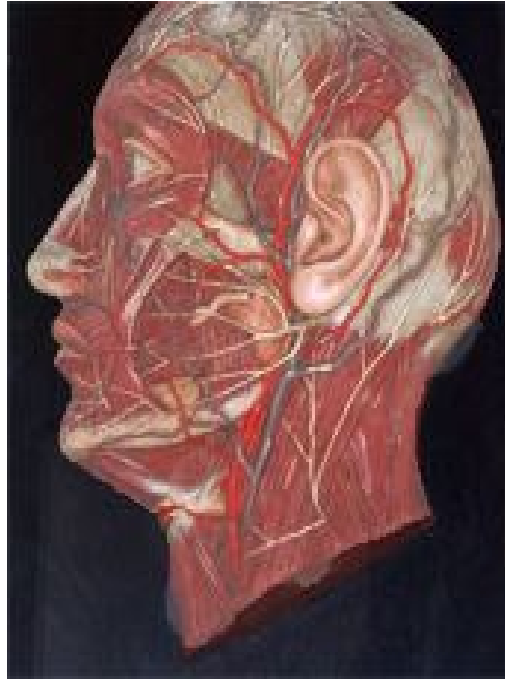
Resim 74: Film Makarası, Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Resim 75: Mihran Anaçay'a Ait Etüv, 1940, Takuhi Anaçay Bağışı,
İstanbul Sağlık Müzesi. 2011.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Resim 76: Dresden'den gelen Anatomik Model, Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Resim 77: AH-M Dresden'den Gelen Anatomik Baş Modeli, İstanbul Sağlık Müzesi,
Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Resim 78: Laboratuvar Malzemeleri, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda eski kütüphaneye ait olduğu belirlenen dört adet kütüphane kayıt defterleri elde edilmiş ve Sağlık Müzesi'nin yitirilen kütüphane kaynaklarını tıbbın her dalı ile ilgili kitaplardan, halk sağlığı ve sağlığın geliştirilmesi ile ilgili yayınlardan, kanunlardan, eğitici sağlık bilgileri içeren broşürlerden, kitapçık ve süreli yayınlardan oluştuğu belirlenmiştir. 1949 yılına ait kütüphane defterlerinde kaynak içeriği ile ilgili başlıklar şu şekilde kayıtlıdır: Tıbbi eserler, muhtelif sıhhi mecmualar, kanunlar, düsturlar, bütçe, nizamname talimatlar, muhtelif eserler, salname, istatistik, nüfus sayımları ve yabancı dilde yazılmış muhtelif eserlerden oluşmaktadır.¹³¹

¹³¹Güler Uygun, Güler Uygun, İbrahim.Topçu, Gülsüm Önal, Cihan Çolak, Necla Kımık, İstanbul Sağlık Müzesi Kütüphanesi ve Yeniden Kuruluş Çalışmaları, Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sağlık, Bildiri Kitabı, ed. AD Erdemir ve ark. İstanbul, Nobel Yay 2010, s: 896.

Resim 79: Tansiyon Aleti, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

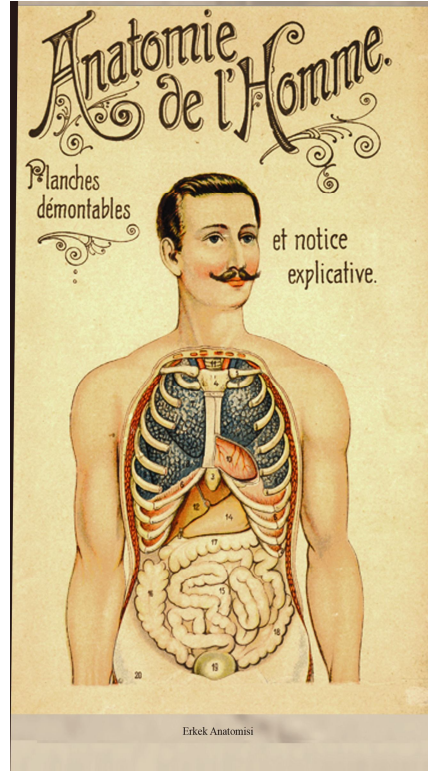
Resim 80: 1926 tarihinde Yayınlanan Sağlık Müzesi Atlası'ndan
“ Koleraya Yakalanmış Ailenin Evinden Görünüm”, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Resim 81: Şerfe Özcengiz'e Ait İstanbul Darülfünunu Tıp Medresesi Ebe Şahadetnamesi 1926, Güzin Karamanoğlu Bağışı. İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Resim 82: Dış Eğitim Modeli, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Resim 83: Sağlık Müzesi Anatomi Atlası'ndan Ayrıntı, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.08.2011).

Koleksiyon yönetiminin korumacılık, sergileme görevlerinin yanı sıra bir başka görevi de koleksiyonu kayıt altına almaktır. Koleksiyon yönetimi kişilerle değil, kurumlarla özdeşleştirilmelidir, yani kimsenin belleğine güvenmeden her şeyi kayıt altına almak, böylece kurumsallaşmayı sağlamak gerekmektedir. İki deftere kaydedilen müze envanter bilgileri bakanlık temsilcisi tarafından onaylanır ve defterlerden biri bakanlığın arşivine kaldırılır.¹³²

Gerçekleştirilen envanter çalışması koleksiyon nesnesinin künyesi; bir giriş numarası, nesnenin adı, tarihi, malzemesi, boyutları yazılır, müzeye nereden geldiği, bağış mı yoksa satın alma yoluyla mı müzeye girdiği gibi hikayesi ve kaçta satın alındığı, hasarlı olup olmadığı gibi bilgiler yer almaktadır. Envanter bilgilerinden paylaşımına açılacak bölümler kart sistemiyle ya da bilgisayar ortamında çoğaltmak ve kullanıma açık olmaktadır.

Nesnelerin envanter kartı yanında bir de dolaşım kartı olması gerekmektedir. Bu kartlar sayesinde her yapıtın geçirdiği onarımları, katıldığı sergileri izlemek mümkün olmaktadır. Envanter onarım ve dolaşım kartı bir yapıtın tarihçesidir. Yani üçü birlikte nesnenin kimlik

¹³²Zeynep Rona, Müzelerde Koleksiyon Oluşturma ve Geliştirme, ed.Kadriye Tezcan Akmehtmet, Y.T.Ü. İstanbul, 2007, s: 17.

kartıdır.¹³³ İstanbul Sağlık Müzesi, kütüphane koleksiyonundaki materyallere yönelik uyguladığı teknik işlemler arasında; materyallerin fiziksel ortamda düzenlenmesi, uygun bir sistemde tasniflerinin yapılması, elektronik ortamda kaydedilmesi ve kullanıcıların erişimine sunulması gibi işlemler yer almaktadır.

Geleneksel kütüphane hizmetlerini teknolojik gelişmelerle destekleyerek kullanıcıların bilgiye erişimini kısaltmak amacıyla koleksiyon bilgileri sistemli ve kolay erişilebilir şekilde düzenlenmiştir. Kütüphane otomasyon programına aktarılan kitapların bibliyografik künyeleri (yazar adı, kitap adı, konu başlığı) alanlara göre sorgulanabilecek şekilde düzenlenmiş, tek bir anahtar kelime yardımı ile kullanıcıların kayda alınmış tüm kaynaklara ulaşabilmeleri sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Kaynakların kayıtları Dewey Onlu Sınıflama sistemine göre yapılmaktadır. Süreli yayınlar ise yayın adına göre alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Türkçe konu başlıkları listesi oluşturma çalışmaları devam etmektedir.¹³⁴

Kütüphanenin hedefleri arasında kullanılan program ve katalog veri tabanını müdürlüğe bağlı sağlık kurumlarının kütüphanelerinde de uygulamaya koyarak, Sağlık Müdürlüğü ve müdürlüğe bağlı kurumların kütüphanelerinin arasında bir bilgi ağı oluşturmak gelmektedir. Kütüphane kataloğuna internet üzerinden erişim sağlanarak kurum dışından da katalog taramasının yapılmasını hedeflemişlerdir.

İstanbul Sağlık Müzesi 2011 Faaliyet Raporu'nda geçici müze envanterine kayıtlı toplam 2218 adet kitap, 810 cilt süreli yayın ve 990 nesne, 25 yağlı boya tablo, 15 balmumu ve alçı mulâj, 3 anatomik insan modeli, 2 anatomik insan başı modeli, 307 arşiv belgesi, 580 fotoğraf, 1 insan iskeleti ve 2 büst bulunduğunu belirtilmiştir.

İstanbul Sağlık Müzesi, mevcut koleksiyonunu restorasyon sürecinde İstanbul Sağlık Müdürlüğü Bölge Depo'sunda muhafaza etmektedir. Depolarda, çelik konstrüksiyonlu raf sistemi uygulanmış, arşiv belgeleri, asitsiz kağıtlar kullanılarak harita dolaplarında muhafaza edilmiştir. Obje ve kitap kolilerine fotoğraflar ve envanter bilgilerinin yer aldığı etiketleme sistemi kullanılmıştır.

¹³³Zeynep Rona, Müzelerde Koleksiyon Oluşturma ve Geliştirme, ed.Kadriye Tezcan Akmehmet, Y.T.Ü. İstanbul, 2007, s:17.

¹³⁴Güler Uygun, İbrahim.Topçu, Gülsüm Önal, Cihan Çolak, Necla Kımık, İstanbul Sağlık Müzesi Kütüphanesi ve Yeniden Kuruluş Çalışmaları, Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sağlık, Bildiri Kitabı, ed. AD Erdemir ve ark. İstanbul, Nobel Yay 2010, s: 896.

Resim 84: Sağlık Müzesi İnsan İskeleti,
İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fak. Anatomi A.B.D. 2012
R: Necla KINIK.

Koleksiyon nesnelere, yağlı boya tablolar, arşiv belgeleri ve kitapların depolarda çevresel yıpranmalara karşı korunması amacıyla ısı, ışık ve nem denetimlerinin belirlenen standartlar doğrultusunda yapılması gerekmektedir. Isının 18-20 derece civarında, bağıl nemin ise %50-55 civarında sürekli tutulmasıyla tam iklim denetimi sağlanmaktadır.¹³⁵

Üniversitelerle geliştirilen işbirliği çerçevesinde restorasyon ve konservasyon ihtiyacı olan obje, maket, iskelet, fotoğraf ve belgeler belirlenerek bakım ve onarım planlamaları yapılmıştır. İşbirliği geliştirilen kurumların başında Mimar Sinan Üniversitesi Sinema-TV Merkezi, Milli Saraylar Daire Başkanlığı Dolmabahçe Sarayı ve İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Anatomi Ana Bilim Dalı gelmektedir.

İstanbul Sağlık Müzesi, Türkiye'nin bilimsel, kültürel ve sanatsal etkinliklerinin sağlık şemsiyesi altında buluşacağı; kar amacı güdmeyen kültür kurumu olarak bireysel ve toplumsal sağlık bilincinin geliştirileceğinden hareketle; öğrencilerin, araştırmacıların ve

¹³⁵Tomur Atagök, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ. İstanbul, 1999, s.

ziyaretçilerin katılımlarıyla küllerinden yeniden doğmaktadır. Geçmişte olduğu gibi gelecekte de ülkenin halk sağlığı eğitiminde ve sağlık politikalarının geliştirilmesi sürecinde çağdaş müzecilik yürütülmeye çalışılmaktadır.

2. İSTANBUL SAĞLIK MÜZESİ'NİN YENİDEN KURULUŞ AŞAMASININ SANAT YÖNETİMİ AÇISINDAN ARAŞTIRILMASI

2.1. Sanat Yönetimi Açısından İstanbul Sağlık Müzesi'nin Kosept Tanımı Çalışmalarına Öneriler

Konsept tanımlama çalışmaları müze yönetiminin belirleyeceği yöntemler doğrultusunda geliştirilmektedir. Farklı disiplinleri içinde barındıran bir danışma kurulu ve/veya bu alanda çalışmaları bulunan küratörlerle işbirliği yapılması bu konuda başarılı sonuçların elde edilmesini sağlayacaktır.

Türk Dil Kurumu konsept kelimesinin karşılığını kavram olarak vermiştir. Kavramın karşılığı ise hem bir nesnenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, nosyon olarak hem de nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım olarak belirtmişlerdir.¹³⁶

Ivan Frolov, felsefe sözlüğünde; “Kavram Dil’e bağlı olarak bilme aşaması içinde, dünyayı, yansıtma biçimlerinden biri, nesne ve fenomenleri genelleştirmenin bir biçimi, yöntemi olarak belirtmiştir.¹³⁷

Burçak Madran, sergi konsept hazırlığının sergilemede kullanılacak nesnelerin, nesnelerin içinde yer alacağı mekanın tanımlanması gerektiğini belirtmektedir. Nasıl ki nesnelerin sadece iki, üç boyutlu, soyut, somut, dijital ya da mekanik gibi sınırlamalarının olmayacağı bilgisine sahipsek; mekanın da sadece dört yanı kapalı, çatısı olan bir alan olarak kavranmaması gerektiğini belirtmiştir.¹³⁸

¹³⁶<http://www.tdksozluk.com/index.php?qu=Kavram&ne=a&Submit=Ara>, (19.04.2012).

¹³⁷Ivan Frolov, Felsefe Sözlüğü, çev.Aziz Çalışlar, Cem Yayınevi, İstanbul, 1991, s: 123.

¹³⁸Burçak Madran, Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz, Tarih Vakfı, İstanbul, 2007, s: 11.

Prof. Dr. Tayfun Taner, mimari projelerinde konsept ve senaryo arasındaki ayrıma vurgu yaparak ikisinin aynı şey olmadığını; senaryonun bir tasarım programı olduğunu konseptin ise eldeki tasarım için benimsenen düşünceye veya felsefeye dendiği şeklinde açıklamıştır. Yaratıcı tasarımlar yapabilmeyen ön koşulu olarak da o alanda bu güne kadar nelerin yapıldığının iyi bilinmesini ancak bu şekilde kazanılan deneyimlerle senteze doğru gidileceğini belirtmiştir.¹³⁹

Müze konsept çalışmaları, ilk olarak müzenin kurulma amacı, sergilemenin kurgusu, sergilenen nesne seçimi ve sergileme tekniklerinin ele alınmasıyla başlamaktadır. Ziyaretçi odaklı müze konsepti, hedef kitleye verilmek istenen mesajların; ziyaretçi davranışları, faaliyetleri, algılamaları ve sosyal etkileşimleri doğrultusunda geliştirilmeli, ayrıca var olan koleksiyonun niteliğinin de bu konuda belirleyici olması gerekmektedir. İstanbul Sağlık Müzesi, kendini bir kültür kurumu olarak tanımlarken hedef kitlesini eğitim ve öğretim çağındaki çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler ve tüm toplum şeklinde konumlandırmıştır.

Müze konsept tasarım çalışmalarında Eski Sağlık Müzesi'nin tarihi ve tanıklıkları bu süreçte göz ardı edilmemesi gereken noktaların başında gelmektedir. Sağlık kavramının ele alınarak çok yönlü tartışılması gerekmektedir. Sağlık kültürünün geliştirilmesi ve bireysel sağlık bilincinin yükseltilmesi amacıyla insanın ne olduğuna, kim olduğuna dair soruların sorulması gerekmektedir. Sağlığın tarihsel süreci anlatılırken geleceğinin nasıl olacağına dair bilgileri tıp, biyoloji, felsefe, teoloji, psikoloji ve sosyoloji gibi pek çok farklı disiplinlerin vereceği cevapları içeren sanatsal tasarım ve düzenlemeler uygulanmalıdır.

Günümüzde sağlık konularında yazılı ve görsel pek çok medya bilgisinin yanı sıra internetin sağladığı sonsuz bilgi paylaşımının, müzenin sergi tasarımlarında kullanılması, geniş kitlelerin ilgisini çekerek heyecan yaratan etkiler elde edilmesini sağlayacaktır. Müze konsept çalışması yapılırken verilmek istenen mesajların iletiminde kullanılacak tüm elemanların doğru şekilde seçilebilmesi amacıyla; görsel anlamda mesaj verebilecek bilgi ve imaj malzemesine kolayca ulaşılabilecek bir tema seçilmelidir.¹⁴⁰ Sergileme konsept süreci, ilk planın ardından sergiye bir hikaye yazılması daha sonra kısa bir senaryo niteliğindeki sinopsis ve ardından uzunca bir metin oluşturulması şeklinde belirtilmiştir. Sergilemede panolar üzerinde grafik anlatım kullanımı düşünüldüğünde, panoların üzerine

¹³⁹www.mf.yasar.edu.tr. (20.10.2011)

¹⁴⁰Burçak Madran, Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz, Tarih Vakfı, İstanbul, 2007, s: 14.

gelecek metinlerin yazımının kısa, anlaşılır ve kolay okunabilir olmasının ayrıca kullanılan görsellerle metinlerin ilişkilendirilerek seçilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.¹⁴¹

Müzenin en önemli unsuru olan programının esnek olmalıdır. Emin Mahir Balcıoğlu, bu esnekliğin tıpkı Pompidou'da yapılmak istendiği gibi, müze boş bir kutu olmalıdır ki, her zaman yeni bir kavramla kurgulanabilsin. Bu esneklik sayesinde bilgi kaynağı olan müze kendini sürekli yenileyecek, ziyaretçi müzeye bir defa değil birkaç defa gelecektir.¹⁴²

2.2. İstanbul Sağlık Müzesi Sanat Yönetimi ve Küratörlük İlişkisinin İncelenmesi

Oxford sözlüğünde küratör kelimesi, Latince “curare, cura, curatus”tan gelmiş ve Türkçeye de korumak, bir şeyin bakımıyla ilgili olmak anlamına gelen İngilizce “curator” kelimesinden girmiştir. Küratör, bir müze, galeri, arşiv veya kütüphane koleksiyonlarında ve bu koleksiyonlara ilişkin kataloglamalardan ve bunların sunumundan sorumlu kişidir. Küratör, hangi objelerin satın alınması gerektiğine karar veren, bu objelerin kayıtlarının tutulmasını sağlayan, araştırma yapan ve araştırmalarını diğerleriyle paylaşan kişidir.¹⁴³

Lawrence Alloway küratörün görevlerini Büyük Küratoryal Karartma adlı makalesinde; “*Sergi uzmanı her hangi bir anda sergi için, sanat dünyası tarafından sunulan ortamdaki, sanat hakkındaki etkili bilgiyi ayıklar. Sanat üretim aktif üyesi olarak bilgiyi analiz ederek izleyiciye sunar.*” şeklinde açıklamıştır.¹⁴⁴

Amerikan Müze Derneği – Küratörler Komitesi'nin tanımına göre küratörün görevlerini şu şekilde açıklamaktadır,¹⁴⁵

- Kendi çalışma alanları dâhilindeki entelektüel gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmak ve bu gelişmelere katkıda bulunmak; çalışma alanıyla ilgili özgün araştırmalar yapmak ve çalışmalar yürütmek, nesne edinme ve elden çıkarma konusunda öneride bulunmak.

¹⁴¹Burçak Madran, Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz, İstanbul, Tarih Vakfı, 2007, s: 12.

¹⁴²Emin Mahir Balcıoğlu, Müzelerde Yeni Eğilimler, Antalya Kent Müzesi Projesi Yayını. s: 16-17.

¹⁴³Pınar Üner, Türk Sanat Tarihinde Alternatif Küratoryal Yaklaşımlar, Kültürel Bellek ve Estetik Yansımalar, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2011, s: 52.

¹⁴⁴Mutlu Erbay, Müzelerde Sergileme Ve Sunum Tekniklerinin Planlanması, İstanbul, Beta, 2011, s: 128.

¹⁴⁵Pınar Üner, “Sanat Alanında Küratörün Değişen Rolü Ve Müzeler” adlı Yayınlanmamış Makale, 2011, s:.1.

- Koleksiyon yönetimi bakımından nesnelere, tarihi yapılar ve kültür varlıklarını kapsayan koleksiyonların gelişimine katkıda bulunmak, koleksiyonların korunması için yeni politikalar ve ilkeler ortaya koymak, koleksiyonda bulunan malzemelerin tarihini/dönemini tespit edecek araştırmalar yapmak, müzenin koleksiyonundaki nesnelere veya ödünç alınmış eserler hakkında araştırma yaparak, nesnelere farklı bağlamlarda ele almak, açıklamak.
- Sergilerin kavramsal altyapısını kurgulamak ve geliştirmek, sorumlu olduğu koleksiyona dair mensubu bulunduğu kurumu medyada, kamusal toplantılarda, mesleki konferans ve seminerlerde temsil etmek.

Küratörün sergi kapsamındaki iş tanımında; serginin kavramsal kurgusunu oluşturmak, mekansal yerleşimini yönlendirmek, sergi malzemesinin toplanması ve değerlendirilmesini sağlamak, serginin bütünsel yaklaşımının tüm bileşenlerini kurgulamak ve denetlemek şeklinde verilebilir. Bu yaklaşımla sergiye bir küratör atıldığı takdirde serginin konusuna ve içeriğine bir elden karar vermek kolaylaşacaktır.¹⁴⁶

İstanbul Sağlık Müzesi tematik sergi hazırlama süreci çok yönlü bir ekip çalışmasını gerektirmektedir. Fethiye Erbay, küratörlük çalışmaları planlanırken tasarlama, üretim ve yönetim gibi disiplinler arası işbirliği geliştirilmesi; sergileme tasarım ve uygulama çalışmaları, sanat yönetimi içerisinde yer alan sanat tarihi, grafik ve dijital tasarım, reklam yönetimi, tasarım okumaları, sahne sanatları, gösterge bilim, estetik, eleştiri, görsel sunumlar, iletişim tasarımı, halkla ilişkiler, sanat sosyolojisi, sanat psikolojisi, sanat ve teknoloji gibi çok disiplinli yaklaşımlarla yürütülmesi gerektiğini belirtmektedir.¹⁴⁷

Sergileme tasarım ve uygulama çalışmalarında görev alacak kişiler, sergi planlaması aşamasında tanımlanmalıdır. Serginin planlamasında görev alacak çalışanlar arasında müze müdürü, danışman, sergi koordinatörü, gösteri ve sergileme uzmanı, restoratör, görsel ve teknik elemanlar, eğitim ve tanıtım uzmanları, güvenlik ve ulaşım uzmanları, muhasebe, sağlık elemanları, araştırma ekibi sergi paydaşları yer almalıdır.¹⁴⁸

Sergileme ve müzecilik tarihi boyunca, sanat yapıtları için farklı sunum pratikleri geliştirilmiştir. Tarihsel/kronolojik, üslupsal/akımlara göre, milliyete dayalı, coğrafi

¹⁴⁶Burçak Madran, *Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz*, İstanbul, 2007, s: 11.

¹⁴⁷Fethiye Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, İstanbul, İ.K.Ü. Yayınları, 2009, s: 22.

¹⁴⁸Mutlu Erbay, *Müzelerde Sergileme Ve Sunum Tekniklerinin Planlanması*, İstanbul, Beta, 2011, s: 125.

özellikle farklı sergileme pratikleri geliştirmiş olan küratörler, sanat yapıtı ile izleyici arasında bağ kurmanın çeşitli yollarını aramışlardır. Günümüzde halen sanat yapıtını “en doğru” biçimde sergilemenin ve yapıtları görünür kılmmanın yöntemini arayan küratörler, pek çok baskı altında kalmadan bunları gerçekleştirmenin de bir yolunu bulmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla küratörlük, yalnızca elinde bulunan yapıtları sergilemeden öte, iletişim, yönetim, sanat tarihi, mimari, halkla ilişkiler gibi pek çok alanı da içinde barındıran bir pratik gerektirmektedir.¹⁴⁹

Son yıllarda müzelerde ziyaretçi faktörünün önemi artmıştır. Bu nedenle İstanbul Sağlık Müzesi küratörlük çalışmaları hedef kitle analizi gerçekleştirilerek sergi ve etkinlik planlamaları yapmalıdır. Özellikle sağlık teması merkeze alınıp ziyaretçi profili ve beklentileri doğrultusunda izleyici odaklı sergiler düzenlenmelidir. Daimi ve geçici sergilemelerde koleksiyon nesnelere halkın tanıyacağı biçimde düzenlenip topluma sağlık konusunda bilgi sunularak sağlıklı yaşama bilinci geliştirilmelidir.

Küratörlük çalışmaları açısından sergi hazırlığı sergilerden iki yıl önce profesyonel bir çalışma ekibinin yaptığı ön araştırmalarla başlamalıdır. Sergi pazarlama felsefesi, süreçleri ve uygulamaları kurum içinde ve dışında çalışan müze uzmanlarının çalışmaları sonucu oluşturmalıdır. Sergiler geniş kitlelere hitap etmeli ve tartışma forumu yaratabilmelidir.

Madran'a göre küratörler sergileyecekleri sanat yapıtlarını pek çok eser arasından seçerken; sunumla da belirlenen temayı en iyi şekilde sanat izleyicisi ve müze ziyaretçisiyle paylaşma yollarını aramalıdır. Küratörlük çalışmasının başarı kazanması, belirlenen temaya uygun mekana ve yeterli bütçenin olmasına bağlıdır. Bu nedenle sponsorluk sistemiyle finansal açıdan destek kurum ve kuruluş arayışı içine girilmelidir. Elde edilen finansal destekle küratörler, sanatçılar üretim ve sergileme teknikleri açısından deneysel uygulamalarını gerçekleştirme fırsatı yakalayacaklardır.¹⁵⁰ İstanbul Sağlık Müzesi, kültür ve sanat kurumu olarak çağdaş sanatı, yeni teknolojileri ve bilimsel gelişmeleri kullanarak yeni biçim dilleri oluşturulmalı, böylece ziyaretçilerin müzede farklı deneyimler yaşamaları sağlanarak, gündelik yaşama aktarabilecekleri yeni görme biçimleri ve eleştiri imkanları sunmalıdır.

¹⁴⁹Pınar Üner, Türk Sanat Tarihinde Alternatif Küratoryal Yaklaşımlar, Kültürel Bellek ve Estetik Yansımalar, A.Ü. 2011, s:350.

¹⁵⁰Madran Burçak, Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz, Şubat 2007, s.12.

Nazan Yavuzoğlu-Atasoy sergi ve sergilemenin eğitsel açıdan ziyaretçinin, sergide/sergilemelerde sunulan nesneden hareketle fikre ulaşması gerektiğini belirtmişlerdir. Ziyaretçiler, gözlemediği, algıladığı, analiz ettiği nesneden, konuyu tamamlayacak eğitsel amaçlı araç-gereç ve öğretim teknikleri yardımıyla konuya/fikre ulaşabilmelidir. Müze dolaşım süreleri ve sergileme tasarımları, algılamayı etkilemektedir. Sergilemelerde nesne/konu bağlamında hazırlanacak yardımcı eğitsel materyalin düzeyi, akademik olmamalıdır. Bilgi aktaracak araç-gereç, sıradan ziyaretçinin ilgisini çekecek düzeyde ve yalınlıkta hazırlanmalıdır. Bilgi panolarındaki fotoğraf ve yazılar grafik tasarım sergilemeleri biçimini almamalıdır. Sergiler/sergilemeler kitap sayfalarında kolaylıkla okunacak bilgilerin, yoğun bir biçimde aktarıldığı pano sergilemeleri haline getirilmemelidirler.¹⁵¹

Müze bağlamında hazırlanan sergi/sergilemelerde içerik gözden kaçırılmamalı, içerik sergi adı ile ölçülmelidir. Ziyaretçi izlemeye geldiği sergide sunulması gereken eserlerle ilintisi olmayan eserler/nesnelerle karşılaşırsa kavramsal bir boşluk yaratılır ki, eğitsel açıdan zararlıdır. Örnek olarak “Sikke” sergisine gelen ziyaretçiye sikkelerin yanı sıra, gündelik kullanım eşyası veya mimari elemanlar sunuluyorsa; sergi adı ile örtüşmeyen bu sergileme, hem tasarım hem de konu bağlamında kavram kargaşası yaratacağından ziyaretçi üzerinde olumsuz etki yaratır ve amacına ulaşamaz.¹⁵²

Madran’a göre sergi hazırlık ve gelişimine mekandan, içerikten, yapıdan bağımsız olarak bir serginin hazırlık sürecinde bazı başlıklardan yola çıkılmaktadır. Bir model olarak alabileceğimiz bu sistem kavramsal oluşumdan ürün haline dönüşene kadar sergi hazırlığının aşamalarını verir. Bir sergi hazırlığı sırasında göz önüne alınacak olan etkinlikleri üç bölümde toplamak mümkündür,¹⁵³

1. Üretime yönelik etkinlikler: sergilenen malzemenin hazırlığıyla ilgilidir.
2. İdari etkinlikler: kaynakların idaresi, personel, işgücü temini ve işletilmesi organizasyonlarıyla ilgilidir.
3. Koordinasyon etkinlikleri: üretim ve idari konuların eşzamanlı yürütülmesi ve serginin yan etkinlikleriyle ilgilidir.

¹⁵¹Nazan Yavuzoğlu-Atasoy, Tomur Atagök, Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ. İstanbul,1999, s: 148.

¹⁵²Nazan Yavuzoğlu-Atasoy, Tomur Atagök, Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, YTÜ. İstanbul,1999, s: 149.

¹⁵³Madran Burçak, Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz, İstanbul, 2007, s:9.

Madran, serginin oluşum aşamalarında yer alan temel noktalarını Yerel Tarih alışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz' nda şöyle sıralar;¹⁵⁴

Kavramsal aşama

Fikir geliştirme

Ürün yönelimli etkinlikler;

- Fikir toplama,
- Fikirlerin hedef kitle tanımı ve amaç doğrultusunda değerlendirilmesi,
- Üzerinde çalışılacak fikirlerin tespiti.

İdari etkinlikler:

- Projenin gerçekleştirilmesi kaynak arayışları,
- Bütçe teklifi,
- Projeye ekibinin toplanması.

Sonuçlar :

- Sergi takvimi,
- Mevcut kavramsal ve finansal kaynakların tanımı.

V.2 Gelişim aşaması

Planlama

Ürüne yönelik etkinlikler

- Sinopsis (serginin kısa hikayesi, kurgusu) yazımı,
- Serginin fiziksel tasarımı,
- Sergileme malzemesi toplanması,
- Basılı malzeme için metin toplanması.

İdari etkinlikler :

- Serginin üretimi için fiyatlandırma,
- İş kalemlerinin tanımlanması,
- Sözlüşmeler.

Sonuçlar:

- Sergi planı, iletişim planı, promosyon planı.

Üretim

Ürüne yönelik etkinlikler

- Serginin bileşenlerinin hazırlığı,
- Sergilenecek malzemenin tasarlanması ve üretilmesi,
- Paketleme

¹⁵⁴Madran Burçak, Yerel Tarih alışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz, şubat 2007, s: 9.

İdari etkinlikler

- Bütçe denetlemeleri,
- Gelişimin ve koordinasyonun izlenmesi
- Sergi alanındaki organizasyon detayları

Sonuçlar:

- Serginin taşınması ve yerine yerleştirilmesine hazır duruma gelmek

Sergilemenin bileşenlerinden en önemlisi kurgu ve bu kurguya uygun toplama yaklaşımı olmaktadır. Bu nedenle bir sergi hazırlığı sırasında öncelikli olarak karar verilmesi gereken konu serginin mesajı ve niteliğidir. Mekan uyumu ve seçimi konusu ise daha sonra gelmektedir. Mesajın ve konunun tespit edilmesi aşamasında ise serginin hazırlanmasını gerektiren nedenler, serginin hedef kitlesi, sergide kullanılacak malzeme gibi soruların cevaplarının bulunması gerekmektedir. Bu yaklaşım serginin kavramsal planını oluşturacaktır.¹⁵⁵

İstanbul Sağlık Müzesi kültür sanat kurumu olarak, günümüzde değişen kültür ve sanat ortamında ayakta kalabilmek için müzecilikte yeni yaklaşımları uygulaması gerekmektedir. Müze daimi ve geçici sergileri, eğitim atölyesi çalışmaları, tarihi sinema salonunu da gerçekleştireceği konferansları, film gösterimi ve müzikal etkinlikleriyle İstanbul'un kültür ve sanat hayatına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

İstanbul Sağlık Müzesi, engellilere yönelik sergileme ve sunum teknikleri alanında standartları oluşturmak için İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul Valiliği, İstanbul Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi Adaptasyon- Hobi Eviyle işbirliği geliştirmişlerdir. Sanat yönetiminin toplumsal yaşam alanı içerisinde sanatsal etkinliklerin tüm toplumsal sınıflara ulaşılmasının sağlanması; müzelerin sürdürülebilirliği amacıyla "Engelsiz Müze Projesi"ni müze yönetim stratejilerine dahil etmişlerdir¹⁵⁶.

Sergi alanları müze mekân tasarımlarında dikkate alınması gereken konuların başında koleksiyon sergileme ve depolama çalışmaları gelmektedir. Müze ziyaretçileri, çalışanları, dinlenme ve sirkülasyon alanlarının belirlenerek düzenleme yapılması gerekmektedir. Sergileme anlayışındaki yenilikler, teknolojik gelişmeler, kullanılan araç ve yöntemlerin çeşitliliği, müzelerde sınırların zorlandığı sergilemeler yapılmasına olanak tanınmalıdır.

¹⁵⁵Madran Burçak, Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz, İstanbul, 2007, s: 13.

¹⁵⁶<http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp> (18.05.2012).

Müze sergilemelerinde yönlendirmeler ve çıkış güzergahları konsept doğrultusunda belirlenmelidir. Sergilemelerle paralel müze eğitim laboratuvarlarında etkinlikler düzenlenmelidir. Düzenlenen sergilerin tanıtım etkinlikleri, pazarlama çalışmaları günümüz standartlarında yapılmalıdır. Müzenin erişilebilirliği bağlamında, sayısal müzecilik çalışmaları yapılmalı engelsiz müze kapsamında belirlenen standartlar mekansal çözümlere, sergilemelere ve sayısal müzecilik çalışmalarına uygulanmalıdır.¹⁵⁷

Daimi ve geçici sergilemelerde uygulanması gereken standartlar; Sergilenecek nesnelere insanların görme seviyeleri düşünülerek yerleştirilmelidir. Küçük nesnelere zeminden 1015 mm'nin üstünde olmamalıdır. Tekerlekli sandalye kullanan yetişkin bir erkeğin görüş seviyesi 1090 mm ile 1295 mm arasındadır. Nesnelere arka plan tasarımı basit olmalıdır. Nesnelere karmaşık arka planda (bir arkeolojik nesnenin büyük bir fotoğrafın önüne yerleştirilmesi gibi) sergilenmesi görme seviyesi düşük olan izleyicilerin nesneyi algılamasını engeller.¹⁵⁸

Vitrinlerin en üst seviyesi 915 mm olmalıdır. Sergi bariyerlerinin en üst seviyesi 915 mm olmalıdır. Sergilenecek nesnelere ve kullanılan renkler arasında kontrast olmalıdır. Özellikle düşük ışık seviyeleri kullanılan sergide buna özellikle dikkat edilmelidir. Renkler arasında %70 kontrast olmalıdır.¹⁵⁹

Küçük nesnelere önce büyük nesnelere arkada sergilenmelidir. Doğrudan nesnelere üzerine düşen gölgelerden kaçınılmalıdır. Aydınlik seviyesi 100 lux olmalıdır. Ancak, nesnelere uygun aydınlık seviyelerine de dikkat edilmelidir. Duyarlı nesnelere için 50 lux kullanılabilir. Aydınlik Seviyeleri;¹⁶⁰

- Ortam aydınlığı: 50-300 lux
- Bilgi Panoları: 100-300 lux
- Nesnelere: 100-300 lux
- Rampalar, merdivenler: 100-300 lux
- İzleyici yolu: 100-300 lux

Hassas nesnelere ya da yüksek bir yerde sergilenen nesnelere erişimi sağlamak için sergi alanında fotoğrafları kullanılmalıdır. Sergi teması içinde önemli nesnelere seçilmesi

¹⁵⁷ Engelsiz Müze Rehberi, 2011, s: 3. <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp> (18.05.2012).

¹⁵⁸ Engelsiz Müze Rehberi, 2011, s: 3. <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp> (18.05.2012).

¹⁵⁹ Smithsonian Guidelines for Accessible Design, s:9. <http://www.si.edu/accessibility>, (16.10.2011).

¹⁶⁰ Smithsonian Guidelines for Accessible Design, s: 11. <http://www.si.edu/accessibility>, (16.10.2011).

durumunda o nesnelerin dokunulabilir kopyalarının yapılması gerekmektedir. Nesneler için sesli anlatım uygulamaları kullanılmalıdır. Sergide kullanılan malzemeler izleyici için tehlike oluşturabilecek noktalara konulmamalıdır. Panolarda yer alan bilgiler okuma zorluğu olan izleyiciler göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Karmaşık, teknik anlatımlardan ve dipnotlardan kaçınılmalıdır.¹⁶¹

Metinler kısa olmalı ve sesli anlatımlar olmalıdır. Cümleler 15-25 kelimedenden, metin ise toplam 75-100 kelimedenden oluşmalıdır. Okumayı kolaylaştıran bir satır uzunluğu kullanılmalıdır. Bir çizgi üzerinde çok fazla karakter içeren metinleri okumak zordur. Sergi metninde kullanılan satırlar en fazla 55 karakter olmalıdır. Dar sütun ve 45-50 karakterli satırlar tercih edilmelidir. Metin içindeki anlatım tutarlı olmalıdır, cümleler ve paragraflar arasındaki bağlantılar dikkatle yapılmalıdır.

Çizimler ve fotoğraflar için tamamlayıcı etiketler kullanılmalıdır. Kolay okunabilir yazı karakterleri kullanılmalıdır. Büyük harf ve italik karakterler kullanılmamalıdır. Braille, sesli ve büyük basım alternatif panolar oluşturulmalıdır. Görüş mesafesi dikkate alınarak metin boyutları seçilmelidir. Görme zorluğu çeken bireylerin görüş mesafesine göre ihtiyaç duydukları yazı boyutları şöyledir;¹⁶²

Görüş mesafesi 75 mm	Helvetica 24 punto
Görüş mesafesi 1 m	Helvetica 48 punto
Görüş mesafesi 2 m	Helvetica 100 punto
Görüş mesafesi 3 m	Helvetica 148 punto

Satır araları tabandan tabana, seçilen yazı boyutundan %20 daha geniş olmalıdır. Tutarlı kelime ve harf aralığı sağlanmalı ve metinler sola dayalı olmalıdır. Yazı ile arka plan rengi arasında yüksek kontrast olmalı, arka plan düz olmalıdır. Panolar ve etiketler üzerinde parlama olmamalıdır.

Bozuk metin fontları kullanılmamalı, vitrin içinde kullanılan etiketler yakından okunabilmelidir. Görme zorluğu çeken bireylerin 75 mm'den metin okudukları düşünülerek etiketin konumuna dikkat edilmeli ve üzerine düşen ışığın kesilmemesi sağlanmalıdır. Etiketler renkli ya da yükseltilmiş olmalıdır. Duvarlara konulan etiketler hem tekerlekli sandalyeler hem de ayaklı izleyiciler için uygun olmalıdır. Etiketler tüm sergi alanında aynı seviyede olmalıdır.

¹⁶¹Smithsonian Guidelines for Accessible Design, s:21. <http://www.si.edu/accessibility>, (16.10.2011).

¹⁶²Smithsonian Guidelines for Accessible Design, s:21. <http://www.si.edu/accessibility>, (16.10.2011).

Tüm sesli anlatımlar aynı zamanda basılı olmalıdır. Sesli anlatımlar görme engelli izleyiciler için uygun olurken duyma kaybı olan izleyiciler içinde basılı olmalıdır. Sesli anlatımlarda ses seviyesi ayarlanabilir olmalıdır. Anlatımlar ve etkileşimli uygulamalar görsel ve metin açıklamalarıyla olmalıdır. Etkileşimli uygulamaların anlatımları tüm izleyiciler için uygun olmalıdır. Bu anlatımlar kısa cümlelerden ve adım adım anlatımlardan oluşmalıdır.

Etkileşimli uygulamalar hem tekerlekli sandalyeli izleyiciler hem de ayaktaki izleyicilerin erişimine uygun konumda olmalıdır. Kontrol panelleri ileri doğru yaklaşımlarda en fazla 1220 mm en az 380 mm; paralel yaklaşımlarda 1370 mm ile 230 mm arasında olmalıdır. Kullanılan malzemelerde braille alfabesi kullanılmalıdır. Dokunmaya duyarlı alanlar oluşturulmalıdır. Örneğin ekranın dört köşesi belirtilmelidir.¹⁶³

Konuşmayı veya dinlemeyi gerektiren etkinlikler için yüksekliği ayarlanabilir ekipmanlar sağlanmalıdır. Örneğin kulaklık ya da mikrofon kullanılması durumunda bu ekipmanlar zeminden 1017 mm yüksekliğinde olmalıdır. İzlemeye yönelik (mikroskop gibi) ekipmanlar yüksekliği ayarlanabilir alanlara konulmalıdır. Bunun için uygun yükseklik 915 mm'dir. Sesli anlatım alanlarında seslerin çakışması engellenmelidir. Etkileşimli uygulamaların uzuvlarını kullanmada zorluk çekenler düşünülerek yapılmalıdır. Bu ekipmanlar tek elle çalıştırılabilmesi, uzuvları zorlayacak hareketler gerektirmemesi, 2 kg'dan daha fazla güç gerektirmemesi, en az 75 mm gibi küçük boyutta olmalı ve kaymaz yüzeye sahip olmalıdır.¹⁶⁴

Kontrolleri çalıştırırken diğer elin dinlenmesi için bir alan bırakılmalıdır. Uygulamaların herkes tarafından erişimi sağlanmalıdır. Tekerlekli sandalyenin manevra yapabileceği alana sahip olması gerekmektedir. Vitrinler ziyaretçileri izleyicilere tehlike oluşturmayacak şekilde yapılmalıdır. Duvar vitrinlerinin 685 mm'den az olmamalıdır. Uzun, yatay vitrinlerde ayaklar sadece 4 köşede olmalı. İki ayak arasındaki mesafe 305 mm'den geniş, bacak boyları da 685 mm'den yukarda olmamalıdır.¹⁶⁵

Seçilen renk zemin, duvar ve sergi malzemelerini birbirinden ayırt etmeyi kolaylaştırmalıdır. Eğer hassas nesnelere oluşan bir sergilemede düşük ışık kullanılmak

¹⁶³Engelsiz Müze Rehberi, 2011, s: 42. <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp> (18.05.2012).

¹⁶⁴Engelsiz Müze Rehberi, 2011, s: 42. <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp> (18.05.2012).

¹⁶⁵Engelsiz Müze Rehberi, 2011, s: 32. <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp> (18.05.2012).

zorunda kalınırsa sergi alanında açık renkler kullanılmalıdır. Renk mekanı algılamada yanılmalara neden olmamalıdır. Düşük aydınlatılmış, pürüzlü ve karolu yüzeyler tercih edilmemelidir. Vitrinlerde seçilen renk içindeki nesnenin düzgün algılanmasını sağlamalıdır. Nesne ile kontrast oluşturacak renkler seçilmelidir.¹⁶⁶

İstanbul Sağlık Müzesi bina girişleri biri ön diğer ikisi yan taraflardan olmak üzere üç ana giriş planlanmıştır. Müze binası sol girişi engelli standartlarına göre düzenleneceği planlarda yer almıştır. İdari birimler binanın üçüncü katında konumlandırılmıştır. Sergileme Alanları giriş katında geçici sergileme alanları yer alırken, ikinci katta daimi sergileme mekânları konumlandırılmıştır. Depolar bodrum, zemin ve çatı katı olmak üzere üç ayrı mekan olarak planlanmıştır. Dinlenme Alanları sergileme mekanları başta olmak üzere sergi konsepti doğrultusunda farklı oturma elemanları kullanılarak yerleştirilmesi gerekmektedir. Müze Eğitim Atölye zemin katta planlanmıştır. Çok amaçlı salon sergilere paralel düzenlenecek etkinlikler, seminerler, müzik dinletileri gibi farklı amaçlarla kullanılacağı belirtilmiştir.

2.3. Sıhhi Müze/Sağlık Müzesi Atölyelerinin Sanat Yönetimi Açısından İncelenmesi

Halkı bilinçlendirme amacıyla 1917 yılında bir müze kurulmasına karar verildiğinde ortada sergilenecek koleksiyon bulunmamaktadır. Müzeyi kurma görevinin hem sanatçı hem de sağlıkçı kişiliğe sahip Dr. Hikmet Hamdi Bey'e verilmesi, koleksiyon oluşturma konusunda doğru bir karar olmuştur. İlk iş olarak bir çalışma grubu kurularak resim ve mulajlar üretilmeye başlanmıştır. Müze kurulduktan sonra atölyeler birbirinden ayrılmış ve müzenin vazgeçilmez birimleri haline gelmişlerdir.

2.3.1. Sağlık Müzesi Resim Atölyesi

Sıhhiye Müzesi'nin resim atölyesi, müzenin müdürlüğüne getirilen Üsküdar Belediyesi Heyet-i Sıhhiye Reisi Dr. Hikmet Hamdi Bey tarafından kurulmuştur.

Dr. Hikmet Hamdi Bey, 1872 yılında Üsküdarlı aristokrat bir aileye mensup olarak

¹⁶⁶Engelsiz Müze Rehberi, 2011, s:32. <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp> (18.05.2012).

doğmuştur. Babası Hamdi Bey Bab-ı Seraskeri mümeyyizlerindedir. İlk ve Orta öğrenimini İstanbul'da tamamlayıp Askeri Tıbbiyeyi 1897'de bitirmiştir. Genç yaşta evlenmiş; Rebi, Bedii ve Hamdi adında üç çocuğu olmuştur. Çocuklarının eğitimleriyle yakından ilgilenmiştir. Rebi, Frankfurt'ta tıp eğitimi almış Bedi, eğitimini bitirmeden kalp rahatsızlığından vefat etmiştir. Oğlunun ölümü ile oldukça sarsılmıştır. En küçük oğlu Hamdi ise mühendislik okumuştur. Sportmen, içki içmeyen, sağlığına düşkün, heybetli görünüşüyle tasvir edilmektedir.¹⁶⁷

Güzel mandolin ve piyano çalan, alafanga ve alaturka müzik bilgisine ve davudi sese sahip olan Hikmet Hamdi, dostlarıyla Bethofen, Vagner ve Mozart'ın hayatlarına dair entelektüel sohbetlerden büyük keyif almış. Dr. Süheyl Ünver Dr. Hikmet Hamdi'nin müziğe ilgisini "Eski tarzda ne güzel ve usule riayetle davudi sada ile okurdu." sözleriyle anlatmaktadır.¹⁶⁸

Dr. Osman Şerefeddin'in Dr. Hikmet Hamdi'nin müze müdürlüğüne seçilmesi ile ilgili anısını şöyle anlatmaktadır;¹⁶⁹

*"Bu vazife kendisine tevdi edildiği zaman Hikmet Hamdi pek ciddi müşkilat karşısında kalmıştı. Müşkilat yalnız paradan bu değildi. Amir makamına gelenler de bu işin olmayacağına mütekit edilir. O zamanlar sıhhiye müdür umumisi vekili olan Adenan Bey'le aramızda geçen bir muhavere buna şahittir. Adenan Bey sıhhi müzenin bizde yapılabileceğine inanmıyor idi. Hikmet Bey'e muavenet edilir ise bu işin meydana çıkacağını kendisine söyledim."Pek aia para vereceğim Sen de yardım et. Muvaffak olamaz iseniz- biraz istihza ile- karışmam" Hikmet bey'e fazla yardıma hacet yoktu"*¹⁷⁰

Dr. Süheyl Ünver Hoca Ali Rıza ile karşılaşmalarını, resim eğitiminin ve derin dostluklarının başlama hikayesini 1935'te ölümünden sonra kaleme aldığı Ressam Doktor Hikmet Hamdi adlı makalesinde şöyle anlatmaktadır;¹⁷¹

"Gençliğinde bir vesile ile Ressam Bay Rıza'ya, o metin ahlaklı üstada tesadüf

¹⁶⁷Osman Şerefeddin, Hikmet Hamdi Bey, İstanbul Serririyatı, Aylık Tıbbi Mecmua, Sene XIII, No: 4, 1931, s: 29.

¹⁶⁸Süheyl Ünver, Ressam Doktor Hikmet Hamdi 1872-1931, Poliklinik, Cilt:2 No:8-20 1935,s: 238.

¹⁶⁹Osman Şerefeddin, Hikmet Hamdi Bey, İstanbul Serririyatı, Aylık Tıbbi Mecmua, Sene XIII, No: 4, 1931, s: 29.

¹⁷⁰Dr. Osman Şerefeddin, Hikmet Hamdi Bey, İstanbul Serririyatı, Aylık Tıbbi Mecmua, Sene XIII, No: 4, 1931, s: 4.

¹⁷¹Süheyl Ünver, Ressam Doktor Hikmet Hamdi 1872-1931, Poliklinik, Cilt:2 No:8-20 1935, s: 238.

etti. Bay Rıza'ya daima aşıktı. Onu çok severdi. Bir gün yolda resim yaparken Bay Rıza'nın yanına giderek onun sanatkarlığını çok büyük mubalagalarla kendisine tavsife başladı. Bay Rıza medihden hazetmediğinden Hikmet'e: anladık. Ben söyleyim, böyleyim, ne istiyorsun? Açık söyle, sualine: Hikmet, sadece hiç, resim öğrenmek istiyorum demesi, Bay Rıza'nın o kadar hoşuna gitmiştir ki, ha.. şöyle söylesene pek ala olur, cevabı Hikmet'i sevinçten çıldırttı. İşte aralarında san'at münasebeti böyle başladı. Bay Rıza ile o kadar seviştiler ki içtikleri ayrı gitmezdi. Birbirlerine o kadar bağlandılar. O Rıza ne yüksek adamdı. Ahlak ve şahsiyetini ve san'atını aynen Hikmet'e devretti."

Dr. Süheyl Ünver, Dr. Hikmet Hamdi'nin Sıhhi Müze'de pek çok işi bizzat kendisinin yaptığını, hazırladığı levhaların üzerine Arap harflerinin en çok kullanıldığı el yazısı olan rika yazısı ile yazdığını anlatmaktadır. Ayrıca son dönemlerinde talik üstadı Hulusi Efendi'den talik yazısı öğrenerek icazet almıştır. Bu konuda üstadından bolca övgüler aldığı belirtilmektedir.

Dr. Hikmet Hamdi'nin sanat görüşünü hocası ve dostu olan Hoca Ali Rıza'nın hayatı ve eserleri üzerinden okumak mümkün olabilmektedir. 19. yüzyılın ilk yarısında, askeri okullarda resim eğitime verilen önem, gençlerin bu amaçla Avrupa'ya gönderilmesi, 19. yüzyılın ikinci yarısında sivil okullarda da sürdürülen çabalar, toplumun bu etkinliklere ilgisini çekme amacı taşıyan sergi girişimlerine yol açmıştır, resim sanatının halka kadar indiğinin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁷²

Üsküdar'lı Hoca Ali Rıza, 1864'te İstanbul'da doğmuştur. 1930 yılın da İstanbul'da ölmüştür. Askeri Rüştiye'de Ethem Paşa'nın izniyle açılan "resimhane"de Osman Nuri Paşa ve Süleyman Seyyid Bey'den eğitim almıştır. 1895'te kolağası rütbesiyle resim muallimliğine getirilmiştir. Darüşifa, İnas Sanayi Nefise Mektebi, Çamlıca ve Üsküdar Kız liselerinde öğretmenlik yapmıştır.

Hoca Ali Rıza, özellikle peyzaj alanında üstün şiiresel nitelikli bir üslup varlığı göstermiştir. Büyük bir eğitici etkinliği olan sanatçı, çeşitli çizim etüdlerini kapsayan taşbaskısı albümlerle, Türk resminin yenilenme olgusunu geniş kesimlere yaymış, giderek efsaneleşen bir isim olmuştur.

¹⁷²Sezer Tansuğ, Çağdaş Türk Sanatı, İstanbul, Remzi, 1986, s: 91.

Pertev Boyar'a göre İstanbul ressamı Hoca Ali Rıza, peyzaj mesleğini Türkiye'ye sokmuş ve ekol meydana getirmiştir. Karakalem eserleriyle aşılması zor, en yüksek mertebeye varmıştır. Suluboya eserleri, sıcak ve şeffaf renkleri ile ayrı bir güzelliğe sahip şaheserlerdir. O, eserlerinde tabiatı taklit değil, temsil etmiştir.¹⁷³

Nurullah Berk ise Hoca Ali Rıza'nın Türk resminin ilkel ve daha naif bir Corot'u olduğunu belirterek güneşin sakin deniz üzerindeki etkisini birkaç çizgi ile ifade etmeyi başardığını; kendi çağının eğilimi ve sanat görüşlerine uygun olarak ışığın, nesnelere ve doğa görüntülerinde sebep olduğu optik değişimleri siyah beyaz desenlerinde bile vurguladığını belirtmiştir.

Dr. Hikmet Hamdi, resim bilgisini aldığı Hocası Ali Rıza Bey'in tablolarında görülen parlaklığı, İstanbul'a özgü atmosfer bilgisini resimlerine yansıttığı görülmektedir. Dr. Osman Şerafeddin Hikmet Hamdi'nin sanatçı kişiliğini ve resimlerini ölümünün ardından şöyle yazmıştır:¹⁷⁴

“Bol ve kamaştırıcı bir güneş altında parlayan mavi deniz, sonra bu ziya yağmuruna maruz sahillerin ve kayaların gölgeleri, koyu yeşil çınarlar, ormanların kuytu köşelerinde oynayan parlak renk ve ziya. Üsküdar'ın, İstanbul'un dar sokakları ve sükunetli, Samet Türk evlerinin duvarlarını tezyin eden sarmaşıklar ve sükunun ruhu Hikmet bey'in eserlerinde canlanmaktadır. Zaten Hikmet'te gençliğini kaybetmeyen bir sanatkar ruhu vardı. Gördüğü güzel bir şey onu tehiç etmeğe kafi idi. Ve bu tehiç eser vücude getirmek için en emin bir kuvvet oluyordu. Hayatı eyi gören, olduğu gibi kabul eden fakat hayal ile tezyin etmekten bir türlü vazgeçmeyen Hikmet hakiki bir Optimiste idi. İşte bu hasseler Hikmet Bey'i sıhhat müzesi için en muvaffak bir şahsiyet haline getirmiştir.” ifade etmiştir.

Dr. Osman Şerafeddin, Hikmet Hamdi'nin müze koleksiyonunu oluştururken yaptığı sanatsal çalışmalar karşılığında hiçbir maddi kazanç elde etmediğini de belirtmektedir.

¹⁷³<http://blog.milliyet.com.tr/ressam-hoca-ali-riza--nin-hayati/Blog/?BlogNo=192965> 8, (14.03.2011).

¹⁷⁴Osman Şerafeddin, Hikmet Hamdi Bey, İstanbul Serririyatı, Aylık Tıbbi Mecmua, Sene XIII, No: 4, 1931, s: 5.

Dr. Hikmet Hamdi, müze müdürlüğüne atandıktan sonra müzecilik alanında incelemeler yaparak deneyim kazanması amacıyla Almanya'da Halk Sağlığı Müzeleri'ni incelemek üzere görevlendirilmiştir. Berlin, Frankfurt ve Dresden şehirlerindeki sağlık müzelerini çalışmalarından sonra edindiği bilgi ve tecrübeleri Sıhhiye Müzesi'nde uygulamaya çalışmıştır.

Almanya'dan beraberinde yüzyılın hastalıklarından verem, frengi, belsoğukluğu, sıtma, çiçek gibi halk sağlığını tehdit eden bulaşıcı hastalıklardan korunma yollarını anlatan ayrıca kişisel, ailevi ve toplumsal huzursuzluklara neden olan uyuşturucu maddelerinin başında yer alan içki, morfin, kokain bağımlılığının zararlarını içeren 25 adet levha ile dönmüştür.

Dr. Hikmet Hamdi, ilk iş olarak beraberinde getirdiği materyalleri halkın okuryazarlığının azlığı nedeniyle anlaşılabilir bir şekle getirmiştir. Yeteri kadar koleksiyon üretildiğinde Salih Efendi Konağı'na taşınmıştır. Müze içinde resim atölyesi yanında bir de bir mülaj atölyesi kurarak, hastalık patolojilerinin gösterildiği mülajların ve yağlı boya tabloların üretimine başlanılmıştır.

Müzedeki bulaşıcı hastalıklar ve korunma yollarının anlatıldığı rehberler, broşür ve kitapçıklar hazırlanmış, maketler ve anatomik modeller sergilenmiştir. Her yıl bu koleksiyona yeni pano, mülaj ve tablolar eklenmiştir.

Sağlık Müzesi, 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un işgal edilmesiyle boşaltılmıştır. İtalyan askerlerinin binaya yerleşme sürecinde koleksiyon depolara kaldırılmış, eserlerden kırılan, yırtılan, hasar görenler olmuştur. Yapılan ısrarlı müracaatlar sonucu tekrar müze binasına dönüştürülmüştür.¹⁷⁵

Dr. Hikmet Hamdi'nin eğitim amaçlı resim çalışmaları 1917 ve 1930'lu yılları kapsamaktadır. Deri hastalıklarını nü modeller üzerinde göstermiş, verilmek istenen mesajlar slogan cümleler şeklinde çerçevelere yazılmıştır.

¹⁷⁵Altıntaş,Sağlık Müzesinin Yağlı Boya Tabloları,Tombak Dergisi, Sayı 18, s.39.

Resim 85: Hikmet Hamdi Yeşil Hilal Merkez Heyeti İle Birlikte,
Tıp Dünyası Dergisi,1931.
R: Fahreddin Kerim, Hikmet Hamdi Merhum, Tıp Dünyası,
Cilt IV, Numara:4, 1931, s:1870.

Sıhhiye Müzesi 1 Şubat 1917 Hilal-i Ahmer Cemiyeti Kadın Merkezi tarafından, Galatasaray Sultanisi'nde yapılan ilk Hilal-i Ahmer Sergisine katılmışlardır. Katılımcılar arasında Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgar Kızılhaç ekipleri de bulunmaktaydı. Bu sergi, müzenin katıldığı ilk etkinlik olması açısından büyük önem taşımaktaydı.¹⁷⁶

1930'da Almanya Laypzik'de yapılan sergide büyük takdir görmüşlerdir. Dresden ve Berlin sergilerine katılmışlardır. Başta Ankara olmak üzere İzmir, Adana gibi Anadolu'nun birçok şehrinde Sıhhi Müze açılmasına ön ayak olunmuş ve koleksiyon olarak desteklenmiştir. Müze atölyesinde üretilen yağlı boya, sulu boya tablolar, hastalık bilgilerini veren mulajlar bu müzelere gönderilmiştir.

Dr. Ziya Hüzni, 1924 yılında Sıhhiye Müzesi'ne atanmıştır. Dr. Hikmet Hamdi ile birlikte resim çalışmalarına devam etmişlerdir. İyi bir hekim ve müzisyen olan Dr. Ziya Hüzni, Mülki Tıbbiye'den mezun olmuş, Edirne ve Kütahya Belediyeleri'nde hekimlik yapmıştır. Edirne'de karantina müfettişliği yaptığı yıllarda Edirneli ressam Hasan Rıza Bey ile çalışmış sanatsal açıdan etkisinde kalmıştır. İyi bir müzesyen olan Dr. Ziya Hüzni, müziğe keman çalarak başlamış kemençe, ud ve tambur çalmayı da öğrenmiştir. Hocası tamburi Cemil Bey, öğrencisini her zaman takdir etmiştir. Daha sonra viyolonsele yönelmiş ve onunla devam etmiştir.¹⁷⁷

¹⁷⁶www.kizilaykutuphane.org (15.04.2012).

¹⁷⁷Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüzni Tablolarının Türk Sanatı'ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 594.

Dr. Ziya Hüzni içe kapalı, mütevazı, sakin biri olarak bilinmekteymiş. Babasının adı Hüsni olduğundan tıbbiyeli arkadaşları kendisine “Hüzni” ismini takmışlardır. Kendisi de bu ismi kullanmıştır. 1931 yılında Dr. Hikmet Hamdi'nin vefatı sonrası Sıhhiye Müzesi Müdürlüğü'ne atanmıştır. Ürettiği tablolarla kişiliğinin yansıması görülen Dr. Ziya Hüzni, 11.11.1936 yılında 53 yaşında vefat etmiştir.¹⁷⁸

1926 yılında Osmanlıca olarak hazırlanan Sıhhi Müze Atlası 1928 yılında yapılan harf devrimiyle birlikte yeniden türkçe harflerle yayınlanmıştır. Yağlı boya tabloların çerçeveleri değiştirilmiş, yazılar türkçe olarak yeniden yazılmıştır.¹⁷⁹

Atölye de üretilen resimlerde yağlı boya, suluboya ve karışık teknik kullanılmıştır. Deri hastalıklarının gösterildiği tablolarla ilk önce figürler çalışmış daha sonra hastalık belirtileri figür üzerinde gösterilmiştir. Bu şekilde aynı anda pek çok tuval birlikte resmedilmiştir. Resim atölyesinde üretilen tablolar, halk sağlığı konularında tüm toplumun sağlık alanında bilincini yükseltmek amacıyla yapılmışlardır. Cumhuriyet öncesi üretilen tabloların çerçevelerinde bilgilendirmeler Osmanlıca olarak yazılmış, harf devrimiyle beraber yazılar latin alfabesi kullanılarak değiştirilmiştir.

Mutlu Erbay, tabloların yapım amaçlarını ve teknik özelliklerini resimlerle hastalığı görsel olarak belgeleme, izleyeni aydınlatma, estetik ilgiyi çekme ve görsel hafızayı güçlendirmeye çalışılmak olarak belirtmektedir. Tablolar teknik özellikleri bakımından yağlı boya tekniği ile yapılmış ve batı normlarında tuval üzerine yağlı boya kullanılarak hazırlanmıştır. Bu teknik resimlerin sanat piyasasında dolaşımını ve daha uzun ömürlü olmalarını sağlamaktadır. Aynı boya kalınlıkları, ince sürüş tarzları, gerçekçi üslup ve benzer renk tonlar kullanılmıştır.¹⁸⁰

Mutlu Erbay, bu çalışmalarla doktorluk mesleğinin önemine dolaylı yoldan vurgu yapıldığını belirterek; yapılan bu tabloların bir kurumun, müzenin ve sağlık kurumuna ait olmakla kalmayıp bir ulusun kültürünün, dönemin kaydını tutan önemli evraklar olduğunu belirtmiştir.

¹⁷⁸ Ayten Altıntaş, Sağlık Müzesi'nin Yağlı Boya Tabloları, Tombak Dergisi, Sayı: 18, s: 38.

¹⁷⁹ İbrahim Topçu, Mahmut Tokaç , Cumhuriyetin İlk Yıllarına Ait Bir Halk Sağlığı Sorunu: “Yüksek Ökçeler”2011, s: 28-32. <http://lokmanhekim.mersin.edu.tr> (18.06.2012)

¹⁸⁰ Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüzni Tablolarının Türk Sanatı'ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1 (Konya, 2008) s: 594.

Sağlık Müzesi atölye geleneğinde, sanatsal bir etkinlik olan resim yapma eylemi eğitim aracı olarak kullanılmıştır. Resim atölyesinde görsel eğitim materyalleri üretilmiş, okuma ve yazma oranının çok düşük olduğu kesimlere ulaştırılmıştır. İstanbul başta olmak üzere tüm Türkiye’de belirlenen tema çerçevesinde halkı bilinçlendirmek amacıyla eğitsel sergiler düzenlenmiştir.

Mutlu Erbay, Sağlık Müzesi koleksiyona ait yağlı boya tabloları dört gruba ayırarak incelemiştir.¹⁸¹

- İç mekânı anlatan tablolar: “Doktor Muayenehanesi”
- Figüratif tablolar: Bunlar hastalıkların insan üzerinde bıraktığı etkileri anlatmaktadır.
- İkili anlatıma sahip tablolar: Bu tablolarda hastalık durumu ve hastalığın belirtileri ya da sosyal durumlar iki üç planlı anlatım ile aynı tuvalde gösterilmiştir.
- Sloganlı anlatım: yapılan tablonun üzerine alınması gereken mesaj yazılarak belirtilmiş kişiler belli amaç doğrultusunda düşünceleri hedeflenmiştir.

“Hasta Muayenehanesi” İç mekan tablolarına örnek olarak verilen Dr. Hikmet Hamdi’ye ait tablonun konusu hasta muayenesidir. Mutlu Erbay tabloyla ilgili şöyle demektedir (Bkz. resim 86);

Resimde iki figür bulunmaktadır. Başında fesi meşrutiyet yanlısı olduğunu ve üzerindeki beyaz önlük ise onun doktor olduğunu göstermektedir. Doktor belli bir kişiye benzetilmeye çalışılırken, hasta manken gibi donuk resmedilmiştir. Bütün bunlar arasında iç mekan fikri sadece bu tabloda vardır. Konsol, fernos, vazoda çiçek, demlik, termometre gibi Avrupalı tarzdaki ev eşyaları arka planda görülmektedir. Yerde bordürlü halı, resmin solunda kitaplık bulunmaktadır. Duvar kağıdı izlenimi araştırılmıştır. Şaşırtıcı şekilde resim detaylandırılarak işlenmiştir. Ayna izleyenin ardındaki dünyayı göstermektedir. Arka duvarda peyzaj çalışması bulunmaktadır. Doğadaki renklere sadık kalınmıştır. Işık diğer tablolarla aynı şekilde genel aydınlatma tarzındadır. Kompozisyonu içindeki aynadan arka planın görülmesi, ters açı göstermesi açısından resimsel olarak yeniliktir.¹⁸²

¹⁸¹Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 597.

¹⁸²Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası

Resim 86: Hasta Muayenehanesi, Dr. Hikmet Hamdi,
Yağlı Boya Tablo, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.

R: http://www.ioi.gov.tr/s_icerik.php?cP=Ayrinti&hID=4007, (16.09.2011).

Resim 87: “Sağlıklı Adam”, Dr. Hikmet Hamdi,
İstanbul Sağlık Müdürlüğü, 2012.
R: Aysun KAYNAK.

Dr. Hikmet Hamdi'ye ait “Sağlıklı Erkek Portresi” figüratif tablolara örnektir. Portre sağlıklı bir erkek figürünü bize yansıtır. Figür spor yaptığı kaslarından belli olan, yağlı boya resim tekniği ile resmedilmiştir. Tarzı realisttir. Arka plan düz ve boş olarak gösterilmiştir. Ön planda vücudu cepheden, yüzü profilden gösterilmiş bıyıklı erkek figürü sağa bakar şekilde tabloya yerleştirilmiştir. Figür renkli gözlü, sarı saçları kızıl kahve tonunda boyanmıştır (Bkz. resim 87).¹⁸³

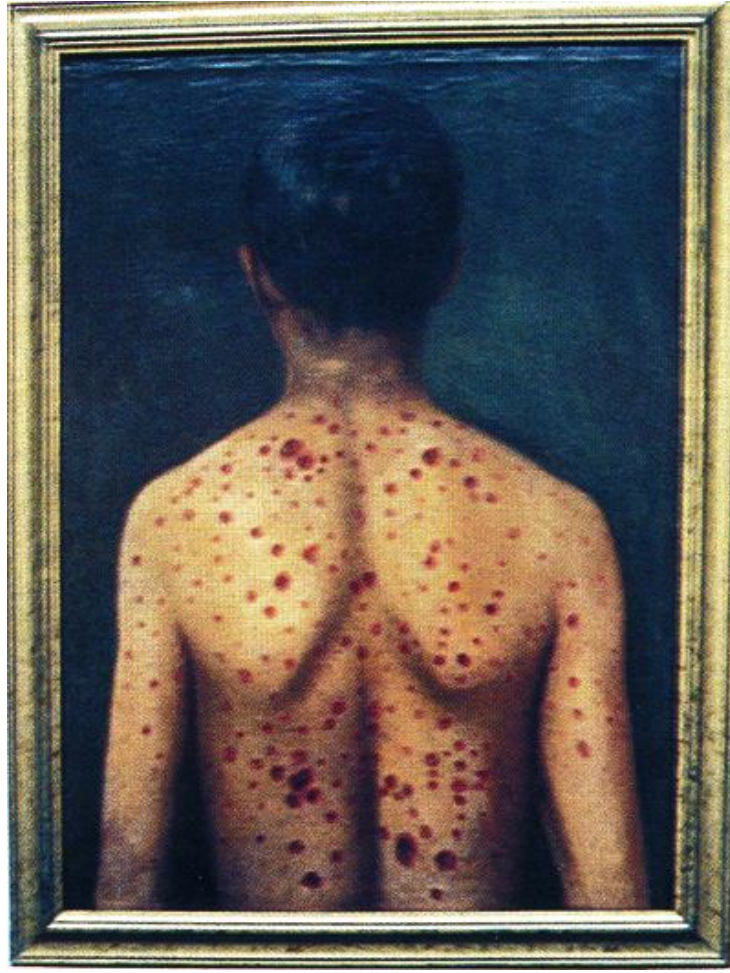

Resim 88: “Sağlıksız Adam”, Dr. Hikmet Hamdi
İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.
R: Aysun KAYNAK.

“Sağlıksız Adam” portresi, sağlıklı erkek portresinin tam tersi betimlenmiştir. Kemikleri çıkmış, gözleri zayıflıktan dışarı fırlamış, kolları iki yanda durmaktadır. Resim diğer tablolarda olduğu gibi arka fon açık yeşille boyanmıştır. Düz boyanmış resmin arkası boştur. Gözler renkli, kızıl kahve saçlı ve bıyıklı olarak resmedilmiştir (Bkz. resim 88).¹⁸⁴

¹⁸³Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı'ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 597.

¹⁸⁴Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı'ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s. 598.

Resim 89: “Hasta Adam”, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.09.2011).

“Hasta Adam” tablosunda arka plan koyu renk ile boyanmıştır. Böylece mekansal ayrıntılara girilmeden figür ön plana çıkarılmıştır. Arkası dönük olarak belden yukarısı resmedilen figürün saçları kısa ve siyahtır. Hastalık belirtileri lekeler sırt ve kol bölgesinde gösterilmektedir (Bkz. resim 89).

“Hasta Çocuk Portresi” Dr. Hikmet Hamdi imzalı tabloda; başı yastıkta, eli vücuduna dayalı, halsiz hasta erkek çocuk portresi görülmektedir. Çocuk kızamık hastalığının etkisi ile gözleri kapalı ve kendinden geçmiş haldedir. Figür realist tarzda ve yağlı boya tekniği ile yapılmıştır. Saçlar kızıl kahve tondadır.¹⁸⁵

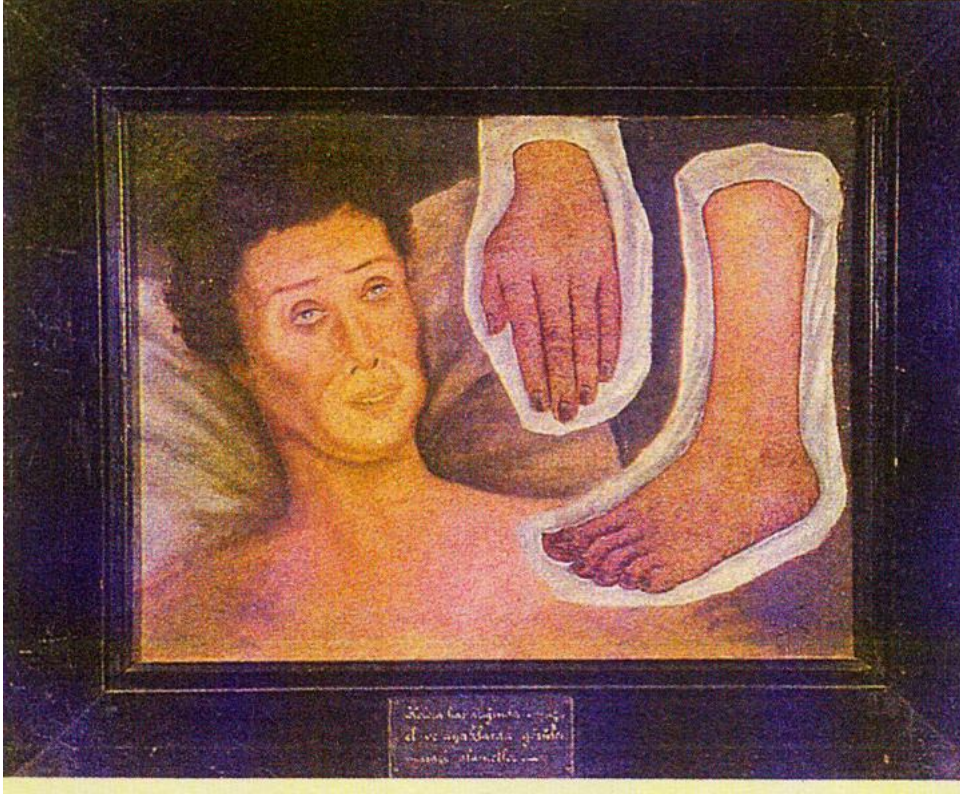
Dr. Hikmet Hamdi imzalı “Sirozlu Çocuk” tablosun da sirozlu erkek çocuğu gerçekçi bir şekilde gösterilmektedir. 1917 yılında yapılan resimde hasta çocuğun kemikleri çıkmış, karnı şiş, kafası gövdesine göre büyük olarak tasvir edilmiştir.

¹⁸⁵Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s:598.

Dr. Hikmet Hamdi imzalı “Lepralı Adam” resminin arka fonu koyu yeşil tondadır. Belden yukarısı çıplak olarak tasvir edilen erkek hastanın bakışları izleyenine sağına yönelmiştir. Hastanın alnı açık saçları siyah ve kısadır. Yüzünde, ellerinde ve kollarında hastalık belirtileri görülmektedir. Ellerini önden omuzlarına doğru çapraz şekilde tutmaktadır (Bkz. resim 90).

Resim 90: “Lepralı Adam”, Dr. Hikmet Hamdi,
İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (10.11.2011).

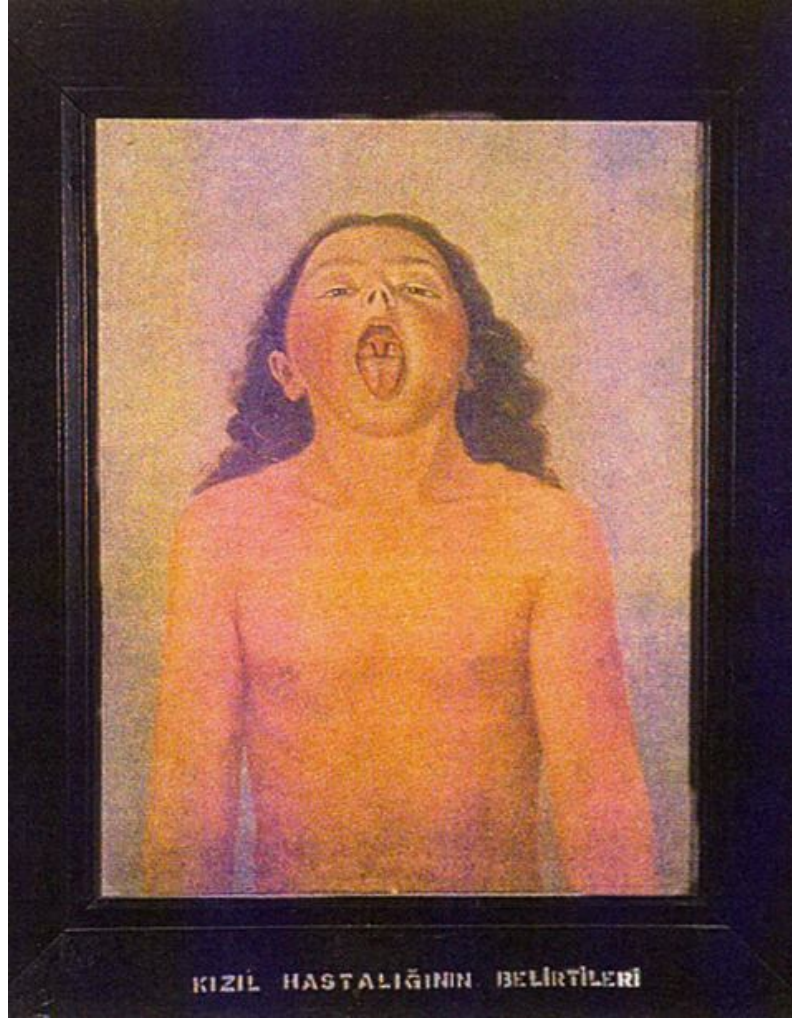

Resim 91: “Kolera”Adlı Yağlı Boya Tablo, Dr. Hikmet Hamdi,
İstanbul Sağlık Müzesi, 2011.

R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (11.09.2011).

“Kolera Hastalığı” 1918 yılı Dr. Hikmet Hamdi imzalı figüratif resimde hastalık belirtileri tasvir edilmiştir. Kaşları yukarı doğru, dişleri sıkılmış acı içinde erkek figürü yukarı bakar vaziyette kendinden geçmiştir. El ve ayaklarda buruşma ve morarma gibi belirtiler bize kolera hastalığının etkilerini göstermektedir. Gözler mavi saçlar kızıl kahvedir. Resimsel anlatımda bütünlüğe doğru bir yol izlenmemiş, anlatılmak istenen konunun önemli unsurları tabloda yan yana gösterilerek ikili anlatım kullanılmıştır.¹⁸⁶

¹⁸⁶Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüzni Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 599.

Resim 92: “Kızıl Hastalığı”, Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (11.09.2011).

“Kızıl Hastalığı” 1918 Dr. Hikmet Hamdi imzalı resimde kızıl hastalığına yakalanmış bir kız çocuğunun hastalık belirtileri resmedilmiştir. Kırmızı yanaklı beline kadar kızıl kahve saçlı portre 5-6 yaşlarında bir kız çocuğuna aittir. Ağzını açmış çocuğun rakursi ağız görüntüsü gerçeğe uygun gösterilmiştir. Tedaviye hazır bir kız çocuğu tablosudur.¹⁸⁷

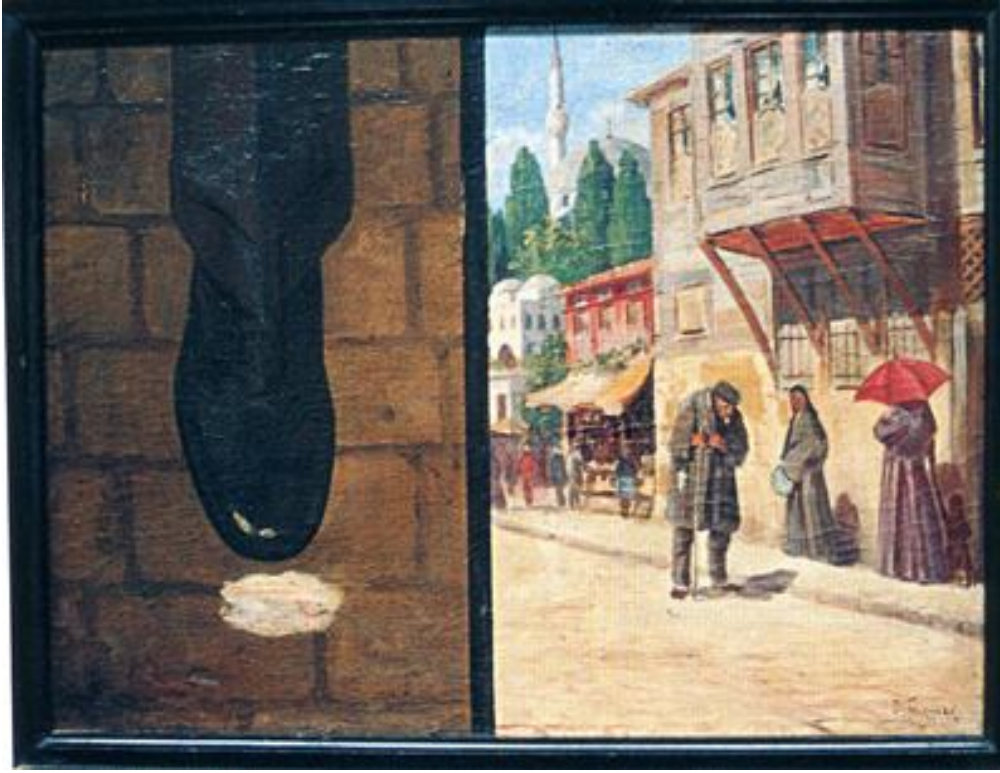
¹⁸⁷Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s:598.

Resim 93: Dr. Hikmet Hamdi Portresi, Dr. Ziya Hüzni 1931,
İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.
R: Aysun KAYNAK.

Dr. Hikmet Hamdi Bey'in portresi Dr. Ziya Hüzni tarafından yapılmıştır. Tablonun arkası koyu kahverengiye boyanmış ve bakış ressama yönlendirilmiştir. Yağlıboya tekniği kullanılarak çalışılmıştır.¹⁸⁸ Dr. Hikmet Hamdi koyu renk ceket ve kravat ile beyaz gömlek giymektedir. Tablo adeta resmi vesikalık fotoğrafa benzetilmiştir.

¹⁸⁸ Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüzni Tablolarının Türk Sanatı'ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 598.

Resim 94: “Tüküren Adam” Dr. Hikmet Hamdi 1925,
İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (11.09.2011).

“Tüküren Adam” iki ayrı zaman dilimi aynı tuvalde gösterilerek neden sonuç ilişkisi verilmiştir. Sağ tarafta yere tüküren adam, mekan içinde gösterilmiş solda bir ayakkabı detayı ve sekresyon büyütülerek gösterilmiştir. Bu ayrıntı izleyiciye mikroskobu hatırlatmaktadır. Dr. Süheyl Ünver, bu tablodan bahsederken “Müteverrim adamın sokağa tükürdüğü balgama bir diğeri görmeden basar” şeklinde yorum yaparak adeta iki karelik bir filmi anlatmaktadır.¹⁸⁹ Tablodaki selvi ağacı, ölümü hatırlatmaktadır. Sokakta bir taraftan alışveriş yapılan mekan gösterilerek toplum hayatı ve toplum hayatında kişinin sorumluluğu gösterilmeye çalışılmaktadır. Sağlık konusu da bu sorumluluğun bir parçası olarak gösterilmektedir.¹⁹⁰

¹⁸⁹Süheyl Ünver, Ressam Doktor Hikmet Hamdi 1862-1931, Poliklinik, Cilt II, İstanbul, 1935, s.238.

¹⁹⁰Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 599.

Resim 95: Kumsal, Dr. Ziya Hüznü, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.
R: Aysun KAYNAK.

Sahilde bir günün tasvir edildiği bol figürlü yağlı boya tablodur. Önde dokuz figür, arkada on iki figür yer almaktadır. Üzerlerinde beyaz ve mavi rengin yoğun olarak kullanıldığı kıyafetli çocuklar, güneş banyosu yaparken tasvir edilmişlerdir. Resmin çerçevesinde “Çocuklara mavi beyaz giydiriniz. Güneşin ultraviyole’den çok faydalı şua yalnız beyaz ve mavi renkli elbiselerden geçer” sloganı ile halk bilinçlendirilmeye çalışılmaktadır.

Resim 96: Sokak Çocukları, Dr. Ziya Hüznü 1932, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.
R: Aysun KAYNAK.

Mutlu Erbay, tablonun analizini “*Dış mekan sokak resmidir. Oldukça kalabalık bir resimdir. Toplum hayatını gösteren tablo çocukların toplumdaki önemine dikkat çekmektedir. Tabloda 11 çocuk vardır. Ortam hijyenik değildir. Çöplerin yanında, köpeklerle beraber çocuklar gösterilmektedir. Cami cumbalı ev, tahta evler ile sokak görüntüsü verilmiştir. Resimde bir çocuk pis suda gemi yüzdürürken gösterilir. Beş çocuk pis su birikintileri içinde oynamaktalar. Çocuk duvara yelkenli çiziyor. Denize temiz suya özlem içinde resimde ironi yapıyor. Bu tablo toplum hayatı içinde kişinin kendine yaşadığı çevresine dikkat etmesi ve temiz tutması mesajı verilmeye çalışılmaktadır. Işıksız, havasız, kafesli evlerde yaşam güneşsiz pis yerlerde, bakımsız gıdasız olan çocukların sonu Veremdir. Sloganı ile sergileme tamamlanır.*” şeklinde yapmıştır (Bkz. resim 96).¹⁹¹

Resim 97: “Güneş Banyosu”, Dr. Ziya Hüznî,
İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012,
R: Aysun KAYNAK.

“Güneş Banyosu” adlı tablo bir dış mekan resmidir. Resmin ön planında kucığında çıplak bir çocuk olan kadın ve suyun içinde oturmuş kız çocuğu resmedilmiştir. Orta planda biri ayakta su ile oynayan biri de yüzen iki çocuk bulunmaktadır. Resmin arka planında ise sarı

¹⁹¹Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznî Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 599.

ve mor sıra dağlar uzanmaktadır. Resmin siyah renkli ahşap çerçevesinin alt bölümünde resmin mesajı olan “ÇOCUKLARI IŞIK, SU, HAVA, BANYOSUNDAN ASLA MAHRUM ETMEYİN!” yazısı bulunmaktadır (Bkz. resim 97).

Resim 98: “Emziren Anne” Dr. Ziya Hüznü, İstanbul Sağlık Müdürlüğü, İstanbul, 2012.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.09.2011).

“Emziren Anne” anne pembe giysili çocuk ise çocuk mavi örtüye sarılıdır. Kadının saçları modern kesimli bakımlıdır. Anne çocuğuna süt verir vaziyette gösterilmiştir. Fon düz ve boştur. Realist tarzda ve yağlı boya tekniğindedir. Tablo Dr. Ziya Hüznü’ye aittir (Bkz. resim 98).¹⁹²

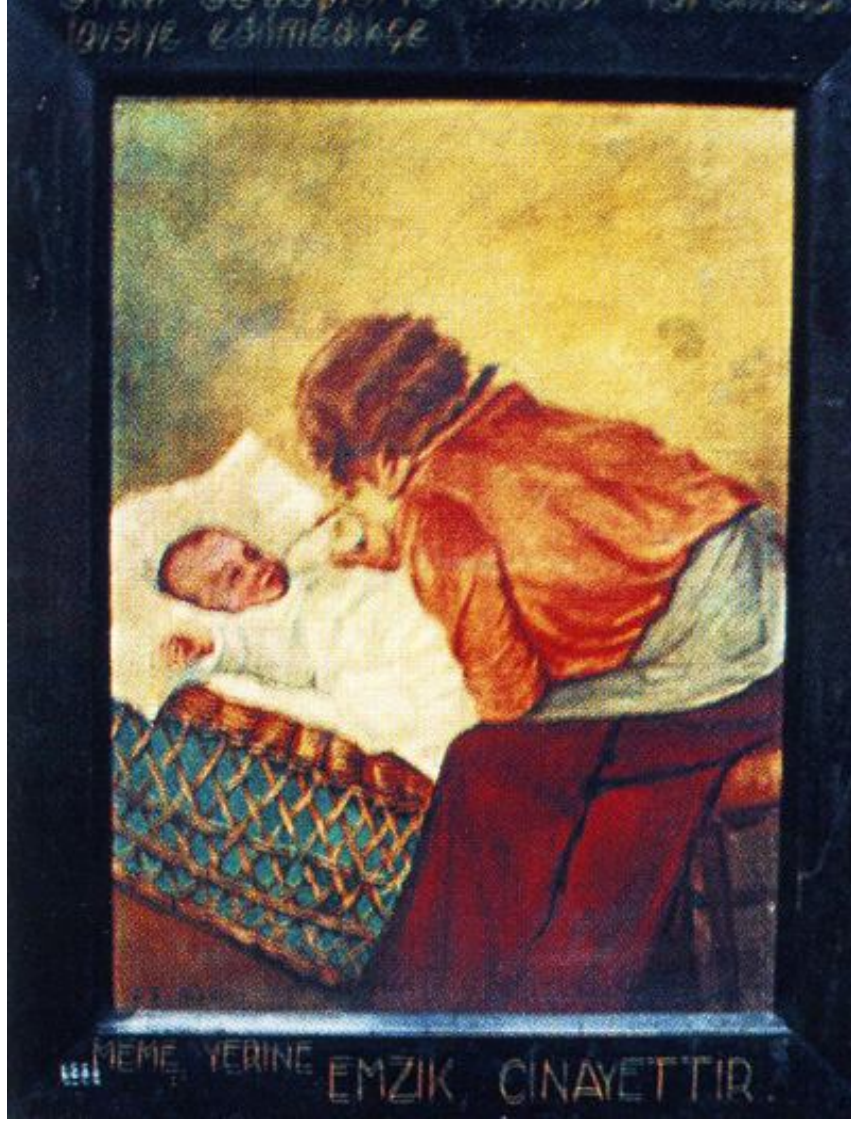
¹⁹²Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 600.

Resim 99: Çocuğunuz Kör Olmasın, Dr. Ziya Hüznî, İstanbul Sağlık Müzesi.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.09.2011).

Mutlu Erbay, Sağlık Müzesi resim atölyesinde üretilen sloganlı tablolara örnek göstermektedir. “Tuvalin üzerinde önce kurşun kalemle çizildiğini gösteren belirtiler bulunmaktadır. Figür kadın anne ya da hasta bakıcı olabilir. Pembe renkte önlüğü ile kahverengi saçları açıktır. Kıyafet dönemin hemşire ve sağlık memuru giysisi içindeki kadın kepsizdir. Ön planda kırmızı etiketli bir ilaç şişesi gözlenmektedir. Ahşap çerçevenin üst bölümünde “Çocuğunuz kör kalmaması için” alt bölümünde ise “Çocukların gözlerine 1/10 Nitrat Darjan damlatınız” yazısı mesaj olarak yazılmıştır (Bkz. resim 99).¹⁹³

¹⁹³Mutlu Erbay, Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznî Tablolarının Türk Sanatı’ndaki Yeri, 1. Uluslararası Türk Tıp Tarihi Kongresi, Cilt-1, 2008, s: 600.

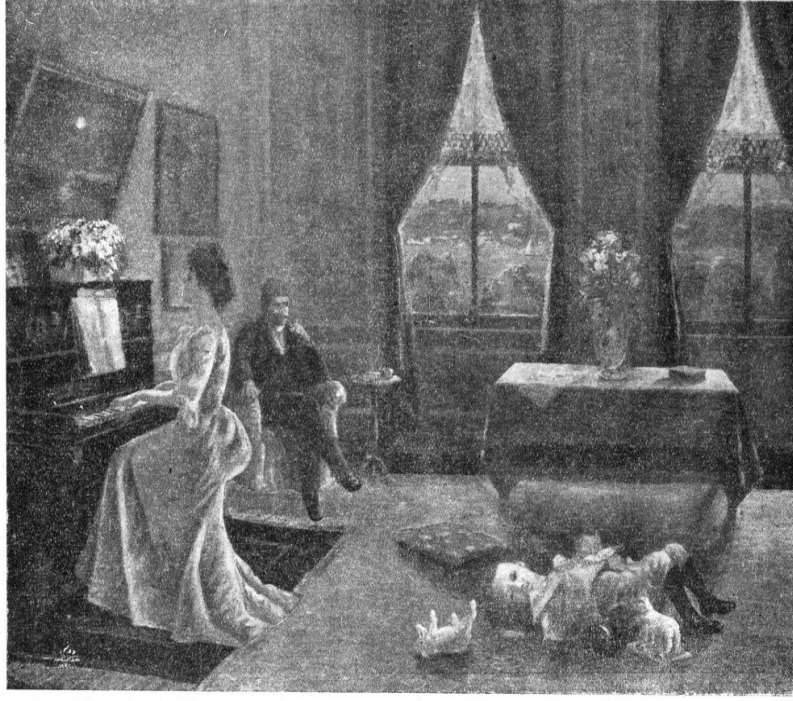
Resim 100: “Emzik Cinayettir”, Dr. Ziya Hüznî, İstanbul Sağlık Müzesi.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.09.2011).

Dr. Ziya Hüznî resim ile anne sütünün önemini vurgulamaktadır. “Meme Yerine Emzik Cinayettir” şeklindeki sloganla bebeklerin beslenmesinde yapılmaması gereken konuya dikkat çekmektedir. Arkası izleyiciye dönük açık kahverengi saçlı, turuncu bluzlu, üstünde iş önlüğü olan koyu bordo etekli anne tabureye oturmuş, beşikte yatan bebeğini biberonla beslerken betimlenmiştir. Arka fonda duvar sarı yeşil renktedir. Tablonun sol alt köşesinde Dr. Z.Hüznî, sağ alt köşesinde ise 1931 yazısı bulunuyor. Siyah çerçevenin üst kısmında "Ciddi sebeplerle doktor tarafından tavsiye edilmedikçe" yazısı ve çerçevenin alt kısmında da "Meme Yerine EMZİK CİNAYETTİR" yazısı bulunmaktadır (Bkz. resim 100).

Resim 101: Sıtmalı Bir Köy, Dr. Hikmet Hamdi,
R: Süheyl Ünver, Ressam Doktor Hikmet Hamdi
1872-1931, Poliklinik Tıbbi Mecmua Neşriyatından
No:13, Galata, Ekspres Matbaası, 1935, s. 230.

Dr. Süheyl Ünver'in, 1935 yılında Dr. Hikmet Hamdi ile ilgili Poliklinik Tıbbi Mecmuası'nda yer alan yazısında "Sıtmalı Bir Köy" adlı resmine başka hiçbir kaynaktan rastlanmamaktadır (Bkz. resim 101). Resimde bir köy meydanı ve günlük yaşamdan bir sahne betimlenmiştir. Meydanın etrafında cumbalı evler ve arka planda tek minareli cami vardır. Oldukça kalabalık görülen figürlerin bazıları ayakta, bazıları da yerde oturur pozisyonundadır. Yerleri toz çıkartarak süpüren iki temizlikçi ve buna aldırmadan açıkta satış yapan köylüler bulunmaktadır. Dr. Hikmet Hamdi mesajını hastalıkların yayılacağı olumsuz ortamları resmederek ironik bir anlatım kullanmıştır.

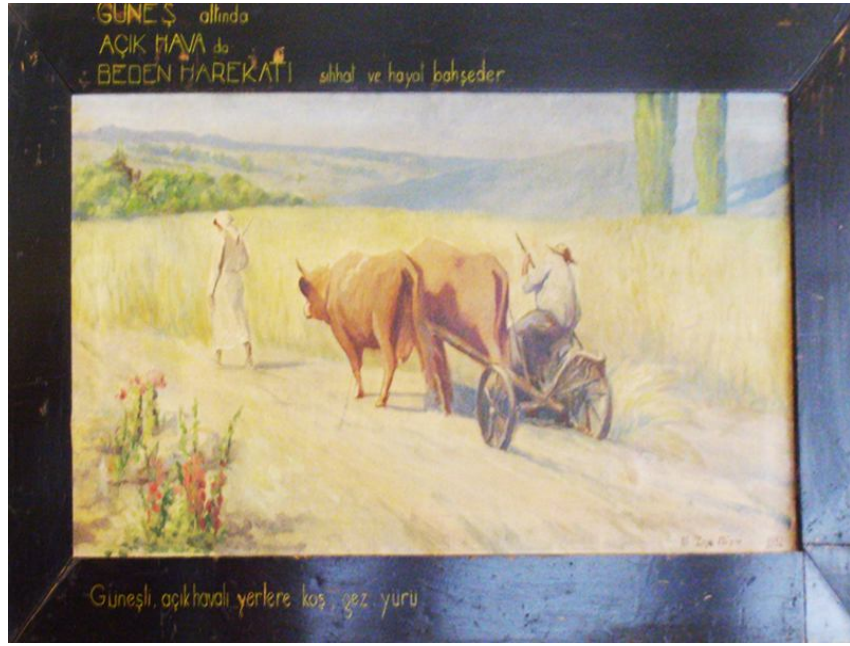
Resim 102: Kirli ve Tozlu Bir Odada Oynayan Çocuk, Dr. Hikmet Hamdi
R: Süheyl Ünver, Ressam Doktor Hikmet Hamdi
1872-1931, Poliklinik Tıbbi Mecmua Neşriyatından
No:13, Galata, Ekspres Matbaası,1935, s. 230.

Dr. Süheyl Ünver'in, 1935 yılındaki yazısında yer alan bir diğer fotoğraf da Dr. Hikmet Hamdi'ye ait olduğu belirtilen "Kirli ve Tozlu Bir Odada Oynayan Çocuk" adlı resimdir (Bkz. resim 102). Resimde dönemin batılı anlayışıyla dekore edilmiş iki pencere, yüksek tavanlı bir odası canlandırılmıştır. Pencere önünde çiçekler olan bir vazo ve duvarlarda manzara resimleri görülmektedir. Arka planda koltukta oturan baba ve onun önünde piyano çalan anne betimlenmiştir. Ebeveynler yerdeki tozlu halı üzerinde oyuncakları ile oynayan çocuğa karşı ilgisiz olarak betimlenmiştir. Ressam yaşanan ortamın temizliğine dikkat çekmektedir. Yine ironiyle mesaj vermektedir.

Resim 103: Hasta Odası, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.09.2011).

Ev içi yağlı boya tabloda az eşyalı bir oda tasvir edilmesi ve hastanın yatağının pencerenin önünde olması dikkat çekmektedir. Yüksek tavanlı odanın duvarlarında iki tablo, yatağın yanında aynalı komidin ve iki koltuk bulunmaktadır. Koltuğa oturmuş dizlerine dayanarak kafasını ellerinin arasında tutan baba oldukça üzgün betimlenmiştir. Anne çocuğa yönelmiş, eliyle çocuğun alnına dokunarak vücut ısısını kontrol etmektedir. Ressam izleyiciye evde hasta bakımının nasıl bir ortamda yapılması gerektiğini dair bilgi vermeye çalışmaktadır. Tablonun siyah boyalı ahşap çerçevesinin alt bölümünde “Hasta Odası” yazısı yer almaktadır (Bkz. resim 103).

Resim 104:”Sihhat Hayat Bahşeder”, İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.
R: www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/koleksiyon.asp (16.09.2011).

Tabloda bir kır manzarası görülmektedir. Büyükbaş hayvanlarıyla tarlada çalışan köylüler görülmektedir. Resmin çerçevesinin üst bölümünde “Açık havada beden hareketi”, “Sihhat hayat bahşeder” ve alt kısımda da “Güneşli, açık havalı yerlere koş, gez, yürü” sloganı yazılmıştır (Bkz. resim 104).

Resim 105: Kız Kulesi Önünde Balıkçılar, Dr. Hikmet Hamdi.
R: <http://www.istanbulsanatevi.com>. (04.05.2012).

Resim 106: Kış Manzarası, Dr.Hikmet Hamdi.

R: www.artpointgallery.com/a2010-3764-ArtPointMuzayede.pdf (04.05.2012).

Günümüzde Dr. Hikmet Hamdi'nin koleksiyonerlerde bulunan pek az yağlı boya tablosu bulunmaktadır. Kız Kulesi Önünde Balıkçılar, Kış Manzarası adlı tabloları istanbulsanatevi adlı sitede yayınlanmaktadır (Bkz. resim 105).

ArtPoint Galerinin 27 Kasım 2010 tarihinde gerçekleştirdiği Kış Müzeydesi'nin katoloğunda Dr. Hikmet Hamdi 1912 imzalı MDF üzerine yağlı boya 36,5x15 cm ebatlarındaki "Yelkenli" adlı tablosu satışa sunulmuştur (Bkz. resim 106).

Resim 107:”Yelkenli” Mdf Üzerine Yağlı Boya, 36,5x15 cm
Dr. Hikmet Hamdi, İstanbul, 2012.

R: <http://www.artpointgallery.com/a2010-3764-ArtPointMuzayede.pdf> (04.05.2012).

2.3.2. Sağlık Müzesi Mulaj Atölyesi

Mulaj üç boyutlu olarak insanlara hastalık bilgisi veren gerçekçi nesnelere. Yapım malzemesi olarak çoğunlukla balmumu kullanılmaktadır. Mulâjlar özellikle tıp eğitimi verilen okul ve araştırma merkezlerinde kullanılmışlardır. Thomas Schnalke, sanat ve tıp

tarihinin teknolojik olarak birlikte ilerlemesinin mulaj sanatına bağlayarak tıp biliminin kökleri ve geleneklerine ait bilginin geleceğe taşınma sürecine de farklı bir perspektif getirdiğini belirtmektedir.

Resim 108: Çocuk Mulajı.
R: <http://atlasobscura.com/place/la-specola> (23.09.2011).

Mulaj, 18. yüzyılda Kuzey İtalya'nın Bologna ve Floransa şehirlerinde tıp alanında eğitim materyali olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise müzelerinin en değerli koleksiyonları arasında kabul edilmektedir. Viyana Josephinum Müzesi, İtalya'daki pek çok müze yanında özellikle Floransa'da bulunan La Specola Müzesi bunlar arasında bulunmaktadır.

Resim 109: Anatomik Mulaj Modeli.

R: <http://atlasobscura.com/place/la-specola> (23.09.2011).

Anatomi programlarında kullanılan balmumu modeller gerçek anatomi bilgisini yakalayamamaktaydı. Fakat yine de günün şartlarına göre hastalıklara en yakın klinik tablo olarak görsel bilgiyi de bu modeller vermekteydi. Anatomi ve patolojik olayların morfolojisi doktorun klinik tecrübeleri, gözle muayene ve vücut oran bilgisiyile birlikte bu modeller sayesinde çalışmalar kolaylaşmıştır.¹⁹⁴ Mulaj sanatı, 18. yüzyılda kurulan patoloji biliminin 19. yüzyılda büyük başarı kazanmasında önemli bir yere sahip olmuştur. Tedavi de hastalık belirtilerinin takibi ve patolojik dokuların bu süreçteki seyrini takip etmek amacıyla da kullanılmıştır.

¹⁹⁴Thomas Schnalke, Die Medizinische Moulage- ein Historischer Überblick, “Wachs- Moulagen und Modelle”. DH-M Dresden.1994, s: 13.

Resim 110: Halit Hakkı Bey
R:Turgay Tuna, Hebdomon'dan Bakırköy'e,
Bakırköy Belediyesi Kültür Yayınları, 2000, s: 151.

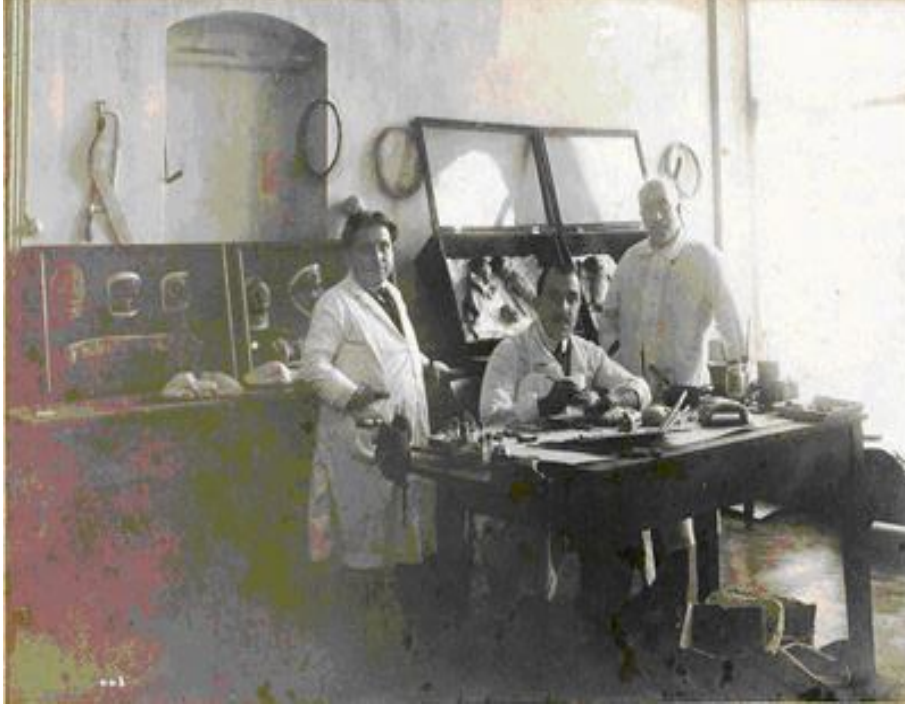
20. yüzyılın ilk on yılından sonra mulaj sanatı ve mulaj ressamlığı meslekleri farklılıklarını yaratarak ilerlemeye devam etmekteydi. Schnalke, mulajları, klinik çalışmalar ve standart bilgi toplanması, nadir bir hastalığın belgesi, halkı sağlık konusunda aydınlatma ve salgın hastalıklara karşı bilinçlendirmek amacıyla kullanılan görsel malzemeler içinde oldukça etkileyici bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Tıp öğrencilerinin eğitiminde kullanılan mulajlar hastane ve müzeler de koleksiyonlarına dahil edilmişlerdir.

Resim 111: Halit Hakkı Beyin Eşi Münevver Hanım,
R:Turgay Tuna, Hebdomon'dan Bakırköy'e,
Bakırköy Belediyesi Kültür Yayınları, 2000, s: 151.

Mulaj Atölyesi kurucularından Halit Bey, Ticaret Okulu mezunudur. Mulaj yapımını kendi çabalarıyla öğrenmiştir. Sıhhi Müze açılırken toplam 30 mulaj ve Teşrihi Marazi Muallimi Hamdi Suat (Aknar) Bey'e ait 10 adet hastalık patolojisini gösteren maketleri de yer almıştır. 1928 yılında Halit Bey Mülaj Mütahassıslığı kadrosuna yükseltilerek yanına yardımcı verilmiştir. Başarılı mülajları nedeniyle Sanayi Madalyası ile ödüllendirilmiştir.¹⁹⁵

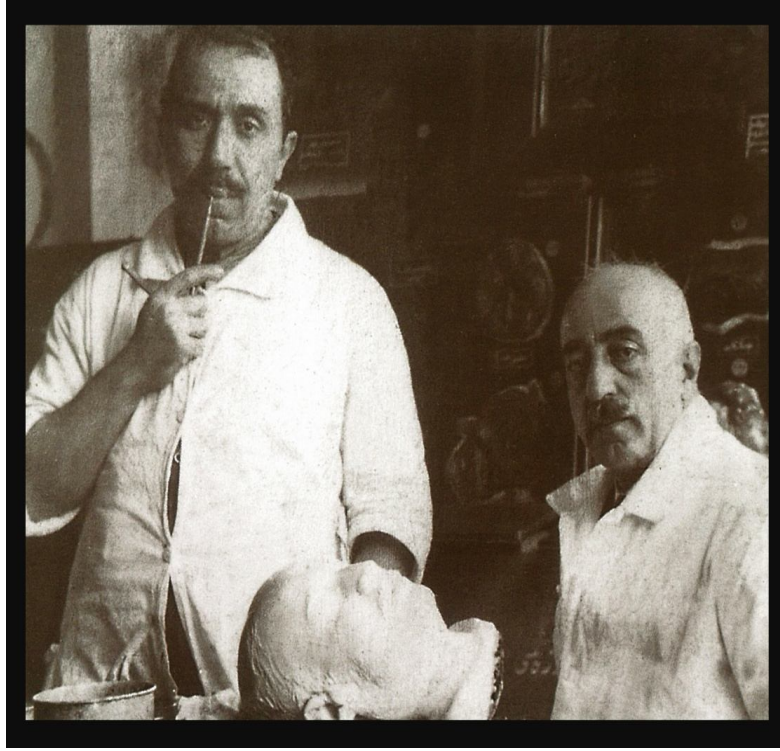
¹⁹⁵Nuran Yıldırım,İstanbul'un Sağlık Tarihi, İstanbul 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi , 2010, s: 39.

Resim 112: Dr. Hikmet Hamdi (sağda), Halit Hakkı Bey (ortada), Dr. Ziya Hüzni (solda) Müze mulâj Atölyesi, Muhsin Kut Koleksiyonu.
R: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/muze/tarihce.asp> (12.09.2011).

Mazhar Osman, 1931’de ayda bir yayınlanan “İstanbul Seririyatı” mecmuasında Sıhhi Müze hakkında şöyle diyor;

“Sıhhi birçok lavhalar; Avrupa müzelerinde gördüğümüz! O mükemmel mulajlar kadar zarif mulajlar Hikmet Hamdi ile muavini Halid’in eser meharetidir. Sıhhi Müze müdüründen veya muavininden kimsenin molajcılık istemek hakkı değildir. Fakat sanat aşkı bu iki üstadı senelerce amele gibi zevkle çalıştırmış, hükümet on binlerce lira değerinde mulajlar kazanmış, millet sıhhat için bir darülfunun kadar instiroktif, kıymetar bir müze sahibi olmuştur. Divanyolundaki sıhhi müzeden maada Hikmet’in himmeti faidesi bütün memlekete şamil olmak için bir seyar müze de meydana getirdi.”

Resim 113: Ziya Gökalp'in ölümünden sonra çıkartılan mask, müze mulaj atölyesinde çalışırken, Halit Hakkı Bey(solda), Dr. Hikmet Hamdi (sağda), Muhsin Kut koleksiyonu.

R: <http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/muze/tarihce.asp> (12.09.2011).

Resim 114: Yüz Mulajı, Eski Sağlık Müzesi Koleksiyonu.

R: <http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/muze/tarihce.asp> (12.09.2011).

Mazhar Osman, Sıhhi Müze atölyelerinde üretilen çalışmaların üçüncü Dresden hijyen sergisinin de yer aldığını ve sergi sürecinin oldukça başarılı geçtiğini belirtmektedir. *“Türklerin birinci defa açmağa muvaffak olduğu serginin başında Hikmet vardı. Sahip oldukları o zarif pavyonunun, Almanların ve bütün ecnebilerin ciddi takdirlerini celbeden Türk sergisinin grafikleri, mulajları Hikmet’le Halid’in eseri idi.”*¹⁹⁶

Resim 115: Sindirim Sistemini Mulajı, İstanbul Sağlık Müzesi

R: <http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/muze/tarihce.asp> (12.09.2011).

1939 da sergilenen koleksiyon nesnelere yenilenmiş, değişiklikler ve ilaveler yapılmıştır. Yine bu dönem de Anatomi ve Fizyoloji bölümleri açılmış, kan dolaşımını ve hareket sistemlerini gösteren modeller ve rölyefler atölyede üretilerek sergilenmiştir.

15 Ağustos 1931 tarihli Tıp Dünyası adlı dergide yayınlanan makalede Divanyolu’ndaki müze’nin Ankara, Sivas, Bursa, İzmir gibi Anadolu’nun diğer şehirlerinde açılmış olan müzelere Dr. Hikmet Hamdi ve Halit Bey’in çalışmaları gönderilmiştir.¹⁹⁷

¹⁹⁶Mazhar Osman, Hikmet Hamdi Bey, İstanbul Serririyatı, Aylık Tıbbi Mecmua, Sene XIII, No: 4, 1931, s: 31.

¹⁹⁷Fahredden Kerim, Hikmet Hamdi Merhum, Tıp Dünyası, Cilt IV, Numara:4, 1931, s: 1371.

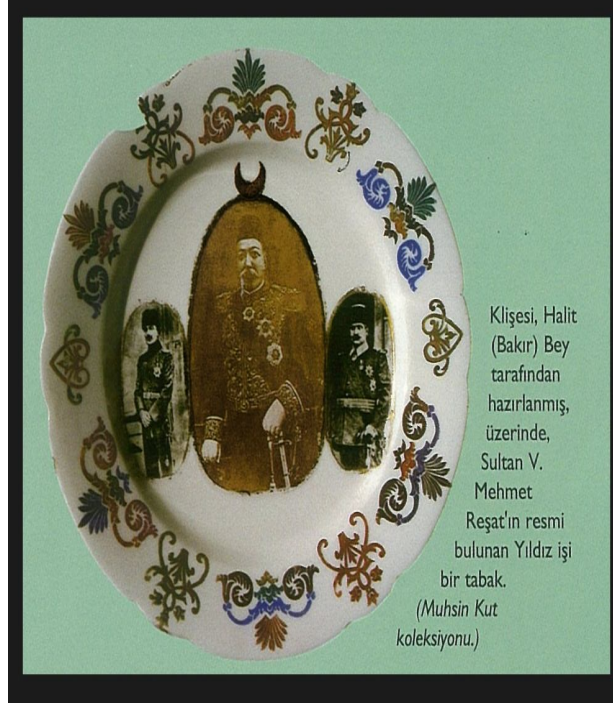

Resim 116: İç Organların Gösterildiği Dikey Kesitli Rölyef,
İstanbul Sağlık Müzesi, İstanbul, 2011.

R: <http://www.istanbul saglik.gov.tr/w/smuzesi/muze/tarihce.asp> (12.09.2011).

Turgay Tuna, Hebdomon'dan Bakırköy'e adlı makalesinde Halit Bey'in 1921 yılında Türkiye'de ilk renkli klişeyi uygulayan kişi olarak belirtmektedir. Sultan Reşat döneminde imal edilen bir dizi tabak, fincan gibi porselen eşyanın üzerindeki resimlerin klişeler de Halit Bey tarafından hazırlanmıştır. Mulaj ustası Halit Bey şair Ziya Gökalp ve Zaro Ağa gibi ünlü şahsiyetlerin ölümlerinden sonra yüz kalıplarını alarak masklarını yapmıştır.¹⁹⁸

¹⁹⁸Turgay Tuna, Hebdomon'dan Bakırköy'e, Bakırköy Belediyesi Kültür Yay. 2000. s: 151.

Resim 117: V. Mehmet Reşat'ın Resminin Olduğu Yıldız Tarzı Bir Renkli Klişe Muhsin Kut Koleksiyonu
R:Turgay Tuna, Hebdomon'dan Bakırköy'e,
Bakırköy Belediyesi Kültür Yayınları, 2000, s: 151.

Mulaj atölyesi, müzenin kuruluşundan kapatıldığı tarihe kadar sergileme ve eğitim materyallerinin üretim merkezi olmuştur. Yağlı boya tablolarla beraber sergileme ve eğitim materyalleri olarak kullanılmışlardır.

İstanbul Sağlık Müzesi'nin en değerli koleksiyonları arasında balmumu ve alçı mulajlar yer almaktadır. Uluslar arası örgütler tarafından hastane, müze ve farklı koleksiyonlarda yer alan mulâjların korunması amacıyla standart oluşturma çalışmaları yapılmaktadır. Böylece mulajların uzun vadeli korunması ve restorasyonu amaçlanmıştır.

Resim 118: Hastalık Bilgisi Veren Mulajlar, AH-MD Almanya.
R: <http://dhmd.de/index.php?id=851> (23.03.2012).

Bu amaçla öneriler dört aşama şeklinde verilmiştir. İlk aşama mulajlar hakkında araştırma ve inceleme yapılarak genel durumu ve ne amaçla kullanılacağı bilgisine erişilmektedir. İkinci olarak çevresel şartlar kontrol edilerek mulajlar da oluşabilecek hasarların önlenmesi, mevcut hasarların ilerlemesinin durdurulması ve ortadan kaldırılması amacıyla alınacak tedbirleri kapsamaktadır. Çevresel şartların başında ısı, ışık, nem, depolama ve kullanım gibi etkenler gelmektedir. Üçüncü olarak aktif koruma ile konservasyon alanında uzman personelin, mulaj üzerinde uygulayacağı çalışmaları meydana gelen kırılma, kopma ve kirlenme gibi problemlere müdahale edilmesini içermektedir. Dördüncü aşama olarak da mulajın estetik etkisinin korunması amacıyla yüzey pürüzlerinin giderilmesi, boşlukların doldurulması ve renklendirilmesi ile ilgili çalışmalardır.

Resim 119: Mulaj Kitapçığı, AH-MD Almanya.
R: <http://dhmd.de/index.php?id=851> (23.03.2012).

Sağlık Müzesi atölyeleri, kendi tarihi boyunca halk sağlığı alanında propaganda ve eğitim merkezinin üretim yeri gibi çalışmıştır. Kapatıldığı yıllarda T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın Propagandalar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermiştir. Sağlık Müzesi, diğer müzelerden en büyük farkını bu atölyeler sayesinde ortaya koymuştur. Ülkemizde kendi koleksiyonunu kendi kadroları ile oluşturan ilk ve tek müzedir.

2.4. İstanbul Sağlık Müzesi'nin Sanat Yönetimi Açısında Eğitim İlişisinin İncelenmesi

Sanat yönetimi, başarılı koordinasyonların sağlandığı, insanlar aracılığı ile rasyonel ilişkilerin kurulduğu müze yönetim kavramı içerisinde, eğitimi bütünü oluşturan temel bileşenlerden biri olarak kabul etmektedir. Son yıllarda gelişen sanat yönetimi alanında, müze eğitim programları hazırlanmasına verilen önem artmıştır. Günümüzde sanat

kurumları insan kaynakları planlamalarında müze eğitimcisi ve pedagoglar da bulunmaktadır. Müze daimi ve geçici sergi konsept belirleme, tasarım ve etkinlik planlama kurulları içerisinde eğitim personelleri aktif yer almaktadırlar.¹⁹⁹

İstanbul Sağlık Müzesi, sağlık, bilim, kültür ve sanat forumu yaratarak; hedef kitlesini oluşturan çocuklar, gençler, engelliler, yerli ve yabancı turistler kısacası toplumun tüm bireylerini kapsayan sergilemeler, seminerler, tartışmalar ve eğitim programlarıyla çekim merkezi olmayı hedefleyen, toplumun ve bireylerin sağlık bilincini geliştirmek amacıyla etkin, çok yönlü, yaşam boyu eğitim kurumu olmak için bu alanda çeşitli planlamalar gerçekleştirmelidirler.

Ülkemizde, Kültür ve Turizm Bakanlığı bireyin ve toplumun gelişiminde rol oynayan müzelerin iletişimsel ve eğitsel rolünün önem kazandığını belirterek; müzelerin, çağdaş müzecilik anlayışı içinde yaygın eğitim kurumu konumuna geldiğini belirtmişlerdir.²⁰⁰

Uluslararası Müzeler Birliği (ICOM), geçmiş müze algısını ”kar düşüncesinden bağımsız, toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, bu malzemeleri toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve beğeni doğrultusunda sergileyen, sürekliliği olan bir kurumdur” tanımı ile değişim ve gelişimini ortaya koymaktadır.²⁰¹

Müzecilik tarihi incelendiğinde ilk müzelerin eğitim kurumlarının başında gelen üniversiteler içerisinde kurulduğu bilinmektedir. Geçmişte müzelerin bir yandan koruma, araştırma ve bilgi üretme işlevini sürdürürken, bir yandan da yaygın eğitim kurumu olarak işlev görmüşlerdir.

20. yüzyıl ortalarında müzecilikte asıl amaç kültür ve bilimin toplumun tüm kesimlerine aktarılması olarak gelişmiş, bu nedenle müzecilikte “eğitim” toplama, koruma, araştırma, değerlendirme ve sergilemeyi yönlendiren bir işlev olarak önem kazanmıştır. Günümüzde müzeler birer yaygın eğitim kurumu olarak halkı eğitmeyi, kültür ve bilimi topluma aktarmayı hedefleyerek, iletişim ve halkla ilişkileri başlıca yöntemler olarak kullanmaya

¹⁹⁹Fethiye Erbay, Sanat Yönetimi'nin Boyutları, İ.K.Ü. Yayınları, 2009, s:25-26.

²⁰⁰<http://www.kulturturizm.gov.tr/TR/belge/123826/muzelervegitim.html?vurgu=m%C3%BCzecilik> (08.04.2012).

²⁰¹Aziz Gökhan Özkoç, Teoman Duman, Müzelerde Sergilenen Eserlerin Elde Edilmesi ve Korunmasına Yönelik Müze Yöneticilerinin Görüşleri, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 19, Sayı 2. 2008, s: 157. http://www.anatoliajournal.com/atad/depo/dergiler/Cilt19_Sayi (08.03.2012).

yönelmişlerdir.²⁰² Yönetimsel olarak müzelerin eğitim bölümleri 1970'lerden 1980'lere kadar akademisyenler ve koleksiyon uzmanlarının içinde yer aldığı küratörlük bölümleri tarafından yönetilmiştir. 1980'li yıllardan itibaren eğitim bölümleri bağımsız birimler olarak yer alma başlamıştır.

Müze eğitimi, müzelerin dünyası ve eğitim dünyasını içinde barındırır. Son yıllarda müze eğitimcilerinin güveni ve deneyimleri arttıkça, hedefleri iyi belirlenmemiş sergilerin etkin olmadığı gerçeği ortaya çıkmıştır. Müzeler tümüyle eğitimsel ya da iletişimsel yaklaşıma ilişkin fikirler ifade eden kavramlar geliştirmeye başlamışlardır. Müze uzmanları geçmişten miras aldıkları koleksiyonların nasıl kullanılabileceği konusunda daha dikkatli olmaları gerektiğinin bilincine varmışlardır.²⁰³

Eğitim etkinlikleri, hedef kitlenin kriterleri dikkate alınarak planlanmalıdır. Tomur Atagök, bu amaçla müze eğitim programları oluşturulması gerektiğini ve bu programlar aracılığıyla ziyaretçilerin yönlendirilebileceğini, eğitilebileceğini ve bilinçlendirilebileceğini belirtmiştir. Bu özelliğinden hareketle müze eğitimi sayesinde bilginin, kültür ve sanatın kazanımında müze etkin bir rol oynayacaktır. Müzede karşılaşılan eser/nesne bağlamında, bireyi eserle buluşturmak ve o eser/nesne ile ilgili tarihsel, sanatsal, işlevsel bilgiyi kazandırarak, değerlendirme ve koruma bilincine ulaşılmasını sağlamak amaçlanmaktadır.²⁰⁴

İstanbul Sağlık Müzesi, çağdaş müzecilik anlayışıyla ziyaretçilerine koleksiyonlarında barındırdığı nesnelere/eserlerin anlamını ve değerini kavratma; bilgisini geliştirme yollarını öğreten bir eğitim kurumu işlevini üstlenmelidir. Geçmişten geleceğe aktarılacak nesnelere/eserlerin toplanıp, saklanıp, korunup, sergilenmelerinin yanı sıra; onların işlevsel ve sanatsal açıdan öğrenilmesi ile tarihsel, toplumsal ve sağlık bilincine erişilmesi açısından değerlendirilmesini sağlamalıdır. Eğitsel açıdan başarılı olabilmenin önemli etkenlerinden biri de ziyaretçilerin dolaşım süreleri ve konforlarının algılama biçim ve düzeyini doğrudan etkilemesidir. Bu nedenle etkinliklerde ziyaretçi gruplarına özel program paketleri hazırlanmalıdır.²⁰⁵ Müze yönetimi, iletişim politikaları gereği eğitim politikası oluşturmalıdır. Bu çalışmalar yürütülürken müzenin hedefleri, koleksiyonunun

²⁰²Tomur Atagök, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Y.T.Ü. İstanbul, 1999, s: 131.

²⁰³Şule Zilcioglu, Avrupa'da Çocuk Müzeleri ve Müze Eğitimi: "Almanya Örneği", A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s:4.

²⁰⁴Tomur Atagök, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Y.T.Ü. İstanbul, 1999, s: 131.

²⁰⁵Nazan Yavuzoğlu-Atasoy, Tomur Atagök, Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Y.T.Ü. İstanbul, 1999, s: 148-149.

doğası, hedef kitlesi yanında işbirliği geliştirilecek kurumlar, çevresel kaynaklar ve eğitimci kadroları da önem kazanmaktadır. Oluşturulan eğitim politikası müzenin misyonu çerçevesinde geliştirilecek stratejiler doğrultusunda yürütülmelidir.

Müzenin başarısı, amaç ve hedefleri doğrultusunda oluşturulacak programların hedef kitlenin beklentilerine cevap verecek içerik ve niteliklere sahip olduğu sürece söz konusu olacaktır. Bu nedenle müze eğitim hizmetleri hedef kitlenin özelliklerini ve deneyimleri dikkate alarak gerçekleştirilmelidir. Müzede öğrenmeyi ve deneyim kazanmayı sağlayacak etkinliklerin planlanması ve gerçekleştirilmesi koleksiyon nesnelere ve onların içerdiği anlamlar ile ziyaretçi arasında ilişki kurulmasını sağlayacaktır. Toplumda yaşam boyu eğitim amaçlı müze gezileriyle örgün eğitime destek olunacaktır.

Eğitim bilimleri ve müzecilik anlayışındaki değişimler müzelere temel işlevlerinin yanında farklı görevlerde yüklemiştir. Okula alternatif ya da sınıftaki öğrenmeyi destekleyecek düzeyde bir öğrenme ortamı oluşturmuştur. Son yıllardaki görüşler müzelerin ve sergilerin okul dışı etkinliklerde yaygın olarak kullanılabilir öğrenme ortamı oldukları yönündedir. Bu konuda Avrupa ve Amerika'da pek çok örnekler bulunmaktadır.²⁰⁶

Müzede öğrenme kaçınılmaz olarak disiplinler arasıdır. Müzede öğrenme geniş bir ziyaretçi kesimi için değer taşır ve formal öğrenme, kendi-kendine öğrenme ve aile öğrenmesi alanlarıyla ilişkisi kurulabilir. Müze eğitiminin temeli olan nesnelere öğrenme yalnızca bütüncü olabilir. Beceri gelişimini bilgiyi ve farkındalığı artırır, soyut kavramları temellendiren ve kişisel bağları aydınlatan deneyimler sunar ve toplumsal öğrenmeyi sağlar.²⁰⁷

Müze ve galerilerde sunulan öğrenme deneyimleri sınıf ortamında sunulanları tamamlayıcı nitelikte tasarlanmıştır. Müzeye yapılan okul ziyaretlerinin en değerli yönlerinden biri, öğrencilerin alternatif öğrenme yolları ile karşılaşma ve maddi kanıt ile aktif biçimde çalışma fırsatı olmasıdır. Çağdaş eğitim anlayışıyla müze, çocukların serbestçe dolaştığı, müze eğitim programları yardımıyla, anlamlı deneyimler kazanacakları, yaparak-yaşayarak öğrenecekleri ortamlar olacaktır.²⁰⁸

²⁰⁶H.Ömer Adıgüzel, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Müze Pedagojisinin Türkiye'deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları, Tarih Vakfı, İstanbul, 2000, s:131.

²⁰⁷Eileen Hooper-Greenhill, Müze ve Galeri Eğitimi, A.Ü. Çok Kültürlü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s:13. (<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/374.pdf>) (19.02.2012).

²⁰⁸Tomur Atagök, Yeniden Müzeciliği Düşünmek, Y.T.Ü. İstanbul, 1999, s:149.

Hedef kitleye yönelik ilgi ve ihtiyaçlar belirlenerek plan ve programlar geliştirilmelidir. Eğitim planlamalarında öğretmenlerin müfredata ilişkin kaygıları ve yetişkin eğitmenlerinin kendi gruplarının kişisel başarılarına ilişkin düşünceleri de göz önüne alınmalıdır. Müze eğitimcisi, yaşam boyu öğrenimi destekleyen pek çok öğrenici-merkezli, kolaylaştırıcı yöntemi benimseyebilmelidir.²⁰⁹

Eğitim politikasının ana hatları soyut olarak çizilemez. Bir eğitim politikasına erişme süreci, yalnızca eğitimsel çalışmaları yapacak ziyaretçileri değil, aynı zamanda genel ziyaretçi profilini; yalnızca ğretim oturumları aracılığıyla gerçekleşen formal eğitim sunumunu olmamalı aynı zamanda sergiler, kataloglar ve olaylar aracılığıyla da gerçekleştirilmelidir.²¹⁰

Bu nedenle İstanbul Sağlık Müzesi eğitim planlama stratejilerini oluştururken müzenin hedef kitlesinin başında gelen okul öncesi yaş grupları, ilköğretim grupları, lise çağındaki grupları, bedensel ve zihinsel engelli ve yetişkin grupların özellikleri dikkate alınmalıdır. Tüm topluma ulaşmayı hedefleyen müze, ziyaretçi-müze, müze-okul işbirliği çerçevesinde formal ve informal eğitim uygulanmalarını yetişkin eğitim programlarını da kapsayacak Şekilde hazırlamalıdır.

Müzelerin en etkin sınıf dışı ortamlardan biri olarak eğitimdeki önemi temelde koleksiyonlarındaki nesnelere ilgilidir. Sergi tasarımları ve eğitim etkinlikleri, eğitim araçları geliştirme çalışmaları birlikte ele alınmalıdır. Müze, koleksiyonlarında yer alan nesnelere/ eserler aracılığıyla ğretmen ve kitap merkezli geleneksel eğitim dışında öğrencilere zengin deneyimler sunmalıdır. İlk olarak birinci elden kaynaklarla çalışma ve araştırma yapma imkanı verilmelidir. Nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle aktif olarak öğrenme sürecine katılım sağlayarak; gözlem, kanıt kullanma, araştırma, karşılaştırma, değerlendirme, empati, sosyal katılım, yaratıcılık gibi pek çok becerilerin geliştirecektir.²¹¹

İstanbul Sağlık Müzesi eğitim çalışmaları disiplinler arası işbirliği ile olmalıdır. Müze eğitimcileri, pedagoğlar, tıp alanında hizmet veren uzmanlar, sanatçılar ve eğitim konularına göre belirlenecek uzmanlardan oluşturulmalıdır. Ziyaretçilere kendi kişisel öğrenim atmosferi sunulurken kişiye yönelik bir öğrenim fırsatı sağlanmalıdır. Hazırlanan eğitim paketleri hedef grupların eğitimlerinde müze koleksiyonlarından daha verimli

²⁰⁹Elian Hooper-Greenhill, Müze ve Galeri Eğitimi, 1999, s: 25.

²¹⁰Elian Hooper-Greenhill, Müze ve Galeri Eğitimi, 1999, s: 209.

²¹¹Tomur Atagök, Hale zkasım, Kadriye Tezcan Akmehmet, Okul-Müze Günleri ğretmen Paketi, YTÜ, İstanbul, 2006, s: 2.

yararlanmaları sağlanmalıdır. Müze ziyareti birçok şekilde gerçekleştirilebilir. Ziyaret planlamalarını gruplara göre ayırmalıdır. Bu gruplar okul, yetişkin ve özel gruplar şeklinde oluşturulmalıdır. Müze ziyareti çeşitli uyarıcı etkinlikler sunmalı, çocuklar nesnelere ve sergilerle etkileşime girebilmeli bilgiye gereksinim duyan herkes bilgilendirilmelidir. Özellikle rehberlere bilgi verilmelidir. Ne zaman, nerede ve ne kadar sürede neler olur gibi pratik bilgiler yer almalıdır; küçük gruplarla çalışıyorlarsa kavram ya da nesneyle ilgili bilgiler de verilmelidir.²¹²

Etkinlikler üç aşamalı bir müze eğitimi programı ile gerçekleştirilmelidir. Eğitim amaçlı bir müze gezisi için; tema, amaç ve eğitimsel kazanımlar belirlenmeli, müze gezisi bu amaç ve eğitimsel kazanımları gerçekleştirmek üzere gezi öncesi etkinlikleri, müze gezisi ve gezi sonrası etkinlikleri olmak üzere üç aşamada planlanmalıdır. Uygulamanın her aşaması, gezinin amaç ve kazanımlarına uygun içerik, yöntem ve malzemelerle gerçekleştirilmelidir. Gezi öncesi ve sonrası etkinlikler öğretmen tarafından yaptırılır fakat müze gezisi müze koleksiyonunu tanıyan ve müzede eğitim etkinlikleri konusunda deneyimli bir müze eğitimcisi tarafından uygulanmalıdır.

Müzelerde öğrenirken bazı çocuklar için daha formal olan sınıf ortamında pek görülmeyen yetenek ve becerileri gösterme şansını sağlayabilir. Bütün çocuklar için, yeni bir yere gitmek, yeni insanlarla tanışmak, bilgi toplamada yeni yaklaşımları denemek ve gerçek şeylerle karşılaşmak çok güdüleyici ve uyarıcı olabilir ve okulda edindikleri bilgileri bir bakış açısına yerleştirebilirler.²¹³ Çocuklar müzelerden yararlanırken; soyut bilgilerin nesnelere yardımıyla somutlaştırılması, gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve estetik duygusunun geliştirilmesi yanında yaratıcı düşünmeyi de öğrenmektedir.²¹⁴

Yaşam boyu süren bilişsel, etkili, sosyal, becerisel ve kişisel gerçekleştirilen müzelerde öğrenme resmi bir eğitim kurumundaki çalışmalarla sınırlı değildir. Bu nedenle müze mekân ve sergileme tasarımlarında gerçekleştirilen engelsiz yaklaşımların eğitim programlarına dâhil edilmelidir. Müze eğitim çalışmaları içerisinde engelli gruplara yönelik özel ve kaynaştırma programları hazırlanmalı, eğitim materyalleri, sergi rehberleri, sergi katalogları, etiketler gibi pek çok alanda farklı bir müze deneyimi yaşatılmalıdır.

²¹²Eilean Hooper-Greenhill, Müze Ve Galeri Eğitimi, Çevirenler, Meltem Örgü Evren, Emine Gül Kapçı, A.Ü., Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 4, Ankara 1999, s: 140-141

²¹³Eilean Hooper-Greenhill, MÜZE VE GALERİ EĞİTİMİ, Ankara, 1999 s:16

²¹⁴Alev Önder, Oya Abacı, Işık Kamaraj, Müzelerin Eğitim Amaçlı Kullanımı Projesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 25, 2009, s: 1.

SONUÇ

Sağlık müzeleri, bilimsel, teknolojik, toplumsal ve kültürel değişimler sonucunda bugünkü yapılarına kavuşmuşlardır. Sağlık ve müze kavramlarından oluşmaları, onların sağlık çatısı altında insana dair pek çok verinin, sanatın farklı disiplinleri eşliğinde sergilenmesine, eğitim ve akademik çalışmaların yapılmasına, bağlı bulunduğu kurumun kurumsal kimliğinin geliştirilmesine, sağlık kültürü alanında toplumla iletişime ve etkileşime geçme gibi işlevler kazanmalarını sağlamıştır.

Avrupa sağlık müzelerinin tarihsel gelişim süreci sanayileşmeyle paralellikler göstermektedir. Sanayileşmeyle oluşan düzensiz şehirleşme halkın sağlık sorunlarının artmasına neden olmuştur. Sağlık müzeleri, insan sağlığı üzerindeki bu olumsuz etkileri hastalık ve sağlık konusunda eğitim yaparak halkın bilinçlenmesine katkıda bulunmuştur.

Yeni kurulan İstanbul Sağlık Müzesi'ne örnek teşkil edebilecek Avrupa halk sağlığı ve tıp tarihi müzelerinden Alman Hijyen Müzesi Dresden ve Alman Tıp Tarihi Müzesi Ingolstadt müzeleri incelendiğinde, günümüz müzecilik anlayışına yani, nesne merkezli anlayıştan insan merkezli anlayışa yöneldikleri gözlemlenmiştir. Bir kültür ve sanat platformu olan bu müzeler çağdaş sergileme uygulamalarında teknolojinin yardımıyla ses, ışık, üç boyutlu tasarımlar ve interaktif düzenlemeler kullanmaya başlamışlardır. Kalıcı ve geçici sergilere paralel düzenlenen konferanslar, seminerler, eğitim etkinlikleri, müzik ve sinema gösterileriyle sosyal yaşam alanları haline dönüşmüşlerdir. Hedef kitlelerine ulaşmak, halkla ilişkilerini geliştirmek ve kurumsal olarak görünürlüğünü sağlamak için yazılı ve görsel basınla beraber sosyal medya ağlarını da etkili bir şekilde kullanmaya başlamışlardır. Müze mimari yapısı ve sergileme tasarımlarında gerçekleştirilen engelsiz yaklaşımlarla erişilebilirliği sağlamışlardır.

Ülkemizde ilk Sağlık Müzesi'nin kurulma süreci Dr. Abdülhak Adnan (Adivar)'ın 1915 yılında Sıhhiye Umum Müdürlüğü'ne atanması ile başlamıştır. Dr. Abdülhak Adnan, Berlin'de örneklerini gördüğü halkı hastalıklara ve kötü alışkanlıklara karşı bilgilendirme amacıyla kurulan müzelerin bir benzerinin İstanbul'da kurulmasını istemiştir. Müzenin kurulması için ressam ve tıp doktoru olan Hikmet Hamdi'yi görevlendirmiştir. Müze,

gerçekleştirdiği sergilerle halka bulaşıcı hastalıklar hakkında bilgi vermiş ve korunma yollarını anlatmıştır. Kişisel hijyen, çevre temizliği, sağlıklı beslenme konuları yanında ailenin ve kişisel huzurun sağlanmasına yönelik sosyal hayatın getirdiği kötü alışkanlıklar ve modern giyim kuşamların olumsuz etkilerine yönelik bilgilendirme yapmıştır. Sağlık Müzesi örnek alınarak İzmir, Ankara, Bursa, Giresun, Kars, Konya başta olmak üzere Anadolu'nun birçok şehrinde kalıcı ve seyyar sağlık müzeleri kurulmuştur. Halkın ve öğrencilerin eğitiminde vazgeçilmez bir araç haline dönüşen Sağlık Müzesi'ni 1940 yılında 9000 kişi ziyaret etmiştir. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise birçok ilkokulun müzeyi defalarca ziyaret ettiği görülmüştür. Zamanla işlevini yitiren müze 1988-89 yıllarında tadilat görmüş ve ardından koleksiyonu dağıtılarak kapatılmıştır.

İstanbul Sağlık Müdürlüğü tarafından yeniden kurulan İstanbul Sağlık Müzesi, eğitim program ve etkinliklerini çağdaş müzecilik yaklaşımıyla planlamıştır. Geçmişteki Sağlık Müzesi'nin resim ve mulaj atölyeleri incelenmiş ve bu atölyelerde bireyler üzerinde etkili bir öğrenme aracı olan görsel ve plastik sanatların önemli rolü olarak kabul edilmiş ve bu yolla koleksiyon nesnesi ile eğitim araçları oluşturulduğu görülmüştür. Atölye üretimlerinde sanatın sağlık alanında bilgilendirme ve propaganda yapma özelliğinden faydalandığı görülmüştür.

İstanbul Sağlık Müzesi, ülkemizin ilk sağlık müzesi olarak kurulmaktadır. Geçmişlerinden aldıkları mirası geleceğe taşımaya çalışmaktadırlar. Amaç ve hedeflerini; sağlık konusunda etkin, sürdürülebilir, öncü bir kültür kurumu olarak belirtmişlerdir. Erişilebilir sergileme alanları, bilimsel araştırmaların yapılacağı kütüphanesi, çok amaçlı salonu, hizmet alanları ve çağdaş müzecilik yaklaşımı ile toplum, bilim ve kültür platformu yaratarak toplumun tüm kesimlerine ulaşmayı hedeflemektedirler. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda ülkenin sağlık politikalarının oluşturulması ve geliştirilmesine katkı sağlayabileceklerdir.

KAYNAKÇA

ALTINTAŞ, Ayten. Sağlık Müzesinin Yağlı Boya Tabloları. Tombak Dergisi, Sayı 18.

ARTUN, Ali. Müze Ve Modernlik. İstanbul, İletişim. 2006.

ARTUN, Ali. Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi Estetik Modernizmin Tasfiyesi. İstanbul, İletişim Yayınları. 2011.

ATASOY, Nazan Yavuzoğlu. Çağdaş Eğitimde Müzenin İşlevi. Yeniden Müzeciliği Düşünmek. Ed:Tömür Atagök, İstanbul, YTÜ. 1999.

ATAGÖK, Tomur. Bildiklerim Gördüklerimdir, Gördüklerim Bildiklerimdir. İstanbul: Yky, 2011.

ATAGÖK, Tomur. Hale Özkasım. Kadriye Tezcan Akmehmet. Okul-Müze Günleri Öğretmen Paketi. Y.T.Ü. Basım-Yayın Merkezi. 2006.

AYVAZOĞLU, Beşir. Bir Caddenin Hikayesi, İstanbul: Timaş. 2010.

BEKİROĞLU, Nazan. Şair Nigar Hanım. İstanbul: Timaş. 2008.

ÇANKAYA, Nurten. Tıp ve Sanat. P Sanat Kültür Antika. Güz. sayı: 27. 2002.

ÇELİK, Gözde. İstanbul Tarihi Yarımadası'nda Tanzimat Dönemi İdari Yapıları, İ.T.Ü. Mimarlık A.B.D. Doktora Tezi, 2007.

ÇOLAK, Cihan, Üniversite Eğitiminde Üniversite Müzeleri ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde Sanat Müzesi Kurulması İçin Bir Ön Değerlendirme. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Yüksek Lisans Tezi. 2008.

DH-MD, Das Deutsches Hygiene-Museum Dresden 1911-1990. Dresden. 2003.

EDGÜ, Ferid. Tıp ve Sanat. P Sanat Kültür Antika. Güz. Sayı: 27. 2002.

ERBAY, Fethiye. Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009). İstanbul: Mimarlık Vakfı Estitüsü. 2009.

ERBAY, Fethiye. Sanat Yönetimi'nin Boyutları. İ.K.Ü. Yayınları. 2009.

ERBAY, Mutlu. Müzelerde Sergileme Ve Sunum Tekniklerinin Planlanması. İstanbul: Beta. 2011.

ERBAY, Mutlu. Dr. Hikmet Hamdi ve Dr. Ziya Hüznü Tablolarının Türk Sanatı'ndaki Yeri,10. Ulusal Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildiri Kitabı, 2008.

ERZEN, Jale Nejdet. Çoğul Estetik, İstanbul.Metis Yayınları, 2011.

- FROLOV**, İvan. Felsefe Sözlüğü. Çev. Aziz Çalışlar. İstanbul: Cem Yayınevi.1991.
- GERÇEK**, Ferruh. Türk Müzeciliği. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.1999.
- GOMBRİCH**, Ernest Hans Josef. Sanatın Öyküsü. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.
- KAGAN**, S. Moissej. Estetik ve Sanat Dersleri. Çev: Aziz Çalışır. Ankara: İmge Kitabevi. 1993.
- KAYA**, Nurten. Hemşirelikte Bakım Teknolojisi, İ.Ü. Florance Nightingale Hemşirelik Fakültesi Yay, 2010, s:15.
- KAYNAK**, Aysun. Geçmişten Gelece; “Avrupa'da Halk Sağlığı ve Tıp Bilimleri Müzeleri”. AB Hayat Boyu Öğrenme Programı 2010-1-TR1 LEO03-15248 Nolu. Projesi Katılımcı Eğitim Notları. 2011.
- KERİM**, Fahreddin. Hikmet Hamdi Merhum. Tıp Dünyası. Cilt IV. Numara:4. 1931.
- KUSPIT**, Donald. Sanatın Sonu.Çev.Yasemin Tezgiden. İstanbul: Metis. 2006.
- LÉVY**, Francis, Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru. Kent, Toplum Müze Deneyimler-Katkılar. İstanbul: Tarih Vakfı 100.Yıl. 2001.
- MADRAN**, Burçak. Yerel Tarih Çalışmalarının Sergilenmesi İçin Kılavuz. İstanbul: Tarih Vakfı, 2007.
- MADRAN**, Burçak. Müze Türleri, Yeniden Müzeciliği Düşünmek. Ed. Tomur Atagök. İstanbul: YTÜ Basım Yayın Merkezi. 1999.
- MADRAN**, Burçak. Tarihi Miras Niteliğindeki Yapılara Müze İşlevinin Verilmesinde Kullanılacak Değerlendirme Ölçütleri. Yeniden Müzeciliği Düşünmek. Ed. Tomur Atagök. Y.T.Ü. Yayını.1999.
- MAZHAR**, Osman, Hikmet Hamdi Bey, İstanbul Serririyatı. Aylık Tıbbi Mecmua, Sene XIII. No: 4. 1931.
- OMNIS**, Larousse Alfabetik Ansiklopedi. Ansa. İstanbul. Volum: 1. 1991.
- ÖZKASIM**, Hale. Müzelerde Koleksiyon Yönetimi, Müze Biliminin ABC'si. Ed. Nevra Ertürk, Hanzade Uralman. İstanbul: Ege Yayınları. 2012.
- UYGUN**, Güler. İstanbul Sağlık Müzesi Kütüphanesi ve Yeniden Kuruluş Çalışmaları, İ.Topçu, G. Önal, C. Çolak, N. Kınık, Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sağlık Bildiri Kitabı. Ed. AD Erdemir ve ark. İstanbul. Nobel Yay. 2010.
- ÜSTER**, Celal. Tıp ve Sanat. P Sanat Kültür Antika. Güz. Sayı: 27. 2002. Wissenschaft im Deutsches Hygiene-Museum. Dresden.
- ÜNER**, Pınar. Türk Sanat Tarihinde Alternatif Küratoryal Yaklaşımlar. Kültürel Bellek Ve Estetik Yansımalar. Ankara Üniversitesi Basımevi. 2011.
- ÜNER**, Pınar. “Sanat Alanında Küratörün Değişen Rolü Ve Müzeler” Adlı Yazısından.

2011.

ÜNVER, Süheyl. Ressam Doktor Hikmet Hamdi 1872-1931. Poliklinik. Cilt:2. No:8-20. 1935.

RONA, Zeynep. Koleksiyon Yönetimi. Müzelerde Koleksiyon Oluşturma ve Geliştirme. Ed: Kadriye Tezcan Akmehmet. İstanbul: YTÜ. 2007.

SCHNALKE, Thomas. Die Medizinische Moulage- ein Historischer Überblick. Internationale Kolloquium "Wachs- Moulagen und Modelle". DH-M Dresden.1994.

STAUPE, Gisela. Führungen Durch Die Dauerausstellung Ein Leitfaden. DH-MD. 2010.

ŞEREFEDDİN, Osman. Hikmet Hamdi Bey.İstanbul Serririyatı. Aylık Tıbbi Mecmua.Sene XIII. No: 4. 1931.

TANSUĞ, Sezer. Görsel Sanatın Dili. İstanbul: Remzi Kitabevi. 1993.

TANSUĞ, Sezer. Çağdaş Türk Sanatı. İstanbul: Remzi Kitabevi.1986.

TATIGKEITSBERICHT, 2010. Deutsches Hygiene-Museum Dresden. 2010.

TEBER, Serol. Doğanın İnsanlaşması, İstanbul: Say Yayınları. 2003.

TOLSTO, Leon. "Sanat Nedir? Modernizm Serüveni. Çev. Enis Batur. İstanbul: Yky. 2002.

TOUWAİDE, Alain. Tıp ve Sanat. Çev: Celal Üster. P Sanat Kültür Antika. Güz.Sayı: 27. 2002.

TUNA, Turgay. Hebdomon'dan Bakırköy'e, Bakırköy Belediyesi Kültür Yay. 2000.

VEZZOSI, Alessandro. Leonardo da Vinci Evren Bilimi ve Sanatı. Çev: Nami Başer. İstanbul: YKY. 2006.

YILDIRIM, Nuran. İstanbul'un Sağlık Tarihi. İstanbul: 2010 Avrupa Başkenti Ajansı İstanbul Üniversitesi Projesi 55-10. 2010.

ZİLCİOĞLU, Şule. Avrupa'da Çocuk Müzeleri ve Müze Eğitimi: "Almanya Örneği", A.Ü Sosyal Bilimler Entitüsü.Müze Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2008.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

BRAUN-VEGA, Herman. Bedenin Ve Ruhun Besinleri. Çev. Kubilay AKTULUM. Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergi ART-E. 2009.

Medical Student Education The Art of Observation: Impact of a Family Medicine and Art Museum Partnership on Student Education Nancy C. Elder, MD, MSPH; Barbara Tobias, MD; Amber Lucero-Criswell, MA; Linda Goldenhar, PhD, <http://www.stfm.org/fmhub/fm2006/june/nancy393.pdf>.

GEBHARD, Bruno. Art and Science in a Health Museum, Bull Med Libr Assoc. 1945 January; 33(1), s:39-49. <http://www.ktp.yildiz.edu.tr/kutuphane/Sayfa.php?id=10>.

EILEAN HOOPER-GREENHILL, MÜZE VE GALER ve EĞİTİMİ. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları. No: 4. Çev: Meltem Öрге Evren Emine Gül Kapçı. Ankara. 1999.
<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/374.pdf>

TOPÇU, İbrahim, Mahmut Tokaç. Cumhuriyetin İlk Yıllarına Ait Bir Halk Sağlığı Sorunu: “Yüksek Ökçeler” 2011. <http://lokmanhekim.mersin.edu.tr>.
Stefan Seidel, Kenneth Hudson, Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik Uluslararası İki Çalışma Raporu, Ankara 1999, <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/375.pdf>

BALCIOĞLU, Emin Mahir. Müzelerde Yeni Eğilimler, Antalya kent müzesi projesi yayını. <http://www.antalyakentmuzesi.org.tr/download/19.pdf>.

Smithsonian Guidelines for Accessible Design. <http://www.si.edu/accessibility>.

Web: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1052/12719.pdf>

Web: www.tdk.gov.tr

Web:http://ansiklopedika.org/D%C3%BCnya_Sa%C4%9Fl%C4%B1k_%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC

Web: http://www.ttb.org.tr/n_fisek/kitap_2/index.html

Web: www.deu.edu.tr/userweb/iibf_kongre/dosyalar/yeginboy.pdf

Web:http://tr.wikipedia.org/wiki/Sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n_tan%C4%B1m%C4%B1

Web: www.kunsttherapie-schule.at/.../Phronetisch

Web: <http://v3.arkitera.com/v1/sanat/2003/11/haberler/abidindino.htm>

Web: <http://www.kultur.gov.tr>.

Web: http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/ldv_proje.asp

Web: <http://www.bsz-gesundheit.de/media/files/Internationale-Hygieneausstellung.pdf>.

Web: <http://www.usmmm.org/>

Web: <http://dhmd.de/index.php?id=1254>

Web: <http://www.ingolstadt.de/dmm/index.php?id=87>

Web: <http://www.eskiistanbul.net/osmanli/osmanli.htm>

Web: www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/.../tbmm06026070.pdf

Web: www.balikesir.saglik.gov.tr/bulasici/usp0813.doc.

Web: http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/belge/engelsiz_muze_rehberi.pdf

Web: <http://www.haberturk.com/saglik/haber/710813-saglik-muzesine-hayat-geliyor>

Web: http://www.ioi.gov.tr/s_icerik.php?cP=Ayrinti&hID=4007)

Web: <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/belge/1-41690/muzecilik-klavuzu.html>

Web: [http://www.tdksozluk.com/index.php?qu=Kavram&ne=a&Submit=Ara,](http://www.tdksozluk.com/index.php?qu=Kavram&ne=a&Submit=Ara)

Web: <http://blog.milliyet.com.tr/ressam-hoca-ali-riza--nin-hayati/Blog/?BlogNo=192965>

Web: www.kizilaykutuphane.org

Web: <http://www.artpointgallery.com/a2010-3764-ArtPointMuzayede.pdf>

Web: <http://atlasobscura.com/place/la-specola>

Web: <http://dhmd.de/index.php?id=851>

web:[http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime="SEYYARSA%c4%9eLIK M ÜZESİ"kuruluyor&isAdv=false.](http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Ara.aspx?araKelime=)

www.mf.yasar.edu.tr

web: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/smuzesi/projeler.asp>